

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Diplomová práce

**Mezinárodní migrace pracovních sil a cizinci na trhu
práce v zemích Evropské unie**

Bc. Lucie Yagci Auingerová

© 2015 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra ekonomických teorií

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Lucie Yagci Auingerová

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Mezinárodní migrace pracovních sil a cizinci na trhu práce v zemích Evropské unie

Název anglicky

International migration of labour forces and foreigners on the labour market in the European Union

Cíle práce

Cílem teoretické části diplomové práce je vymezení pojmu mezinárodní migrace a jejích aspektů z pohledu různých migračních teorií. Tato část se bude rovněž zabývat trhem práce a pracovní silou jako pojmy s migrací úzce souvisejícími. V praktické části diplomové práce bude analyzován trh práce v zemích Evropské unie, jeho historický vývoj a migrační toky mezi zeměmi se zaměřením na Českou republiku, Spolkovou republiku Německo a Velkou Británii.

Metodika

K naplnění cílů teoretické části diplomové práce, zejména pro potřeby uceleného pojetí rozsáhlé problematiky mezinárodní migrace a zaměstnávání pracovních sil z cizích zemí, bude čerpáno z mnoha odborných českých i zahraničních publikací a odborných studií z dané oblasti. V praktické části budou aplikovány poznatky ze studia odborných pramenů a využita nejaktuálnější statistická data ministerstev a statistických úřadů ČR, SRN, VB a institucí Evropské unie.

Doporučený rozsah práce

60-80 stran

Klíčová slova

mezinárodní migrace, pracovní síla, cizinci, trh práce, Evropská unie, Česká republika, Spolková republika Německo, Velká Británie

Doporučené zdroje informací

- ABRHÁM, Josef. Ekonomická, sociální a územní diferenciacie Evropské unie. 1. vydání. Praha: MAC, 2011, 147 s. ISBN 978-80-86783-52-9.
- DOHNALOVÁ, Eva. Úvod do sociální práce s migranty: problematika migrace a integrace v ES/EU a České republice. 1. vydání. Olomouc: Caritas – Vyšší odborná škola sociální Olomouc, 2012, 124 s. ISBN 978-80-87623-02-2.
- JOKLOVÁ, Kateřina, Jitka RYŠAVÁ, a kol. Zaměstnávání cizinců a vysílání pracovníků do zahraničí. 1. vydání. Praha: ASPI, 2009, 312 s. ISBN 978-80-7357-437-6.
- PALÁT, Milan. Ekonomické aspekty mezinárodní migrace: teorie a praxe v Evropské unii. 1. vydání. Ostrava: Key Publishing, 2013, 92 s. ISBN 978-80-7418-161-0.
- RYTÍŘOVÁ, Lucie a Jana TEPPEROVÁ. Mezinárodní zaměstnávání, vysílání a pronájem pracovníků: daň z příjmů a pojištění, mezinárodní smlouvy, pravidla EU, podrobné případové studie. 1. vydání. Olomouc: ANAG, 2012, 367 s. ISBN 978-80-7263-732-4.
- TVRDOŇ, Michal. Institucionální rámec fungování trhu práce v kontextu ekonomické konvergence a přijetí společné měny: aplikace na země Visegrádské skupiny. 1. vydání. Brno: Institut vzdělávání SOKRATES, 2011, 199 s. ISBN 978-80-86572-75-8.

Předběžný termín obhajoby

2015/06 (červen)

Vedoucí práce

Ing. Erika Urbánková

Elektronicky schváleno dne 3. 9. 2014

doc. Ing. Josef Brčák, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 11. 11. 2014

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 21. 03. 2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Mezinárodní migrace pracovních sil a cizinci na trhu práce v zemích Evropské unie" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 24. 3. 2015

Bc. Lucie Yagci Auingerová

Poděkování

Chtěla bych touto cestou poděkovat své rodině za velkou podporu po dobu studií a vedoucí diplomové práce Ing. Erice Urbánkové za odborné rady při zpracování této diplomové práce.

Mezinárodní migrace pracovních sil a cizinci na trhu práce v zemích Evropské unie

International migration of labour force and foreigners on the labour market in the European Union

Souhrn

Diplomová práce „Mezinárodní migrace pracovních sil a cizinci na trhu práce v zemích Evropské unie“ se zabývá problematikou mezinárodní migrace především ve vztahu k trhu práce České republiky, Německa a Velké Británie. Zaměřuje se na imigrační politiky zemí v souvislosti s přijímáním zahraničních pracovníků na trh práce a zjišťuje postavení cizinců vůči majoritní populaci. Teoretická část vymezuje základní pojmy související s trhem práce a pracovní silou v EU, vysvětluje mezinárodní migraci z pohledu různých migračních teorií a věnuje se aspektům migrační politiky. Cílem praktické části je zjištění současné situace pracovních migrantů v uvedených zemích v kontextu nastavení jejich imigračních politik a dalších skutečností týkajících se migrace pro vyvození závěrů z perspektivy České republiky. Závěr praktické části je věnován srovnání názorů veřejnosti na zaměstnávání cizinců, hlavní část zde tvoří analýza názorů německé veřejnosti na základě výstupů vlastního výzkumného šetření.

Summary

The thesis "International migration of labour force and foreigners on the labour market in the European Union" deals with the issue of international migration, particularly in relation to the labour market of the Czech Republic, Germany and Great Britain. It focuses on the immigration policies of these countries in connection with the adoption of foreign workers into their labor market and determines the status of foreigners compared to the majority of population. The theoretical part defines the basic concepts related to labour market and labour force in the EU, explains international migration from the perspective of different migration theories and focuses on aspects of migration policy. The practical part finds the current situation of migrant workers in the above mentioned countries in the context of adjusting their immigration policies and other matters relating to migration to draw conclusions from the perspective of the Czech Republic. Closing part is devoted to a comparison of public opinion on the employment of foreigners, the main part here is an analysis of German public opinion based on the results of my research.

Klíčová slova: mezinárodní migrace, pracovní síla, cizinci, trh práce, migrační politika, Evropská unie, Česká republika, Německo, Velká Británie

Keywords: international migration, labour force, foreigners, labour market, migration policy, European Union, Czech Republic, Germany, Great Britain

Obsah

1	ÚVOD	12
2	CÍL PRÁCE A METODIKA	14
3	TEORETICKÁ VÝCHODISKA	16
3.1	Trh práce a pracovní síla	16
3.1.1	Vymezení základních pojmů	17
3.1.2	Volný pohyb pracovníků v EU	18
3.1.3	Kategorie zahraničních pracovníků	19
3.1.3.1	Občané EU	19
3.1.3.2	Občané EHP a Švýcarska.....	19
3.1.3.3	Občané třetích zemí	19
3.2	Migrace	19
3.2.1	Mezinárodní migrace v teoriích	20
3.2.1.1	Sociologické teorie.....	21
3.2.1.2	Ekonomické teorie	23
3.2.1.3	Sjednocující teorie	26
3.2.2	Typologie mezinárodní migrace	27
3.2.2.1	Kritérium příčiny	27
3.2.2.2	Kritérium časového horizontu.....	27
3.2.2.3	Kritérium lokalizace.....	28
3.2.2.4	Kritérium legality.....	29
3.2.3	Měření migrace	29
3.2.3.1	Metodika shromažďování dat	29
3.2.3.2	Ukazatele migrace.....	31
3.3	Migrační politika	32
3.3.1	Vývoj společné migrační politiky EU	33
3.3.2	Politika řízení migrace ve vztahu k pracovní migraci.....	34
4	PRAKTICKÁ ČÁST	37
4.1	Česká republika	37
4.1.1	Vývoj migrační politiky.....	37
4.1.2	Podmínky vstupu cizinců na trh práce	40
4.1.3	Cizinci v hostitelské zemi	41
4.2	Německo	43
4.2.1	Vývoj migrační politiky.....	43
4.2.2	Podmínky vstupu cizinců na trh práce	45
4.2.3	Cizinci v hostitelské zemi	46
4.3	Velká Británie	48
4.3.1	Vývoj migrační politiky.....	48
4.3.2	Podmínky vstupu cizinců na trh práce.....	50
4.3.3	Cizinci v hostitelské zemi	51

4.4	Srovnání zemí ve vybraných oblastech.....	53
4.4.1	Charakteristiky migrantů	53
4.4.2	Vstup na trh práce z perspektivy cizinců ze třetích zemí	55
4.4.3	Potenciál ekonomicky aktivní populace	56
4.4.4	Vliv migrace na ekonomický růst.....	59
4.5	Vlastní výzkum v oblasti migrace.....	59
4.5.1	Názor české veřejnosti na zaměstnávání cizinců.....	60
4.5.2	Názor britské veřejnosti na zaměstnávání cizinců.....	60
4.5.3	Názor německé veřejnosti na zaměstnávání cizinců.....	61
4.5.3.1	Deskriptivní analýza dotazníkového šetření	62
4.5.3.2	Analýza kvalitativních dat a testování hypotéz χ^2	65
4.5.4	Shrnutí.....	67
5	VÝSLEDKY A DISKUSE.....	68
6	ZÁVĚR	71
7	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	72
8	PŘÍLOHY	77

Seznam obrázků

Obrázek č. 1: Vybrané migrační teorie z různých vědních disciplín.....	21
Obrázek č. 2: Teoretický rámec mezinárodní migrace	26

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Rozdělení vlivů v modelu Push-Pull	22
Tabulka č. 2: Vysvětlení mezinárodní migrace v ekonomické teorii	23
Tabulka č. 3: Složení imigrantů v ČR.....	41
Tabulka č. 4: Komponenty vývoje populace v ČR.....	41
Tabulka č. 5: Složení imigrantů v SRN	47
Tabulka č. 6: Komponenty vývoje populace v SRN	47
Tabulka č. 7: Složení imigrantů ve VB.....	52
Tabulka č. 8: Komponenty vývoje populace ve VB.....	52
Tabulka č. 9: Souhrn hlavních charakteristik migrantů ve srovnávaných zemích	54
Tabulka č. 10: Vybrané výstupy šetření CVVM z roku 2013	60
Tabulka č. 11: Komparace výzkumů v oblasti zaměstnávání cizinců	67
Tabulka č. 12: Zaměstnávání cizinců v SRN.....	IX
Tabulka č. 13: Vliv zahraničních pracovníků na německý trh práce.....	IX
Tabulka č. 14: Ohrožení zaměstnávání německých občanů	IX
Tabulka č. 15: Upřednostnění občanů EU	IX
Tabulka č. 16: Zaměstnávání cizinců jen v určitých profesích.....	IX
Tabulka č. 17: Rozložení respondentů podle pohlaví.....	IX
Tabulka č. 18: Rozložení respondentů podle věku	X
Tabulka č. 19: Rozložení respondentů podle dosaženého vzdělání.....	X
Tabulka č. 20: Rozložení respondentů podle pracovní pozice	XI
Výstup SPSS č. 1: Kontingenční tabulka pro otázky č. 3 a č. 8	XII
Výstup SPSS č. 2: Hodnoty testů pro otázky č. 3 a č. 8	XII
Výstup SPSS č. 3: Kontingenční tabulka pro otázky č. 3 a č. 9	XIII
Výstup SPSS č. 4: Hodnoty testů pro otázky č. 3 a č. 9	XIII

Seznam grafů

Graf č. 1: Struktura přírůstku obyvatel ČR v letech 1950 - 2013.....	38
Graf č. 2: Vývoj populace Německa v letech 1961 - 2013.....	43
Graf č. 3: Vývoje populace Velké Británie v letech 1992 - 2013.....	49
Graf č. 4: Délka vyřizování vybraných pracovních povolení.....	55
Graf č. 5: Podíl vysokoškolsky vzdělaných osob	56
Graf č. 6: Podíl překvalifikovaných mezi vysokoškolsky vzdělanými pracovníky	57
Graf č. 7: Srovnání odbornosti vysokoškolsky vzdělaných osob	57
Graf č. 8: Podíl OSVČ na ekonomicky aktivní populaci 15 - 64 let	58

Graf č. 9: Podíl nezaměstnaných mladých lidí s nízkou nebo žádnou kvalifikací	58
Graf č. 10: Zaměstnávání cizinců v SRN	62
Graf č. 11: Vliv zahraničních pracovníků na německý trh práce	63
Graf č. 12: Ohrožení zaměstnávání německých občanů	63
Graf č. 13: Upřednostnění občanů EU	64
Graf č. 14: Zaměstnávání cizinců jen v určitých profesích	65
Graf č. 15: Porovnání měr zaměstnanosti v ČR.....	II
Graf č. 16: Porovnání měr zaměstnanosti v SRN	II
Graf č. 17: Porovnání měr zaměstnanosti ve VB.....	II
Graf č. 18: Porovnání měr nezaměstnanosti v ČR.....	III
Graf č. 19: Porovnání měr nezaměstnanosti v SRN	III
Graf č. 20: Porovnání měr nezaměstnanosti ve VB.....	III
Graf č. 21: Vývoj HDP a počtu cizinců v ČR v letech 2003 - 2013.....	IV
Graf č. 22: Vývoj GDP a počtu cizinců v SRN v letech 2003 - 2013	IV
Graf č. 23: Vývoj GDP a počtu cizinců ve VB v letech 2003 - 2013.....	IV
Graf č. 24: Rozložení respondentů podle věku.....	X
Graf č. 25: Rozložení respondentů podle dosaženého vzdělání	X
Graf č. 26: Rozložení respondentů podle pracovní pozice	XI

Seznam zkratek

CVVM	Centrum pro výzkum veřejného mínění
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
Destatis	Německý statistický úřad
EHP	Evropský hospodářský prostor
EU	Evropská unie
Eurostat	Statistický úřad Evropské unie
GDP	HDP v mezinárodních pramenech (Gross Domestic Product)
HDP	Hrubý domácí produkt
IOM	Mezinárodní organizace pro migraci
MO	Britský výzkumný ústav pro migraci
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky
MVČR	Ministerstvo vnitra České republiky
OECD	Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj
ONS	Britský statistický úřad
OSVČ	Osoba samostatně výdělečně činná
SRN	Německo
VB	Velká Británie

1 ÚVOD

Migrování za prací je nedílnou součástí historie lidské civilizace, provází ji od nepaměti. A stejně tak dlouho se lidé snaží migračnímu procesu porozumět, určitým způsobem jej „uchopit“ a fakticky i právně jej zakotvit. Tyto snahy se však potýkají se skutečností, že migrace má mnoho rozličných forem.

V rámci současné Evropské unie představuje pracovní migrace významný fenomén, jenž se stal předmětem odborných i populárních debat. Na jedné straně stojí EU jako oblíbený cíl pracovních migrantů ze třetích zemí, kteří očekávají nové pracovní příležitosti a lepší mzdové podmínky, než jim může nabídnout trh práce domovského státu a mnohdy hledají i zcela novou životní příležitost. Stále aktuálnější se jeví také otázka vnitřních migračních proudů, kdy pracovníci z chudších zemí směřují v rámci EU do zemí bohatších, kde mají na trhu práce přednost před cizinci ze třetích zemí. Migrantem může být úspěšná vysoce kvalifikovaná osoba cestující po celém světě, ale také nízkokvalifikovaná či zcela nekvalifikovaná osoba, která byla z určitých důvodů donucena ze své země odejít a v zemi jiné hledá způsob obživy. A ačkoliv by měl mít každý migrant na trhu práce právo na rovné zacházení, v praxi je z různých důvodů omezován. Obecně mají cizinci ztížený přístup k zaměstnání, obtížnější pracovní podmínky a za stejnou práci je jim mnohdy vyplácena nižší mzda. Naproti tomu, na druhé straně, všichni pracovní imigranti představují pro země EU potřebnou pracovní sílu, která je poptávána v určitých segmentech národního hospodářství, a kterou nelze pokrýt vlastními pracovníky. Na tuto stranu se rovněž přidává otázka stárnutí evropské populace způsobující demografický deficit, což se na trhu práce projevuje nedostatečným počtem obyvatel v produktivním věku. Mezi těmito dvěma stranami jedné mince zvané migrace se ocitá stát, který potřebuje využít zahraniční pracovní sílu ve svůj ekonomický prospěch, ale zároveň cítí potřebu redukovat imigraci nízkokvalifikovaných či nekvalifikovaných pracovníků, mj. z důvodu proklamované bezpečnosti nebo kvůli obavám vlastních obyvatel z přílivu levné pracovní síly. A je to právě veřejnost, která se mnohdy k cizincům chová netolerantně až xenofobně, viní je za nedostatek pracovních míst a má jisté obavy z jejich integrace do společnosti.

Je tak jednoduché, a přitom v současné době tak složité, si uvědomit, že pracovní imigrant není jen importovaným zbožím, ale hlavně člověkem se všemi lidskými právy, jehož zájem by měl být také respektován. Zároveň je však nutno dodat, že složitost

a obtížnost vypořádání se s problematikou pracovní migrace tkví právě v nutnosti respektování zájmů mnoha stran. Jaký konkrétní přístup bude ve vztahu k pracovní migraci zvolen a jak budou nastavena kritéria pro vstup cizinců na trh práce, je zcela v kompetenci každé země, samozřejmě v mezích společných pravidel EU.

2 CÍL PRÁCE A METODIKA

Cílem teoretické části diplomové práce je vymezení pojmu mezinárodní migrace a jejích aspektů z pohledu vybraných migračních teorií, rovněž vysvětlení pojmů úzce souvisejících s migrací ve vztahu k pracovnímu trhu Evropské unie a shrnutí teoretických poznatků z oblasti migrační politiky. V této části práce je využito deskriptivní metody. Je čerpáno z mnoha odborných publikací a studií zabývajících se danou problematikou, a to českých i zahraničních. Ke studiu byly vybrány práce renomovaných odborníků, jako je například Hein de Haas, profesor Oxfordské univerzity a výkonný ředitel International Migration Institute. Ucelený teoretický rámec je výchozím bodem praktické části práce.

Praktická část práce se již konkrétně zabývá Českou republikou, Německem (oficiální název Bundesrepublik Deutschland - Spolková republika Německo) a Velkou Británií (oficiální název United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland - Spojené království Velké Británie a Severního Irska). V práci jsou užity zkrácené názvy zemí, popř. zkratky těchto názvů uvedené v seznamu zkratek.

Cílem praktické části diplomové práce jsou faktická zjištění vyplývající ze srovnání zemí ve vybraných oblastech a za využití charakteristik migrantů v porovnání s majoritní populací. Byly zvoleny takové ukazatele, které nejlépe reflektují potřeby komparace a současně jsou dostupné v domácích i mezinárodních statistikách. Vlastnímu srovnávání předchází zpřehlednění historického vývoje a nastavení migračních politik zkoumaných zemí se zaměřením na imigrační politiku a podmínky vstupu cizinců na trh práce, aby mohly být získané výstupy zasazeny do širšího kontextu. V této části práce se střídá deskriptivní metoda, za využití poznatků ze studia odborných pramenů, právních předpisů a informací ministerstev, a komparativní metoda, kdy jsou pro potřeby analýzy užita nejaktuálnější statistická data statistických úřadů ČR, SRN a VB, institucí EU a dalších organizací působících ve sledované oblasti.

V rámci praktické části práce je rovněž provedena analýza vlastního výzkumného šetření. Cílem výzkumu je zjištění, jaký názor má německá veřejnost na zaměstnávání cizinců v SRN. Byl zvolen kvantitativní typ sociologického empirického výzkumu založený na verifikačním postupu. Výzkum proběhl v Německu a pro získání relevantních dat byla zvolena dotazovací technika, konkrétně formou standardizovaného dotazníku v německém jazyce. Dotazníkovým šetřením byla získána primární data, která byla

následně vyhodnocena za pomoci popisných charakteristik, zejména relativní a absolutní četnosti s doplněním grafického znázornění. Pro potřeby srovnání výstupů vlastního dotazníkového šetření s výzkumy provedenými a publikovanými v ČR a Velké Británii bylo přistoupeno k testování hypotéz s využitím výstupů statistického softwaru IBM SPSS Statistics.

3 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

3.1 Trh práce a pracovní síla

„Trh práce je trhem vzácného ekonomického zdroje, primárního výrobního faktoru.“ [5, s. 13] Tímto výrobním faktorem je lidská pracovní síla - souhrn zkušeností, fyzických a duševních schopností člověka, jež mu umožňují vykonávat práci, jako určitou cílevědomou činnost pro zabezpečení vlastní existence. Specifická je unikátnost tohoto faktoru, neboť je exkluzivně vázán na člověka a každý člověk je jedinečný, je multidimenzionální osobností. Na trhu práce mají lidé odlišné požadavky na pracovní umístění, vynakládají rozdílné úsilí při hledání práce i při jejím vykonávání, mají jiné preference a jinak se rozhodují.

Trh práce lze definovat jako jedinečné, ale zároveň velmi komplikované místo, kde se střetávají různé subjekty s různými motivacemi a cíly. V tomto pomyslném prostoru hledají zaměstnavatelé pracovní sílu, kterou si chtějí najmout za podmínky co nejnižší ceny za službu a co nejvyššího zisku a rozhodují o množství a kvalitě služby práce vzhledem k potřebám a poptávce spotřebitelů po své produkci. Na druhé straně stojí pracovník, který nabízí svoji pracovní sílu a chce ji prodat za co nejvyšší cenu ve snaze dosažení maximální úrovně užitku. *„Tato ekonomická směna mezi pracovníkem a firmou se odehrává v prostředí utvářeném vládními opatřeními a zásahy, které pro ni vymezují prostor a regulují tyto transakce.“* [5, s. 14]

V současné době se evropské země potýkají s nepříznivým demografickým vývojem, kdy se stárnutí populace projevuje snižováním počtu ekonomicky aktivního obyvatelstva. Není-li tedy na trhu práce dostatek pracovních sil, mohou zaměstnavatelé buď zvýšit produktivitu práce (novými technologiemi, odlišnou organizací práce atd.), nebo si mohou najmout zahraniční pracovní sílu. [15] V pojetí L. Robbinse o ekonomii jako vědě o alokaci vzácných zdrojů mezi různá alternativní užití, je výrobní faktor práce přímo alokovan migrací lidí. [5]

Zaměstnávání cizinců se v posledních letech stalo běžnou součástí podnikatelské praxe, mnohdy je pro zaměstnavatele i ekonomickou nutností vzhledem k situaci na domácím pracovním trhu. *„Četnost zaměstnávání cizích státních příslušníků, případně vysílání vlastních zaměstnanců k práci do zahraničí se zvyšuje i v důsledku postupující globalizace ekonomických vztahů v podnikatelské sféře.“* [40]

3.1.1 Vymezení základních pojmů

V následujících kapitolách je užito mnoha výrazů specifických pro oblast zahraniční zaměstnanosti a trhu práce. Zpravidla jsou přímo vysvětlovány v jednotlivých textech, ale následující pojmy je potřeba vysvětlit již na počátku.

Cizinec

Obecně tento pojem definuje status osoby ve vztahu ke státu, jehož občanství nemá. Jako na cizince se tedy z perspektivy státu nahlíží na osobu, která z tohoto státu originálně nepochází. Například na území ČR je podle zákona o pobytu cizinců [17] za cizince považována fyzická osoba, která není státním občanem ČR, včetně občana Evropské unie, ale v evropském kontextu je za cizince považována osoba, která není občanem členského státu EU.

Migrant

Je osoba, která se přemísťuje z jednoho místa na druhé. Pokud směrem z daného území (územní jednotkou je v této práci stát) odchází, nazýváme ji **emigrantem**. Naopak pokud na území přichází, je **imigrantem**. V zemích, kterými se zabývá tato práce, je pojem „migrant“ definován rozdílným způsobem. V České republice je významem tohoto slova osoba, která dlouhodobě pobývá na území ČR a nemá české státní občanství. Po získání českého občanství se již tyto osoby ve statistikách migrace, migrantů (či pod jiným názvem) nevyskytují. Jinak je tomu v Německu, kde je sice pojem migrant vnímán shodně jako v ČR, ale častěji je užíván výraz „osoby s migrantským původem“, který podřazuje všechny osoby, které imigrovali do Německa po roce 1950 včetně jejich potomků. Ve Velké Británii je převážně používán výraz „osoby narozené v zahraničí“. Jsou to všechny legálně pobývajících osoby, které se nenarodily na území Velké Británie bez ohledu na případné získání občanství či původ. [26]

Jelikož praktická část této práce pojednává pouze o legální migraci, jsou v ní pojmy migrant a cizinec záměrně používány jako synonyma. Je-li totiž cizinec oprávněn pobývat na území dané země a splňuje-li právem stanovené podmínky, naplňuje podstatu legálního pobytu.

Pracovní migrant

Každá osoba, která se ve smyslu výše uvedených definic pojmu „migrant“ přemísťuje za účelem práce. V širším pojetí lze do této kategorie zařadit i osobu, jejíž prvotní pohyb

nebyl z důvodu zaměstnání, avšak v hostitelské zemi svůj záměr změnila a začala práci vykonávat. [26]

Pracovník

Právo EU tento pojem výslovně nedefinuje. Je však často odvozován z judikatury Evropského soudního dvora, dle kterého jsou pracovníci osoby, které po určitou dobu vykonávají práci pro jiného dle jeho pokynů a za tuto práci dostávají odměnu. „*Rozhodující je, že jde o nesamostatnou činnost, která tvoří součást hospodářského života v dané zemi a je úplatná. Za pracovníka se považuje rovněž osoba, která práci skutečně hledá.*“ [52] V tomto pojetí tedy odpovídá českému výrazu „zaměstnanec“, avšak navíc zahrnuje i osoby nezaměstnané, které práci aktivně hledají.

3.1.2 Volný pohyb pracovníků v EU

Podepsáním Schengenské dohody¹ a Schengenské prováděcí úmluvy v letech 1985 resp. 1990 byl všem občanům členských států EU zaručen volný pohyb osob, jako základní právo na svobodný pohyb a pobyt občanů EU a jejich rodinných příslušníků uvnitř hranic EU, včetně regulovaného vstupu a pobytu občanů zemí mimo EU, tzv. třetích zemí. Volný pohyb pracovníků v EU primárně upravuje čl. 45 Smlouvy o fungování Evropské unie [21], kde je zahrnuto především:

- a) odstranění jakékoli diskriminace mezi pracovníky členských zemí, jedná-li se o zaměstnávání, odměnu za práci i ostatní pracovní podmínky;
- b) právo ucházet se o skutečně nabízená zaměstnání;
- c) právo pohybovat se za tímto účelem volně na území členských zemí;
- d) právo pobývat v některé z členských zemí za účelem výkonu zaměstnání v souladu s právními předpisy daného státu.

Tento článek chrání jednotlivce před diskriminačními opatřeními jak ze strany soukromoprávních osob, tak ze strany státu, případně jiných nositelů veřejné moci. Členské země mohou přijímat pouze taková restriktivní opatření, která upravují právo pobytu z hlediska veřejné bezpečnosti, veřejného pořádku a veřejného zdraví. Ustanovení o volném pohybu pracovníků neplatí pro zaměstnávání ve veřejné správě. [52]

¹ Spolupráce evropských států v rámci tzv. schengenského prostoru, kdy na společných hranicích nejsou vykonávány hraniční kontroly. Kromě 22 států EU, včetně Německa a ČR, jsou členy také Island, Norsko, Švýcarsko a Lichtenštejnsko. Velká Británie a Irsko nejsou součástí dohody.

3.1.3 Kategorie zahraničních pracovníků

3.1.3.1 Občané EU

Občanem EU je osoba, která je státním příslušníkem některého z členských států EU. Uvnitř hranic EU nemá vízovou povinnost, vstupuje proto na území jiného státu EU bez jakéhokoliv dalšího povolení, a to až na tři měsíce. Nesmí však během svého pobytu vykonávat výdělečnou činnost. Jedná-li se o pracovního migranta, musí svůj status náležitě prokázat a až poté má právo v hostitelské zemi pobývat po celou dobu výkonu zaměstnání či podnikání. V rámci volného pohybu pracovníků jsou občanům EU a jejich rodinným příslušníkům zaručeny stejné podmínky přístupu na trh práce kteréhokoliv státu v rámci EU/EHP jako mají vlastní občané tohoto státu, tj. bez jakýchkoli dalších omezení. Zároveň má občan EU právo na stejné zacházení při hledání práce, využívání veřejných služeb zaměstnanosti, v oblasti odměňování, v oblasti sociálního zabezpečení atd. [43]

3.1.3.2 Občané EHP a Švýcarska

Občanem EHP je státní příslušník Lichtenštejnska, Norska a Islandu. Švýcarsko, i když není členem EHP, má s EU vyjednanou obdobnou bilaterální úpravu. Pro vstup a pobyt občanů těchto zemí a jejich rodinných příslušníků na území EU platí shodná pravidla jako pro občany EU. Na pracovním trhu mají rovněž stejné právní postavení jako občané hostitelské země. [43]

3.1.3.3 Občané třetích zemí

Občané zemí mimo EU, EHP či Švýcarsko bývají také označováni jako „cizinci ze třetích zemí“. Občané třetích zemí podléhají důkladným kontrolám, které ověřují okolnosti a splnění podmínek pro vstup na území EU. U pracovních migrantů jsou vyžadovány a přísně kontrolovány doklady povolující pobyt a výkon výdělečné činnosti. Do této skupiny nejsou zahrnováni cizinci ze třetích zemí, jejichž rodinný příslušník je občanem EU/EHP nebo Švýcarska, neboť tyto osoby jsou řazeny k občanům EU. [43]

3.2 Migrace

„Možnost přemísťovat se je jednou ze základních lidských svobod.“ [39, s. 2]

Z pohledu Mezinárodní organizace pro migraci (IOM) [37] je migrace pohybem osoby či skupiny osob přes mezinárodní hranice - migrace mezinárodní nebo v rámci určitého státu - migrace vnitrostátní. Je pohybem populace, který tvoří pohyby osob s různou délkou, průběhem či příčinou. Zahrnuje migraci uprchlíků, vyhoštěných osob, ekonomické migranty a další důvody, jako je např. sloučení rodiny.

Palát [12] v souvislosti s migrací jako mechanickým pohybem obyvatelstva upozorňuje, že pojem „migrace“ je často nesprávně zaměňován s pojmem „mobilita“. Zatímco mobilita, hybnost, zahrnuje všechny formy prostorového přemísťování osob (včetně jejich dočasného pohybu za prací, vzděláním atd.), migrace je pojmem užším, který souvisí především s trvalou změnou bydliště.

V odborné literatuře se migrací, z latinského *migratio* – stěhování, zabývá velmi mnoho českých i zahraničních autorů. Její výzkum probíhá nejen v rámci různých vědních oborů, ale zároveň i z různých hledisek (např. ekonomické, demografické, sociální, kulturní atd.). Proto nalézáme, adekvátně rozsahu tohoto celosvětového fenoménu, velké množství odlišných pohledů a interpretací vycházejících z mnoha rozdílných přístupů.

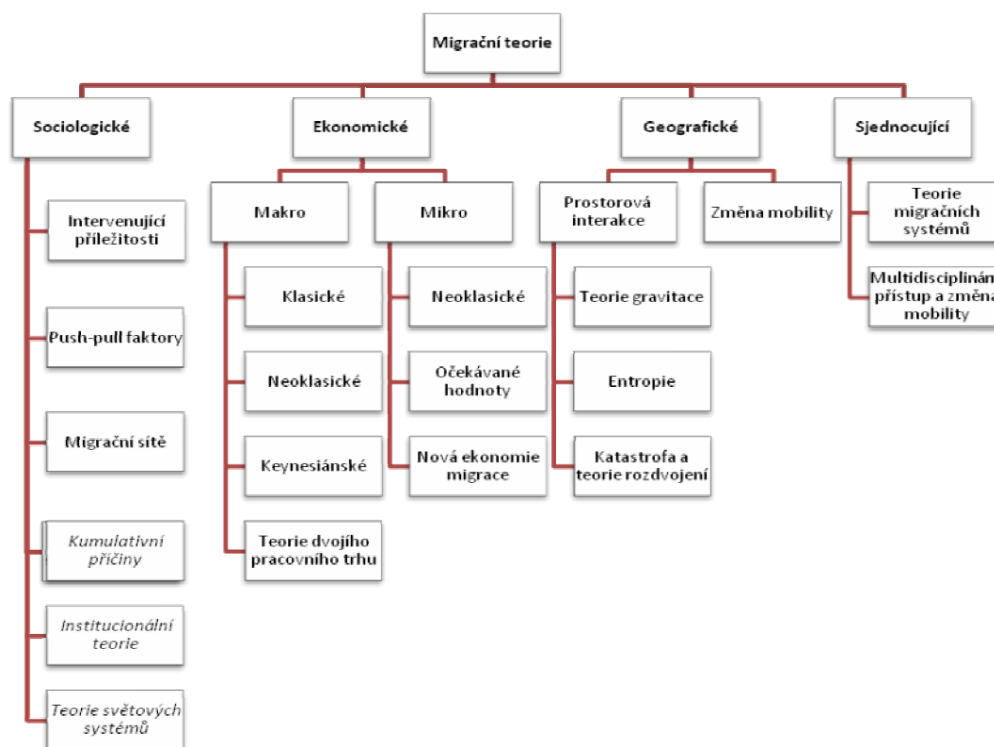
3.2.1 Mezinárodní migrace v teoriích

„V současnosti neexistuje žádná jednotná teorie, která by komplexně vysvětlovala příčiny, průběh a důsledky mezinárodní migrace. Neexistuje ani žádná tendence takovou meta-teorii vytvořit.“ [41, s. 10]

Jiní autoři [47] jsou toho názoru, že snaha o nalezení komplexní, specifické teorie vycházející z interdisciplinární explorační je ve vědeckých výzkumech zjevná. Zároveň však připouští, že migrace je procesem, který často a v různých interakcích ovlivňuje celá řada vnitřních i vnějších faktorů a jako takovou ji spíše nelze v teoretické rovině komplexně pojmut. Existuje však, jak již bylo zmíněno v úvodu k migraci, mnoho odlišných teoretických přístupů (obrázek č. 1), jež časem vyústily v soubor klasických migračních teorií.

Je důležité zdůraznit, že jednotlivé teorie vznikaly nejen na základě různých přístupů a v různých vědních oborech, ale hlavně v různé době. Právě proto se vzájemně značně odlišují, a to i přesto, že se shodně zabývají hlavně příčinami migračních jevů. Největší odlišnosti nacházíme ve specifickém výběru oblasti migrace a v určení výzkumných cílů.

Obrázek č. 1: Vybrané migrační teorie z různých vědních disciplín

Zdroj: Popovová [47, s. 5]

„Odborníci na migraci se na teoretické úrovni zabývají čtyřmi základními determinanty migrace obyvatel, když se snaží vysvětlit obecné příčiny migrace za poslední desetiletí:

- *strukturální síly, které podporují emigraci ze zdrojových zemí (tzv. push faktory);*
- *strukturální síly, které podporují imigraci do cílových zemí (tzv. pull faktory);*
- *motivace, cíle a aspirace lidí, kteří reagují na tyto strukturální síly a stávají se migranty;*
- *sociální a hospodářské struktury, které přispívají ke spojení oblastí emigrace i imigrace.“ [41, s. 17]*

Dále uvedené teorie byly vybrány, neboť vycházejí ze čtyř výše uvedených aspektů migrace a zároveň patří v odborné literatuře k nejcitovanějším.

3.2.1.1 Sociologické teorie

Nejvíce autory je odkazováno na **Push-Pull model**, který byl poprvé představen a rozpracován v šedesátých letech 20. století. Zatímco soubor push faktorů působí na jedince negativně, vypuzuje a tlačí jej z domovského státu, pozitivní pull faktory

naopak migranta přitahují do jiné, cílové destinace. Děje se tak zároveň. Příčiny migrace tedy nacházíme v množině různých kombinací push-pull faktorů, jež postupně determinují celý migrační proces. [31, 34]. Tabulka č. 1 ukazuje Reuvenyho dělení push-pull faktorů mezinárodní migrace na ekonomické a sociálně-politické vlivy.

Tabulka č. 1: Rozdělení vlivů v modelu Push-Pull

	Ekonomické vlivy	Sociálně-politické vlivy
Push faktory	Vysoká nezaměstnanost Nízké mzdy Velká hustota osídlení Hospodářský pokles a zaostalost Ztráta bohatství	Válka a ozbrojené konflikty Pronásledování a vyhánění Nedostatek politické svobody Nedostatek náboženské svobody Diskriminace Špatné životní podmínky Znečištění, přírodní katastrofy
Pull faktory	Pracovní příležitosti Vyšší mzdy Vysoká míra rozvinutosti Průmysl Ekonomická prosperita	Záruka míru a bezpečí Politická a náboženská svoboda Rodinné vazby Kulturní blízkost Lepší životní podmínky Preferenční zacházení

Zdroj: zpracováno dle Dohnalová [6], Özden [11]

Push-pull model bývá kritizován za svou nedostatečnost při širší interpretaci jistých migračních jevů, např. proč obyvatelé z některých regionů migrují více či naopak méně, nebo nemigrují vůbec, vysvětlení směru migrací atd. Důvodem je zejména komplexnost migrace jako fenoménu, jenž nelze mechanickými modely bez nežádoucí redukce pojmut. I Palát [12] upozorňuje na fakt, že rozhodování jednotlivce či skupiny, zda migraci podstoupit či nikoliv nezávisí pouze na push-pull faktorech, ale je značně ovlivňováno i dalšími, migraci bránícími překážkami - jazyková bariéra, vízové povinnosti, příliš velká vzdálenost cílového bodu, náklady na přesídlení atd.

Stoupenci **Teorie kumulativní příčiny** (Cumulative causation theory) pojmají mezinárodní migraci jako „útěk před bídou“, která je způsobena globální expanzí kapitalistického systému. Mezinárodní migrace je tedy zdrojem levné pracovní síly pro industrializované regiony a v zaostalých regionech se tak zaostalost ještě více prohlubuje. Tyto země se stávají stále závislejší, což stimuluje další a další migraci, tedy jakýsi bludný kruh (tzv. syndrom migrace). [29]

Özden [11] v souvislosti s tímto přístupem zmiňuje odliv mozků (brain drain), který se může změnit na příliv mozků (brain gain), a to jako pozitivní příjmy vysílací země v podobě externalit formou zhodnocení lidského kapitálu v zemi původu.

De Haas [29] však vyzdvihuje především negativní dopad migrace v podobě nerovnosti uvnitř komunit vysílací země, ke kterému dochází paradoxně právě kvůli výnosům z migrace. Jedná se o prostředky zasílané migranty ze země zaměstnání zpět do země původu (tzv. remittance), dále také lepší kvalifikace, kvalitnější vzdělání atd.

3.2.1.2 Ekonomické teorie

Ekonomickým přístupem k migraci je předpoklad individuálního migračního jednání, které začíná hledáním výhodnějších ekonomických příležitostí. [29] Pokud bychom tedy uvažovali nereálný svět s dokonalými informacemi, bez transakčních nákladů, s neomezovaným pohybem výrobních faktorů atp., lidé by vždy přesídlili tam, kde by byla jejich mezní produktivita maximální. Přesně to jsou totiž předpoklady elementárních ekonomických modelů, jež zřehledňuje tabulka č. 2.

Tabulka č. 2: Vysvětlení mezinárodní migrace v ekonomické teorii

Teoretický přístup	Stupeň syntézy	Vysvětlení migrace
neoklasická teorie – makroekonomický přístup	země	důsledek mezery ve mzdách mezi jednotlivými zeměmi
neoklasická teorie – mikroekonomický přístup	jednotlivec	rozhodnutí na základě racionální kalkulace možných nákladů a přínosů migrace
nová ekonomie pracovní migrace	domácnost	jednotliví migranti ovlivnění domácností jako kolektivním aktérem v ekonomickém přežití
duální trh práce	strukturální (vnitřní)	strukturální poptávka z rozvinutých zemí
teorie světového systému ²	strukturální (mezinárodní)	tržní a kulturní pronikání z jádra na periferii

Zdroj: Palát [12, s. 21]

Že se uvedené ekonomické modely značně liší od reálné skutečnosti, dokazuje následující popisný přehled jednotlivých přístupů.

Neoklasická teorie (Neo-clasical theory) a z ní vycházející teoretické přístupy zkoumají mezinárodní migraci ze dvou pohledů - makro a mikro. [31] Ve skutečnosti

² Bijak, převzato Popovovou [47] řadí tento přístup mezi sociologické teorie (viz obrázek č. 1), zde je však zařazen podle Palátova ekonomického pojetí.

se však makro i mikro elementy prolínají, jak podrobněji přibližuje následující text, protože migrace se neděje ani v ekonomickém ani v sociálním vakuu a vůle aktérů k migraci je nakonec vždy ovlivněna strukturálními (makro) vlivy.

a) Makroekonomický přístup (Macro-economic conception) vysvětluje mezinárodní migraci jako důsledek rozdílných stavů pracovních trhů jednotlivých zemí. Zejména se jedná o rozdíly mzdových a pracovních podmínek a nákladů spojených s migrací (za předpokladu plné zaměstnanosti). Teorie předpokládá, že stěhování lidí je propojeno s maximalizací příjmu či životní pohody a vidí tak migraci jako dočasnou reakci na vývoj jisté "nerovnováhy" mezi zemí původu a zemí cílovou. Pokles migrace je očekáván v důsledku konvergence mezd. Předpokladem je směřování migračních toků z méně vyspělých ekonomik s přebytkem pracovních sil a nízkými mzdami do vyspělejších ekonomik s nedostatkem pracovních sil a vyššími mzdami. [31, 34].

De Haas [29] konfrontuje tento názor s migrací jako konstantním faktorem lidských dějin. Namítá, že migraci nelze ponížít na úroveň dočasného vedlejšího produktu kapitalistického vývoje. Kromě toho, předpoklad konvergence mezd ignoruje vládní zásahy, které mohou podpořit ekonomické nerovnosti mezi zeměmi či oblastmi. Není tedy překvapující, že předpovědi push-pull modelů a neoklasických teorií jsou v zásadě v rozporu s tím, co lze vidět v reálných migračních schématech. Většina migrantů se nepohybuje od nejchudších zemí k nejbohatším. Nejchudší země mají dokonce tendence k nižší úrovni emigrace, než země se středními a vysokými příjmy. Reálné migrační proudy tak dokazují nelineární vztah mezi vývojem země a úrovní emigrace.

b) Mikroekonomický přístup (Micro-economic conception) interpretuje migraci jako řadu individuálních aktů jednotlivců, kteří při porovnávání příjmů a výdajů očekávají kladný zisk z migrace. Klíčovou je zde nejen maximalizace zisku, ale také asymetrie pracovních trhů.

„Teoreticky se člověk stěhuje tam, kde je jeho potenciální čistý zisk nejvyšší, což vede k následujícím závěrům této teorie: mezinárodní migrace je ovlivněna jak rozdíly v příjmech (mzdách), tak v mírách zaměstnanosti (ovlivňuje pravděpodobnost zaměstnání).“ [47, s. 11] Jinými slovy tento migrační model říká, že velikost rozdílu očekávaných zisků určuje zároveň i velikost migračních pohybů mezi zeměmi, neboť pokud by neexistovaly mzdové rozdíly a nebyly rozdílné míry zaměstnanosti, mezinárodní

migrace by prostě neprobíhala. Navíc, je-li cílová destinace pro migranta psychologicky atraktivní, náklady přesídlení mohou být záporné.

Nová ekonomie pracovní migrace (New economics of labour migration) také vychází z neoklasické teorie, ale na rozdíl od předchozích přístupů neuvažuje o migraci jako o izolovaném aktu jednotlivce, nýbrž jako o procesu rozhodování větší sociální skupiny. V rámci rodiny, domácnosti či komunity nerozhoduje pouze zisk nebo ztráta z přesídlení, ale diskutována jsou hlavně budoucí potenciální rizika a jejich minimalizace. Tato teorie uvažuje především vysílací země, kde chybí nebo selhávají institucionální mechanismy (sociální podpora, pojištění, přístup k úvěrům atd.). [11]

Tato teorie nabývá v posledních letech na významu a zároveň zdůrazňuje, že imigraci podmiňují spíše podmínky pracovního trhu přijímací země, zvláště se jedná o trvalou potřebu pracovníků v nižší sociální hierarchii, s nižšími platy a nedostatečnou budoucí perspektivou. [41]

Teorie duálního pracovního trhu (Dual labour market theory) není orientována na volbu jednotlivce, ale na poptávku přijímací země a získávání pracovních sil z rozvojových zemí. Základ zde tvoří strukturální potřeby ekonomiky přijímací země, která nedostatek pracovní síly v určitých sektorech trvale pokrývá právě imigranty. Jak tvrdí Poire, autor této teorie, mezinárodní migraci nezpůsobují push faktory (například nízké mzdy ve vysílací zemi), ale způsobují ji hlavně pull faktory v přijímací zemi, tedy trvalá poptávka po určité pracovní síle. [41] Zde tedy nacházíme přesvědčivé vysvětlení, proč ve vyspělých zemích přetrvává poptávka po zahraniční pracovní síle i při významné míře nezaměstnanosti.

Teorie světového systému (World system theory) navazuje na Wallersteinovu definici moderního světového systému³ a hledá příčiny migrace ve světovém tržním uspořádání. Vysoce rozvinutým (kapitalistickým) ekonomikám, jež nazývá jádrem, přisuzuje roli vykořisťovatele, který chybějící pracovní sílu, ochotnou pracovat v určitém sektoru a za nízký plat, získává z méně rozvinutých (nekapitalistických) zemí, tzv. periferií. Vysvětlení mezinárodní migrace touto teorií však nespočívá v poptávce po pracovní síle jako takové, nýbrž v samotné dislokaci pracovní populace, jež způsobilo

³ Německý sociolog a historik Immanuel Wallerstein vycházel z předpokladu, že celosvětový hospodářský systém vznikl již v 16. století v raném evropském kapitalismu a jeho počátek byl důsledkem regionální dělby práce mezi obchodními státy severozápadní Evropy a obilnářskými oblastmi Pobaltí. [47]

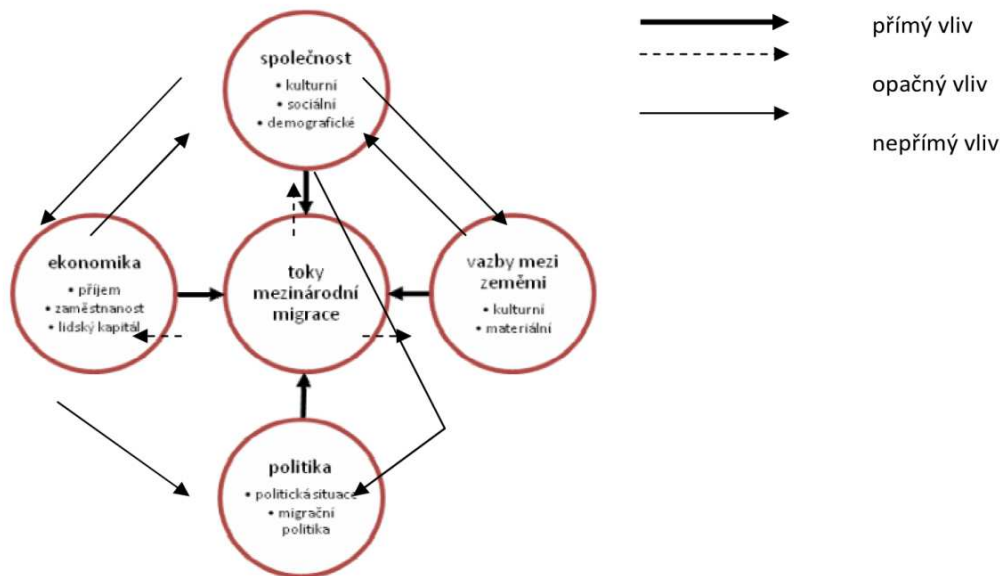
pronikání kapitalistických ekonomik do ekonomik rozvojových. Důkazem pokračování světového systému jsou stále migrační proudy mezi bývalými koloniemi a Evropou. [11]

Tento přístup soustředí výhradně na ekonomické a politické uspořádání rostoucího globálního trhu. Nezvažuje žádné pozitivní dopady migrace, například pull faktory v přijímací zemi - profesní výzvy, zvýšení kvality života atd., sleduje migraci pouze jako negativní důsledek globalizačních procesů. Pokud by stát chtěl v této souvislosti do mezinárodních migračních tendencí zasahovat, musel by značně regulovat mezinárodní toky zboží, kapitálu a zámořské investice korporací, což je politicky velmi nepravděpodobné. [41]

3.2.1.3 Sjdnocující teorie

Jak již bylo zmíněno v úvodu k migračním teoriím, existuje dlouhodobá snaha o definování komplexní teorie migrace. Jednotným vysvětlením populačních toků, vlivů působících na mezinárodní migraci, se touto cestou vydává i **teorie migračních systémů**, jenž čerpá z mnoha předchozích migračních modelů, zejména z teorie světového systému a teorie kumulativní příčiny s vymezením určité stability mezinárodních migračních systémů a jejich struktury v čase. [41]

Obrázek č. 2: Teoretický rámec mezinárodní migrace

Zdroj: Popovová [47, s. 9]

Uspořádání na obrázku č. 2 chápeme jako množinu míst, která jsou propojena oboustrannými migračními proudy osob, kapitálu, zboží, informací atd. mezi určitými

zeměmi. Zmíněné proudy a protiproudy jsou sledovány jako dynamický proces, kdy na migraci působí současně čtyři hlavní faktory – ekonomický, společenský, politický a vazby mezi zeměmi. Jednotlivé složky každé z těchto čtyř kategorií mohou mít pozitivní či negativní účinek nejen na migraci, ale také na ostatní složky. Výsledný efekt tedy určuje relativní síla každé složky.

3.2.2 Typologie mezinárodní migrace

Typologizace migrace (vnitrostátní i mezinárodní) je proces zcela nezbytný pro potřeby jejího výzkumu a jasného porozumění tomu, co v dané oblasti sledujeme. Odborné publikace [11, 12, 34] pracují i s různými modifikovanými kategoriemi, ale obecně lze vymezit tři elementární kritéria - příčina, časový horizont a lokalizace s doplněním kritéria legality jako důležitého činitele posuzování mezinárodních migračních toků.

3.2.2.1 Kritérium příčiny

Pokud je odchod osoby vědomou volbou a plánovaným nevynuceným aktem, hovoříme o **dobrovolné migraci**. V jejím dalším členění jsou očividné rozdíly v příčině či účelu migrace [12]:

- řetězová - za účelem sloučení rodiny;
- neimigrační - za čelem studia, výzkumu atd.;
- inovační - za účelem zlepšení životních standardů;
- pracovní - hlavním hnacím motivem je vidina lepšího zaměstnání, konkrétně vyšší mzda, postup v kariéře, nadstandardní benefity atp.

Opakem je **nucená migrace** jako nedobrovolné rozhodnutí migrovat. Důvody mohou být rasové, náboženské, politické, environmentální atd. Podle síly rozlišujeme migraci vnucenou jako důsledek vyhnání slabší strany stranou silnější a migraci vynucenou jako důsledek např. přírodní katastrofy. [12]

3.2.2.2 Kritérium časového horizontu

Podle délky trvání lze rozlišovat migraci přechodnou, příp. kyvadlovou, krátkodobou a dlouhodobou. Zjednodušenou typologizaci dle časovosti nabízí Henig [34], který pracuje s rozdělením na migraci dočasnou a permanentní.

Dočasná migrace je specifická nesouvislou a časově omezenou dobou pobytu. Migrant setrvává na území pouze dočasně, následně jej opouští a přesouvá se do jiné cílové destinace. V případě kyvadlové migrace je tento pohyb opakovaný - charakteristickým příkladem jsou opakované přesuny z místa pobytu do zaměstnání a zpět. O krátkodobou migraci se jedná, pokud souvislý pobyt migranta na daném území trvá méně než jeden rok.

Permanentní migrace je opakem migrace dočasné, tudíž rozhodujícím kritériem je dlouhodobý souvislý pobyt migranta, tj. pobyt delší než jeden rok. Předpokládáme tedy přesun migranta za účelem trvalé změny bydliště.

3.2.2.3 Kritérium lokalizace

Batueva [4] popisuje migraci jako trvalou nebo z části trvalou změnu bydliště, většinou přes administrativní hranice. Na rozdíl od výjimečných událostí jako je narození či úmrtí může člověk migrovat vícekrát, na různou dobu a napříč různými teritoriálními útvary. Právě z tohoto hlediska rozlišujeme buď **vnitrostátní migraci** (uvnitř státních hranic) nebo **mezinárodní migraci**, která probíhá přes státní hranice. Je označována také jako migrace vnější či zahraniční.

„Mezinárodní migrace má důležité politické, ekonomické, sociální, demografické, psychologické a kulturní dopady jak na emigrační, tak i na tranzitní a zejména imigrační země.“ [6, s. 10]

Nejčastějším motivem zahraničních migrací jsou ekonomické aktivity cizinců, následuje trvalé usídlení a sjednocování rodin. Je důležité zmínit, že právě mezinárodní pracovní imigrace může pozitivně ovlivňovat zaměstnanost v odvětvích, která pociťují absenci dodatečné pracovní síly a tím zároveň zvyšovat daňové příjmy veřejného rozpočtu hostitelské země. V neposlední řadě pomáhají migrační přírůstky zmírňovat populační problémy zemí. Podporují populační růst a přispívají k pozitivním změnám ve vývoji věkové struktury obyvatelstva, neboť právě přistěhovalci se vyznačují mladší věkovou strukturou. [1, 8]

Z hlediska určité konkrétní populace rozlišujeme **emigraci**, tedy počet osob, které za určitou časovou jednotku (obvykle rok) populaci opustili, a **imigraci**, danou počtem osob, které se do populace za danou časovou jednotku naopak přistěhovali. Jevy samotné se také označují termíny vystěhovalectví a přistěhovalectví. Zvláštní formu představuje

tzv. reemigrace, která v sobě zahrnuje jak emigraci jedince za hranice, tak i jeho imigraci zpět do původní lokality. [13]

3.2.2.4 Kritérium legality

Legální migrace je pohyb osoby z jejího obvyklého místa trvalého pobytu do nového místa trvalého pobytu v souladu se zákony a předpisy, jimiž se řídí výstup ze země původu, tranzit a vstup do hostitelské země. [37] *„Legální migranti představují osoby splňující veškeré zákonné podmínky v zemích, ve kterých se pohybují, pracují či žijí.“* [12, s. 13]

Nelegální migrace není tedy jen neoprávněný vstup na území státu či jeho nezákonné opuštění, ale zároveň neoprávněné setrvání na jeho území nebo pobyt za jiným účelem, než který byl osobě povolen.

Dohnalová [6] dělí nelegální pobyty migrantů následovně:

- ilegalita – situace, kdy cizinec nemá právo zdržovat se na území státu a toto právo nemůže získat. Jedná se například o vyhoštění, odmítnutí udělení víza apod.;
- neregulérnost – situace, kdy cizinec z principu může pobývat na daném území, ale nemá svůj pobyt náležitě legalizován. Příkladem může být propadlé vízum, občan EU bez určitého povolení apod.;
- specifické jednání – situace, kdy se legálně pobývajícím cizinec dopustí takového chování či jednání, jež má za následek automatické ukončení pobytu na území daného státu. Do této kategorie patří i nelegální zaměstnání.

Nelegální migrace je potenciálním ohrožením vnitřní stability a bezpečnosti hostitelské země, proto jsou opatření v oblasti boje proti nelegální migraci jedním z nejdůležitějších témat řešených v rámci migrační politiky státu.

3.2.3 Měření migrace

3.2.3.1 Metodika shromažďování dat

„Sčítání lidu, běžná evidence pohybu obyvatelstva a populační registr jsou základními prameny demografických údajů.“ [13, s. 44]

Sčítání lidu (sopsis obyvatelstva, populační census) je historicky nejstarším pramenem. Zachycuje okamžitý stav obyvatelstva s popisem jeho struktur podle

různorodých znaků. První takovýto soupis s doprovodnými údaji (pohlaví, věk, zaměstnání, rodinný stav apod.) byl v Anglii proveden roku 1801 a v Rakousku-Uhersku roku 1869, kdy bylo rovněž poprvé ustanoveno, že sčítání lidu bude opakováno každých 10 let. V současnosti patří populační census k nejrozsáhlejším statistickým zjišťováním a od běžného sociologického výzkumu se liší právě tím, že nepracuje pouze se vzorkem národa, ale zahrnuje obyvatelstvo celé. [13]

Běžná evidence pohybu obyvatelstva je hlavním zdrojem statistického zjišťování přirozené měny, částečně i statistiky migrace. Je založena na povinné evidenci všech narození, úmrtí a sňatků na příslušných úřadech. Další prameny migračních statistik jsou různé. Základem sledování vnitřní migrace je povinné přihlašování obyvatel k trvalému pobytu. U migrace vnější je značně problematické zejména zjišťování počtu vystěhovalých osob. Například v ČR byla evidence emigrace po druhé světové válce dlouhodobě založena na vydávání vystěhovaleckých pasů a na evidenci cestovních kanceláří, které zahraniční cesty vybavovaly. Dnes je však situace v ČR podobná situaci v ostatních evropských státech, kdy povinné odhlašování trvalých pobytů emigranty nelze účinně kontrolovat. Lépe podchycena je evidence imigrantů, kteří musí mít pro dlouhodobý pobyt určité pobytové oprávnění. Proto země získávají spolehlivé informace o vystěhovalých spíše ze statistik přistěhovalců cizích zemí než ze statistik vlastních. [13]

Populační registr (registr obyvatelstva) je způsobem zjišťování údajů o obyvatelstvu, který kombinuje výhody i nevýhody populačního censu a evidence pohybu obyvatelstva. V podstatě jde o průběžné soustředování všech údajů o jednotlivci žijícím na určitém území a zaznamenávání s ním spojených událostí jako změn jeho stavu. Primárně zaznamenává jméno, pohlaví, údaje o narození, národnost, rodinný stav, bydliště, zaměstnání a údaje o úmrtí. V souvislosti s migrací obsahuje také demografické údaje o vstupu jedince na území a délce jeho pobytu. [13]

Výběrové šetření (mikrocensus) je v obecném výkladu demografické zjišťování prováděné výběrovou metodou. Prakticky se jedná o náhražku rozsáhlých sčítání obyvatelstva, kdy je toto vyčerpávající zjišťování nahrazeno alespoň výběrovým šetřením základních demografických znaků reprezentativního vzorku obyvatelstva⁴, nejčastěji v období mezi dvěma censy. [13]

⁴ Reprezentativní vzorek obyvatelstva představuje důkladně strukturovaný výběrový soubor o velikosti zhruba 1 % základního souboru. [13]

Další prameny představují statistiky ministerstev, která provádí zjišťování v oblastech patřících do jejich gesce. V ČR se jedná např. o přehledy cizinců se zaevidovaným přechodným či trvalým pobytem na území ČR (MVČR), statistiky zaměstnávání cizinců (MPSV) a další.

3.2.3.2 Ukazatele migrace

K vyjádření migrace v určitém čase (t) jsou nejčastěji využívány následující ukazatele [10]:

- **hrubá migrace** je celkový počet migrantů, kteří do státu přicházejí (hrubá imigrace I_t) nebo odcházejí (hrubá emigrace E_t);
- **obrat migrace** státu je jejich součtem ($I_t + E_t$);
- **migrační přírůstek** je dán rozdílem mezi celkovým počtem přistěhovalých a vystěhovalých osob ($I_t - E_t$). Je také nazýván čistá migrace nebo migrační saldo.

Pokud nelze zjišťovat migraci přímo, užívá se nepřímého zjišťování, které spočívá v užití diferenční metody, tj. srovnáním celkového a přirozeného přírůstku obyvatelstva za určité období. Rozdíl je odhadem migračního salda za uvedené období. První variantou diferenční metody je metoda přirozeného přírůstku vycházející z běžné evidence obyvatelstva. Druhou variantou je metoda koeficientů dožití, která pomocí známých koeficientů dožití odhaduje přesouváním věkových skupin očekávaný počet obyvatel na konci sledovaného období. [13]

Chceme-li zkoumat migrační proudy mezi dvěma státy, je nutno brát je jako celé soubory migrantů, které vždy opouští svou výchozí zdrojovou oblast (i) a směřují do příchozí cílové oblasti (j). Rozsah proudu je tedy vyjádřen počtem migrantů ${}_iM_j$. V oblasti z i do j tak rozlišujeme migrační proud (${}_iM_j$) a migrační protiproud (${}_jM_i$). Analyzujeme-li dva státy spojené migračními proudy, pak součty celkové velikosti proudu (${}_iM_j + {}_jM_i$) nazýváme hrubou výměnou či hrubým migračním tokem. Naopak jejich rozdíl (${}_iM_j - {}_jM_i$) je čistou výměnou, čistým migračním tokem. Účelnost migračního toku je zde dána indexem efektivnosti migračního toku, tedy poměrem čistého a hrubého migračního proudu. [13]

Existuje a je používána i celá řada dalších indexů zahrnujících relevantní migrační vlivy (atraktivnost lokality, sociální či překonávaná vzdálenost atd.), jedná se např. o index

preferance migračního směru, indexy migračních diferenciálů, index rychlosti, index úměrnosti migračního proudu a další. [13]

3.3 Migrační politika

Obecně lze říci, že se většina států snaží z různých důvodů podporovat legální migraci, zároveň se však snaží o maximální kontrolu pohybu migrantů na svém území prostřednictvím přistěhovaleckých politik.

Baršová, Barša [3] rozlišují přistěhovalecké politiky:

- **imigrační** – regulují vstup migrantů na území a určují podmínky jejich setrvání v zemi. Migrační politiky mohou být i emigrační (např. v bývalých komunistických zemích), ale u evropských zemí se převážně jedná o politiky imigrační;
- **integrační** - prostřednictvím určitých nástrojů podporují začleňování migrantů do společnosti. Jejich cílem je zachování sociální a politické soudržnosti a adaptace migrantů v hostitelské společnosti.

Z výše uvedených definic vyplývá, že tyto politiky prakticky nemohou působit samostatně, naopak je v zájmu státu, aby se vzájemně prolínaly a doplňovaly. Státy mnohdy cíleně upřednostňují imigranty, u nichž je předpoklad velkého integračního potenciálu. Baršová, Barša [3] dále uvádí tři základní modely platné do konce 90. let 20. století, které z pohledu přistěhovalecké země formovaly její aktivní imigrační a integrační politiku:

- 1) **Diskriminační model**, který je založen na návratném pobytu cizince. Imigrant je dočasně začleněn do jisté sféry společnosti (například v rámci pracovního trhu), ale má velmi omezené možnosti v ostatních sférách života společnosti (např. komplikované získání státního občanství, volební účast atd.). Tento model byl v upravené podobě uplatňován zejména v Německu, Rakousku a Švýcarsku;
- 2) **Asimilační model**, který vychází z jednostranného procesu nekomplikované adaptace imigranta do společnosti. V praxi se jednalo o rychlé získání občanství a s tím spojených práv a povinností. Z důvodu rychlé asimilace do majoritní společnosti se však imigrant musel vzdát mateřského jazyka i svých dalších kulturních a sociálních specifik. Asimilačnímu modelu byla nejbližší Francie;

3) Multikulturní model, který podporuje odlišnosti minoritní a majoritní společnosti. Liší se kulturou, sociálními zvyklostmi, jazykem, a to po několik generací. Imigranti mají stejná práva a povinnosti, aniž by se museli vzdát svých specifických rysů. Stát naopak staví na minoritních rysech a podporuje jejich další rozvoj. Příkladem bylo Švédsko a Velká Británie.

Od 90. let 20. století přijímá většina zemí EU imigraci jako chtěný fenomén, který není nutné odmítat, ale zůstává společenská potřeba jej řídit ku prospěchu všem. Hovoříme o novodobém čtvrtém modelu [6]:

4) Model přistěhovalecké země, ve kterém lze zjednodušeně vymezit dvě protichůdné tendence. Na jedné straně podporu imigrace vysoce kvalifikovaných pracovníků ze zahraničí, která je ekonomickým přínosem a je považována za možné řešení populačních problémů, na straně druhé však odmítavý postoj k ostatním formám imigrace. Ekonomickou zátěž představují žadatelé o azyl, pracovní imigranti s nízkou kvalifikací a imigranti s kulturními odlišnostmi, kteří zároveň představují určité riziko z pohledu adaptačního procesu. Bezpečnost majoritní populace se tak stává pro stát hlavní prioritou, což se dále promítá do boje proti nelegální migraci a terorismu.

3.3.1 Vývoj společné migrační politiky EU

V historickém kontextu měla Evropa vždy významnou migrační roli. Byla zdrojem migrantů již v období klasické kolonizace a ekonomického růstu v 16. - 18. století, následně také v období průmyslové éry a jejího pronikání do Nového světa v 19. - 20. století. Od konce druhé světové války je většina evropských zemí považována za primárně imigrační. Důležitým cílovým regionem migrantů se stává zejména bohatší jádro evropských zemí - Velká Británie, Německo, Francie, Belgie, Nizozemsko, Švýcarsko a Švédsko. Současná situace v jednotlivých státech EU je dána právě jejich historickým vývojem. Země s koloniální minulostí, jako je Velká Británie, již zažily významnou postkoloniální imigraci. Naopak pro bývalé komunistické země, jako je ČR, byla problematika migrace téměř novým fenoménem. [2, 9]

Společná migrační politika Evropského společenství byla zprvu zaměřena výhradně na migraci vnitřní jako důsledek koncepce volného pohybu občanů, služeb, zboží

a kapitálu mezi členskými zeměmi. Postupem doby však na důležitosti nabývala migrace vnější, tedy migrace příslušníků třetích zemí. [6]

Z pohledu pracovní migrace v rámci EU byla důležitá Amsterodamská smlouva (1999), která přinesla začlenění Schengenské dohody do právního rámce EU. Nicméně následné období vzniku závazných předpisů migrační a azylové politiky bylo provázeno značnou asymetrií, když si některé státy vymínily pouze jejich částečné dodržování. Velká Británie a Irsko si zachovaly kontrolu hranic, a jak zmiňuje Dohnalová [6], byla jejich účast na utváření společné imigrační politiky pouze *ad hoc*.

Po období nalézání rovnováhy mezi zajištěním bezpečnosti států EU a ochranou základních práv jejich občanů, vstoupila rokem 2009 v platnost Lisabonská smlouva, která jednoznačně definovala společné cíle přistěhovalecké politiky EU⁵ a postupem doby se tak problematika migrace stala klíčovou oblastí zájmu zemí EU.

Společná imigrační politika by měla být prospěšná nejen rozvoji tzv. třetích zemí, ale současně znamenat pozitiva pro země EU. Hovoříme zejména o flexibilním uspokojování nedostatku vlastních pracovních sil v určitých odvětvích, posílení hospodářského růstu a konkurenceschopnosti, zpomalení nepříznivého demografického vývoje atd. Integrace migrantů i nadále zůstává především v kompetenci jednotlivých členských států, i když ze strany EU je zřejmá snaha o koordinaci národních přístupů (rozvíjením mezikulturního dialogu, který má za cíl porozumět odlišným kulturám a přispět tak k boji proti xenofobii a rasismu) ve snaze eliminovat možné negativní dopady v případě neúspěšné integrační politiky některého z členských států. [7]

3.3.2 Politika řízení migrace ve vztahu k pracovní migraci

Systemy přijímání zahraničních pracovních sil lze souhrnně nazvat politikou řízení pracovní migrace. Čížinský [26, s. 33] tvrdí, že „... z právního hlediska je pracovní migrace jedinou/poslední migrační oblastí, kterou mohou moderní demokratické státy stále regulovat, omezovat, popř. i zcela zastavit.“ Z toho vyplývá, že řízení pracovní migrace se nejvíce dotýká migrace cizinců ze třetích zemí, neboť co se týče občanů z členského státu EU, je prostor pro řízení pracovní migrace značně omezen v důsledku volného pohybu pracovních sil.

⁵ Zejména účinné řízení migračních toků, spravedlivé zacházení s příslušníky třetích zemí legálně pobývajících na území EU, prevenci a boj s nelegální imigrací. [45]

Je možné vyzdvihnout tři hlavní okruhy migračně-politických otázek, ze kterých politika řízení migrace obecně vychází [26]:

- 1) Do jaké míry a je vůbec možné migraci či její část řídit?
- 2) Komu bude imigrace umožněna a jaké bude postavení migrantů v hostitelské zemi?
- 3) Jakými prostředky chce stát své cíle prosazovat?

Ad 1) Idea represivní politiky regulující pohyb lidí za prací (v kontextu současné deregulované ekonomiky jako opaku minulých ekonomik centrálně plánovaných) se jeví značně nelogicky. Dle Paláta [12] ani není možné státními opatřeními migrační tok zcela zastavit. V této souvislosti vyvstává názor, že migraci nelze řídit (v pravém smyslu toho slova), ale lze ji určitými způsoby usměrňovat.

„Pokud se stát rozhodne pracovní migraci regulovat, musí si definovat, jaké zájmy hodlá politikou řízené migrace sledovat, respektive jakých sociálních efektů chce svou migrační politikou dosáhnout.“ [26, s. 34] Státy často zmiňují bezpečnost, a to nejen ve smyslu ochrany před kriminalitou, ale také mocenské zájmy při rozhodování o právech cizinců a v neposlední řadě respektování postoje majoritní společnosti k migrantům. Jako další oblast zájmů se nabízí ekonomický profit, a to jak z pohledu veřejných financí, tak zároveň z pohledu soukromých podnikatelů. Následují možné zájmy demografické, humanitární, kulturní a další.

Ad 2) V tomto bodě jsou stěžejní kritéria kulturní, vzdělanostní či majetková. Dále také, bude-li se jednat o pracovní migraci na omezenou, předem určenou dobu, bez eventuálního prodloužení, aby byla státu dána možnost deportace cizince do země původu. Nebo má-li stát naopak zájem na setrvání migrantů, jejich integraci do majoritní společnosti a posléze naturalizaci. V tomto případě jsou řešena především práva migrantů v hostitelské společnosti.

Ad 3) Zmiňovanými prostředky mohou být na jedné straně lákavé pobídky, například daňové úlevy, urychlení procedury v získávání trvalého pobytu atd., na straně druhé je však potřeba zmínit i případné sankce, jako například trestní zodpovědnost za porušení pobytového režimu. Některé státy, ve snaze dosáhnout svých cílů, využívají i značně neobvyklých imigračních pobídek. Příkladem je maltský návrh na prodej státního občanství za 650.000,- EUR [33], který vyvolal mnohé kontroverzní reakce (ostře se proti němu postavila např. Velká Británie) a znepokojil i Evropský parlament. Ten vyjádřil jasné

stanovisko, že národní, a tedy i unijní občanství by nemělo být na prodej, neboť tím pozbývá své unikátní hodnoty. Nevyjímá velké riziko spojené s volným přístupem do kterékoliv země EU či spojené s bezvízovým stykem s některou zemí mimo EU.

Ze všech výše uvedených faktů vyplývá zásadní dilema politiky řízené migrace ve vztahu k trhu práce - zda by měla umožňovat (či nařizovat) všem pracovním migrantům (či pouze některým), usazovat se a integrovat do společnosti hostitelské země, nebo zda by měla prosazovat princip dočasné pracovní migrace a po určité době donutit všechny cizince (či pouze některé) k návratu do vysílací země.

V návaznosti na tuto kapitolu se praktická část práce zabývá také demografickým dopadem migrace, jejím vlivem na ekonomiku zemí a postojem majoritní společnosti k migrantům.

4 PRAKTICKÁ ČÁST

Tato část práce se nejprve zabývá každou zkoumanou zemí samostatně. Popisuje vývoj její migrační resp. imigrační politiky v historických souvislostech a praktické dopady této politiky související s pracovní migrací. Dále je zjišťován vliv migrace na konkrétní zemi a postavení cizinců na jejím trhu práce. Následují kapitoly srovnávající ČR, Německo a Velkou Británii v oblasti trhu práce, zabývají se především postavením cizinců vůči majoritní populaci. Je řešena i otázka dopadu migrace na výkonnost ekonomiky jako celku.

Jelikož nejsou statisticky zpracovávána data, která by se týkala přímého vlivu migrantů na konkrétní oblast hospodářství a kvantifikace migrace v celém rozsahu by dalece přesahovala možnosti této práce, byly zvoleny takové ukazatele, které nejlépe reflektují potřeby srovnání popisovaných zemí a současně jsou umožněny dostupností údajů v domácích i mezinárodních statistikách.

Veškerá dále prezentovaná data se týkají výhradně legálního pobytu cizinců, přičemž pojem cizinci zahrnuje (není-li uvedeno jinak) jak občany třetích zemí, tak i občany ostatních zemí EU/EHP a Švýcarska a současně se jedná o cizince dlouhodobě pobývajících. Pojem občan EU v dalším textu zahrnuje (není-li uvedeno jinak) jak občany zemí EU, tak i zemí EHP a Švýcarska.

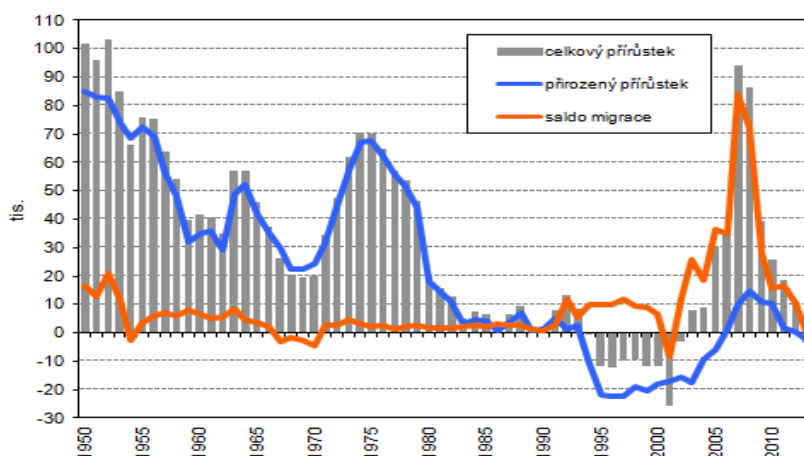
Závěr praktické části práce je věnován názorům veřejnosti na zaměstnávání cizinců, především pak vlastnímu dotazníkovému šetření v této oblasti na území Německa a jeho srovnání s výzkumy provedenými v ČR a VB.

4.1 Česká republika

4.1.1 Vývoj migrační politiky

Česká republika vznikla v roce 1993. Do té doby zde dlouhodobě žilo jen velmi málo cizinců, jak ukazuje vývoj salda migrace v grafu č. 1, neboť cizím státním příslušníkům nebylo dáno mnoho možností jak dlouhodobý pobyt legalizovat. Nicméně lze říci, že imigrační a tranzitní zemí se ČR po svém vzniku stala poměrně záhy a počet dlouhodobě pobývajících cizinců v následujících letech rychle narůstal. Důvodem byla zpočátku spíše liberální imigrační politika země.

Graf č. 1: Struktura přírůstku obyvatel ČR v letech 1950 - 2013

Zdroj: ČSÚ [24]

Hovoříme-li o české migrační politice ve druhé polovině 90. let, nutno dodat, že se nejednalo o ucelenou národní strategii, ale spíše o dílčí akty postupně zpřísnující dříve zavedené předpisy. V roce 2000 počet cizinců v ČR náhle poklesl o téměř 30 000 osob [25] v důsledku změn v české legislativě, konkrétně se jednalo o přijetí zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky [17], který vstoupil v platnost 1. 1. 2000 a zásadně zpřísnil vstupní a pobytový režim převážné většiny cizinců.

V dalším období se česká imigrační politika utvářela na základě přístupových jednání k EU harmonizací českého práva s právem evropským. V lednu 2003 přijala vláda základní koncepci v oblasti migrace pod názvem „Zásady politiky vlády v oblasti migrace cizinců“, která vymezila směřování české migrační politiky a formulovala opatření pro podporu řízené legální migrace. Mezi roky 2000 – 2008 došlo v ČR k nejvýraznějšímu nárůstu počtu cizinců, a to více než dvojnásobně na téměř 440 000 dlouhodobě pobývajících osob. [25]

Koncem roku 2008 však přichází hospodářská krize a s ní dochází v ČR k postupnému omezení a zpřísnění vstupu cizinců na trh práce přijetím řady restriktivních opatření. V roce 2010 byl úřadům práce dokonce doporučen monitoring pracovního trhu a zvýšená opatrnost při vydávání pracovních povolení. [38] Jinými slovy nevydávat povolení k zaměstnání cizincům ze třetích zemí na místa, která mohou obsadit osoby s volným přístupem na pracovní trh, a to bez jakéhokoliv zohlednění integrace cizince do společnosti či délky jeho pobytu v ČR.

Zásadním krokem zpět bylo v lednu 2012 vydání kontroverzního metodického pokynu Ministerstva práce a sociálních věcí ČR pro krajské pobočky Úřadu práce, aby s platností od července 2012 přestaly vydávat pracovní povolení migrantům, kteří mají nižší požadovanou kvalifikaci, než je ukončené středoškolské vzdělání s maturitou a již vydaná povolení mohla být prodloužena jen o šest měsíců. Byla také zavedena povinnost přikládat k žádostem o pracovní povolení nostrifikované doklady o odborné způsobilosti. Tento pokyn čelil velké kritice především ze strany zaměstnavatelů, proto musel být několikrát přepracován a zmírněn. [26]

Poslední a velmi zásadní změnou bylo přijetí zákona č. 101/2014 Sb. [16]. S účinností od 24. června 2014 tak došlo k harmonizaci novelizovaných zákonů se směrnicí Evropského parlamentu a Rady EU č. 2011/98/EU o jednotném postupu vyřizování žádostí o jednotné povolení (tzv. single permit) k pobytu a práci na území členského státu EU pro státní příslušníky třetích zemí a o společném souboru práv pracovníků ze třetích zemí oprávněně pobývajících v některém členském státě EU (viz následující kapitola).

Oblast migrační a integrační politiky spravuje Ministerstvo vnitra ČR, problematika trhu práce spadá do kompetence Ministerstva práce a sociálních věcí ČR a žádosti o vízum/pobyt v ČR pod Ministerstvo zahraničních věcí ČR, prostřednictvím českých zastupitelských úřadů v zahraničí. Základním principem české imigrační politiky vůči občanům třetích zemí je umožnění dlouhodobého pobytu pouze za předpokladu splnění podmínek, jež jsou přísně vázány k účelu pobytu. Nejčastěji se jedná právě o zaměstnání či jinou výdělečnou činnost, kde musí být splněna podmínka nalezení konkrétního pracovního místa.

Počet vydaných povolení dále upravuje tzv. Visapoint [46], což je registrační systém pro podávání žádostí o vízum či povolení pobytu na území ČR resp. nabírání těchto žádostí v zahraničí. Tento online systém stanovuje, kolik žádostí jsou schopny zastupitelské úřady zpracovat. Česká migrační politika tedy není formálně kvótní ani nevyužívá bodový systém, ale přesto využíváním Visapointu dochází k neformální regulaci podávaných žádostí, neboť některým žadatelům není registrace umožněna. [53] Dle vyjádření MVČR [45]: „... *migrační politika státu neklade překážky legální migraci, a podporuje imigraci, která je pro stát a společnost v dlouhodobé perspektivě přínosná.*“

4.1.2 Podmínky vstupu cizinců na trh práce

Základním hlediskem, od kterého se odvíjí přístup cizince na český trh práce, je jeho státní příslušnost (příp. rodinný vztah s občanem EU) a požadovaný typ pobytového oprávnění. Podmínky upravuje zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti [18], který rozlišuje:

- 1) cizince s neomezeným přístupem na trh práce;
- 2) cizince s omezeným přístupem na trh práce (tj. cizince ze třetích zemí).

Ad 1) Občané EU, jejich rodinní příslušníci a cizinci s povolením k trvalému pobytu mohou v ČR pracovat bez pracovního povolení, na trhu práce mají stejné postavení jako občané ČR. Zákon o zaměstnanosti však ukládá povinnosti jejich zaměstnavateli, mj. i oznámení o zaměstnání cizince místně příslušnému úřadu práce.

Ad 2) Občané třetích zemí, kteří potřebují pracovní povolení. Původně byl systém zaměstnávání této skupiny cizinců založen na dvojím povolení - povolení k pobytu a pracovní povolení, které bylo nástrojem ochrany pracovního trhu. Pracovní povolení bylo vydáváno jen na základě nabídky zaměstnavatele, který volné pracovní místo nabídl přes úřad práce. Takové volné místo pak nebylo možno obsadit pracovníkem s neomezeným přístupem na trh práce a rovněž měl úřad práce povinnost provést hodnocení (test) trhu práce. [38]

Jak již zmiňovala předchozí kapitola, došlo s platností od června 2014 k úpravě legislativy o jednotné povolení (single permit) k pobytu a práci na území ČR pro cizince ze třetích zemí. Nejdůležitějším bodem úpravy je tzv. **zaměstnanecká karta** [44], kombinovaný doklad povolující migrantům ze třetích zemí pobyt spolu s povolením výkonu určitého zaměstnání, který nahradil původní tzv. zelenou kartu. Existují dva typy zaměstnaneckých karet: s duálním režimem (spojující pobyt s výkonem činnosti) a ve zvláštních případech s neduálním režimem (pouze pobyt s volným přístupem na trh práce). U obou typů je požadována forma pracovněprávního vztahu mezi cizincem a jeho zaměstnavatelem za splnění určitých podmínek (např. měsíční odměna za výkon práce nesmí být nižší než základní sazba měsíční minimální mzdy).

Pro pobyt za účelem výkonu vysoce kvalifikovaného zaměstnání je vydávána tzv. **modrá karta** [44]. Její vydání je omezeno požadovaným vzděláním (min. ukončené vysokoškolské vzdělání nebo vyšší odborné vzdělání, pokud studium trvalo alespoň

3 roky) a pracovní smlouvou v délce alespoň jeden rok a hrubým ročním platem alespoň ve výši 1,5 násobku průměrné hrubé roční mzdy v ČR (tj. 452.304,- Kč)⁶.

4.1.3 Cizinci v hostitelské zemi

a) Populace

Podle ČSÚ [24] žilo na konci roku 2013 v ČR 439 000 cizinců (4,2 % celkové populace). Více než třetinu z nich tvořili občané EU v přibližném počtu 174 000 osob.

Tabulka č. 3: Složení imigrantů v ČR
(% celkové populace)

	2000	2005	2011	2012
Populace narozená v zahraničí ⁷	4,2	5,1	6,4	x
Populace cizinců	2,0	2,7	4,1	4,1

Zdroj: zpracováno dle údajů OECD [36]

Vývoj předchozích let dle rozdělení populací cizinců zpřehledňuje tabulka č. 3. Zřetelný je mírný nárůst cizinců, zejména mezi roky 2005 - 2011, ale k oživení imigrace do ČR došlo až v roce 2012, kdy vzrostla o 34 % oproti roku předchozímu, roku 2011 [25]. Na migrační přírůstek (tabulka č. 4) to však velký vliv nemělo, neboť téhož roku značně stoupl i počet emigrantů.

Tabulka č. 4: Komponenty vývoje populace v ČR
(na 1000 obyvatel)

	2000	2005	2011	2012
Migrační přírůstek	0,6	3,5	1,5	1,6
Přirozený přírůstek	-1,8	-0,6	1,0	0,2
Celkem	-1,1	3,0	2,5	1,8

Zdroj: zpracováno dle údajů OECD [36]

Nejpočetnější skupinou imigrantů v ČR byli v roce 2012 občané Ukrajiny, následovala Slovenská republika a Rusko. Jak ukazuje graf České republiky v příloze č. 1, zmíněné migrační tendence se v roce 2012 promítly i do snižování počtu cizinců ve dvou nejpočetnějších skupinách, naopak podíl občanů Ruska oproti ročnímu průměru z let 2002 - 2011 o polovinu stoupl.

Statistiky ČSÚ [24] ukazují, že se emigrace z ČR v roce 2013 opět zvýšila přibližně o 30 000 osob (z toho 7 000 Ukrajinců), zatímco imigrace do ČR dále výrazně nerostla.

⁶ Dle MPSV [44] činí od 1.5.2014 do 30.4.2015 průměrná hrubá roční mzda v ČR 301.536,- Kč.

⁷ V ČR není sledováno, jedná se o odhad OECD.

V konečném důsledku to znamenalo záporný migrační přírůstek v roce 2013. Alarmující je tento fakt ve vztahu ke skutečnosti, že česká populace dlouhodobě vykazuje nedostatečný přirozený přírůstek, jak ukazuje graf č. 1 a tabulka č. 4. Negativní dopad záporného migračního přírůstku lze označit za signifikantní problém české populace.

b) Pracovní migrace

Ze statistik ČSÚ [24] vyplývá, že v roce 2011 pracovalo v ČR 217 862 občanů EU z celkového počtu 310 921 pracovních migrantů (5,45 % celkové pracovní síly ČR). V témže roce bylo vydáno 36 792 platných povolení k zaměstnání cizinců, zelených a modrých karet, což bylo o 12 452 méně než v roce 2010.

České statistiky [24] poskytují aktuálnější údaje pouze u živnostenských oprávnění. V roce 2012 mělo platné živnostenské oprávnění 91 040 cizinců, což znamenalo pokles o 2 % oproti roku 2011, kdy to bylo 93 059 migrantů (z toho 72 856 cizinců ze třetích zemí). I v roce 2013 počet platných živnostenských oprávnění klesal, a to na 85 887 (o téměř 6 % ve srovnání s rokem 2012). Nejpočetnější skupinou cizinců vlastních živnostenských oprávnění byli občané Ukrajiny (32 % z celkového počtu podnikajících cizinců), Vietnamu (29 %) a Slovenska (15 %).

Na základě výše uvedených faktů lze konstatovat, že pracovní imigrace do ČR v posledních letech kontinuálně klesá.

c) Zaměstnanost

Jak vyplývá z grafu č. 15 v příloze č. 2, zaměstnanost mužů cizinců se v letech 2011 - 2012 pohybovala v poměrně vysokých číslech ve srovnání s rokem 2005 i vůči mužské části majoritní populace, kterou v roce 2012 převýšila o 5 %. Celkově pak vzrostla mezi roky 2005 - 2012 o 8,5 %. Také u žen cizinek se jednalo o vzestupný trend, konkrétně mezi roky 2005 - 2012 o růst ve výši 3,3 %. I míra zaměstnanosti rodilé populace ve sledovaných letech vykazuje mírný růst, u mužů mezi roky 2005 - 2012 o 1,4 %, u žen o 1,5 %. Je tedy zřejmé, že zaměstnanost cizinců roste dlouhodobě rychleji než zaměstnanost majoritní populace.

d) Nezaměstnanost

V grafu č. 18 v příloze č. 3 je již na první pohled patrné, že nejvyšší nezaměstnanost ve sledovaných letech vykazovala populace žen cizinek, kdy nejvyšší hodnotu měla v roce 2005, a to 15,8 %. Dále pak došlo k poklesu, mezi roky 2005 - 2011,

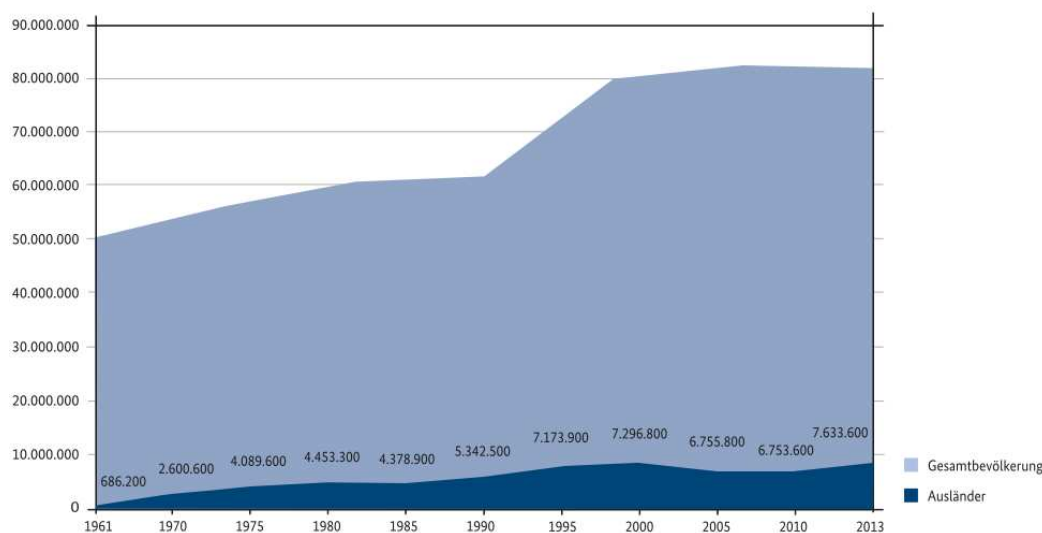
o 5,8 %. V roce následujícím opět mírně stoupla, ale tento trend ve stejném období vykazovali i ostatní sledované skupiny. Nejnižší nezaměstnanost byla u mužů z rodilé populace, 7,4 % v roce 2000 a v dalších letech oscilovala kolem hranice 6 %. Zajímavé je, že ačkoliv populace mužů cizinců i rodilá populace žen dosahovali v roce 2005 stejných měr nezaměstnanosti, v dalších sledovaných letech se rychleji snižovala nezaměstnanost skupiny mužů cizinců, a to mezi lety 2005 - 2012 celkem o 2,4 %, zatímco u rodilých žen jen o 1,5 %. Z vývoje ve sledovaných letech vyplývá, že nezaměstnanost cizinců klesala rychleji, než tomu bylo u majoritní populace.

4.2 Německo

4.2.1 Vývoj migrační politiky

Současná podoba Spolkové republiky Německo, která je nejlidnatější zemí EU, se datuje do roku 1990, kdy došlo ke znovusjednocení západního a východního Německa. Počátky růstu pracovní migrace však nalézáme již v poválečném období, kdy si tehdejší Německo za účelem své hospodářské obnovy začalo najímat smluvní pracovníky ze zahraničí, tzv. gastarbeitry. Velké množství gastarbeitrů v zemi zůstalo i po roce 1973, kdy byla náborová politika ukončena. [2]

Graf č. 2: Vývoj populace Německa v letech 1961 - 2013
(počet osob)

Gesamtbevölkerung – celková populace, *Ausländer* – cizinci
Zdroj: [42, s. 29]

I přes veškerá následná restriktivní opatření, kterými se Německo snažilo imigraci omezovat a počet cizinců na území snižovat, bylo i nadále vnímáno jako přijímací (cílová) země a na imigraci v dalších letech neměly tyto snahy významný dopad, viz graf č. 2. Tak se Německo postupně vyvíjelo v zemi s řízeným přistěhovalectvím. Další významnou imigrační vlnou byl návrat vystěhovalců německého původu z bývalých komunistických zemí po pádu evropského komunismu v roce 1989. Německo tak koncem 80. let předčilo v počtu imigrantů na osobu dokonce i známé přistěhovalecké země jako jsou Spojené státy, Kanada či Austrálie. [2] Prvním významným právním předpisem, jenž zahrnul všechny oblasti německé migrační politiky, byl Zákon o přistěhovalectví (2005). Zásadní změnu německé migrační politiky ale přinesla až počátkem roku 2008 novela zákona o pobytu cizinců (viz následující kapitola), což se ještě téhož roku projevilo záporným migračním saldem [30]. Stalo se tak poprvé od sjednocení Německa v roce 1990.

Problematika migrace a integrace cizinců v SRN spadá převážně pod Spolkový úřad pro migraci a utečence (Bundesamt für Migration und Flüchtlinge), který spravuje Spolkové ministerstvo vnitra. Oblast pracovní migrace je zároveň v gesci Spolkového ministerstva práce a sociálních věcí. Za udělování víz (včetně jejich přijímání a rozhodování o jednotlivých žádostech) jsou zodpovědná velvyslanectví a generální konzuláty v zahraničí, neboť o vízum musí cizinec žádat mimo německé území (před příjezdem do SRN). Dlouhodobé vízum však musí být schváleno i dalšími úřady, a to místně příslušným cizineckým úřadem (Ausländeramt, Ausländerbehörde) a je-li účelem pobytu zaměstnání, pak v určitých případech také Spolkovou agenturou práce (Bundesagentur für Arbeit)⁸. [42]

Německá migrační politika je v současnosti zaměřena především na ekonomické potřeby země v těsné souvislosti s trhem práce a již zmiňovaným demografickým deficitem, který se na něm projevuje nedostatkem určitých pracovních sil, především vysoce kvalifikovaných. Koncem roku 2014 vyústily protiislámské nálady části německé veřejnosti do demonstrací proti přistěhovalectví. Německý ministr financí Schäuble v reakci na tyto události vyzval německé politiky k osvětě veřejnosti v oblasti pozitivních přínosů přistěhovalectví pro Německo. [27]

⁸ Konkrétní druhy práce, na které se vztahuje toto opatření, uvádí nařízení o zaměstnávání cizinek a cizinců. [20] Nevztahuje se např. na dohodu o hostování cizince za účelem výzkumné spolupráce, vnitropodnikový převod pracovníků, výkon činnosti statutárního zástupce právnické osoby, působení dobrovolníků či charitativních pracovníků atd.

4.2.2 Podmínky vstupu cizinců na trh práce

Dlouhodobý pobyt cizinců, stejně jako v ČR, striktně podléhá splnění konkrétního pobytového účelu (zaměstnání či jiná výdělečná činnost, studium atd.). Obecně lze říci, že regulace pracovního trhu v Německu probíhá právě skrze legislativní podmínky pobytu a výkonu práce. Základním legislativním předpisem, který upravuje vstup a pobyt cizinců ze třetích zemí na území SRN, je zákon o pobytu cizinců [19] (naposledy novelizován koncem roku 2014).

Pobyt **občanů EU** a jejich rodinných příslušníků primárně vychází z legislativy upravující volný pohyb občanů EU, ale konkrétně pracovní oblast podléhá i dalším nařízením vydaným na národní úrovni, jako je např. nařízení o zaměstnávání cizinek a cizinců [20]. Jedná-li se o pobyt za účelem podnikání nebo zaměstnání, musí každé povolení k pobytu obsahovat také povolení resp. oprávnění⁹ k výkonu určité činnosti, která je výslovně zmíněna právě v nařízení o zaměstnávání cizinců a cizinek.

Občan EU, tak jako občan třetí země, potřebuje většinou získat souhlas Spolkové agentury práce, který je vydáván, až na určité výjimky, pouze na základě specifického testu trhu práce (Vorrangprüfung). Tento test zkoumá, zda nejsou na požadovanou pracovní pozici k dispozici němečtí pracovníci, popř. pracovníci ze zemí EU a může-li mít zaměstnání cizince negativní dopad na německý trh práce. Ověřuje také podmínky, za jakých bude cizinec zaměstnán¹⁰, např. nebude-li znevýhodněn oproti německým pracovníkům na stejné pozici. Provádění testu trhu práce je povinností např. u sezónních pracovníků.

Uvedený systém reflektuje potřeby a požadavky německého trhu práce, avšak jen pro vysoce kvalifikované pracovní síly. Jinak je, zvláště pro **cizince ze třetích zemí**, vstup na pracovní trh značně omezen¹¹ a vydání pracovního povolení je podmíněno prokázáním veřejného zájmu na jejich zaměstnání nebo musí jejich pracovní pozice spadat do určité vysoce kvalifikované oblasti (např. výzkumní pracovníci, IT specialisté, vysoce postavení manažeři apod.). Vstup na německý pracovní trh je obecně umožněn těmito kategoriím cizinců ze třetích zemí:

⁹ Viz § 18 - 31 zákona o pobytu cizinců. [19]

¹⁰ Viz § 39 odst. 2 tamtéž.

¹¹ Jedno z nejnovějších opatření (Beschäftigungsverordnung; platné od června 2013) regulující zaměstnávání cizinců ze třetích zemí říká, že zaměstnavatelé by neměli přijímat pracovní migranty, kteří nedokončili své profesní vzdělání (v zemi původu či v jiné cizí zemi). [42]

- 1) univerzitně vzdělaným pracovníkům s určitou profesní kvalifikací;
- 2) osobám, které imigrovaly za účelem sloučení rodiny;
- 3) osobám, které imigrovaly z důvodů definovaných mezinárodním právem (např. humanitární pracovníci);
- 4) žadatelé o azyl (popř. osoby s jiným tolerovaným statutem).

V souvislosti s potřebami německého trhu práce jsou jednoznačně zvýhodňováni cizinci s vysokou kvalifikací. V případě vysoce kvalifikovaných cizinců ze třetích zemí je i v Německu platný koncept tzv. **modré karty** (Blaue Karte EU), který je součástí německé legislativy od srpna 2012. Umožňuje pracovníkům ze třetích zemí s akademickým (či obdobným) vzděláním vykonávat zaměstnání, které odpovídá jejich kvalifikaci za podmínky ročního příjmu ve výši min. 47.600,- EUR¹². Modrá karta je většinou udělována na dobu 4 let, s volným přístupem na trh práce po 2 letech, a takto obsazovaná pozice není předmětem testování trhu práce či znalosti německého jazyka. Výhodou je také snadnější získání následného trvalého pobytu. Vysoce cenění zahraniční pracovníci ze třetích zemí (uznávaní vědci, univerzitní profesori apod.) mohou získat povolení trvalého pobytu pro vysoce kvalifikované cizince¹³.

Oprávnění k pobytu za účelem výkonu **samostatně výdělečné činnosti**¹⁴ je obvykle udělováno na 3 roky a je podmíněno vstupním kapitálem (min. 250.000,- EUR), vytvořením určitého počtu pracovních míst, příp. získáním podpory místní obchodní komory nebo adekvátní organizace, která stvrdí přínos podnikatelského záměru pro daný region.

4.2.3 Cizinci v hostitelské zemi

a) Populace

Ze závěrů posledního populačního censu [30] vyplývá, že v Německu na konci roku 2011 dlouhodobě žilo 6 627 957 cizinců (8,2 % populace země). Na konci roku 2013

¹² V případě tzv. nedostatkových míst (v oblasti IT technologií, určitých vědních oborů, lékařství apod.) musí být pro získání modré karty splněn předpoklad srovnatelných platových podmínek s německými zaměstnanci a roční výše hrubé mzdy musí činit min. 37.128,- EUR. U těchto pracovních pozic je vyžadován předchozí souhlas Spolkové agentury práce. [26]

¹³ Viz § 19 zákona o pobytu cizinců. [19]

¹⁴ Viz § 21 odst. 1 tamtéž.

to podle Eurostatu [32] bylo již 7,7 milionu cizinců (9,5 % populace země), přičemž pětina občanů Německa (přibližně 16,3 milionů) měla migrantský původ.

Bližší složení imigrantů v předchozích letech uvádí tabulka č. 5, kde je vidět různorodý vývoj obou sledovaných populačních skupin.

Tabulka č. 5: Složení imigrantů v SRN

(% celkové populace)

	2000	2005	2011	2012
Populace narozená v zahraničí	12,5	12,6	13,1	13,3
Populace cizinců	8,9	8,2	8,5	8,8

Zdroj: zpracováno dle údajů OECD [36]

Destatis [30] uvádí, že v roce 2013 dosáhla čistá imigrace do Německa počtu 430 000 osob, což byl významný nárůst oproti předchozímu roku, kdy to bylo 370 000 osob. Naopak přirozený přírůstek německé populace v posledních letech zřetelně klesal, viz tabulka č. 6. Lze konstatovat, že pouze díky migračnímu přírůstku se německá populace nadále neocitá v celkových záporných číslech.

Tabulka č. 6: Komponenty vývoje populace v SRN

(na 1000 obyvatel)

	2000	2005	2011	2012
Migrační přírůstek	2,0	1,0	1,6	3,4
Přirozený přírůstek	-0,9	-1,8	-2,2	-2,3
Celkem	1,2	-0,8	-0,6	1,1

Zdroj: zpracováno dle údajů OECD [36]

Nejpočetnější skupinou imigrantů v roce 2012 byli občané Polska, následovalo Rumunsko a Bulharsko. Z grafu Německa v příloze č. 1 je patrné, že počet Rumunů byl v roce 2012 o téměř polovinu vyšší, než byl jejich průměrný roční stav v letech 2002 - 2011. Nejpočetnější skupinou cizinců dlouhodobě žijících v Německu jsou Turci, kteří se však na imigraci posledních let významně nepodílejí, naopak jejich migrační tendence klesají, jak je patrné z vývoje imigrace v grafu Německa v příloze č. 1.

b) Pracovní migrace

Počet pracovních migrantů z EU vzrostl o 135 000 osob mezi roky 2011 - 2012 a o 132 000 osob mezi roky 2012 - 2013 (celkový nárůst mezi roky 2006 - 2013 činil 466 000 osob). Absolutní počet registrovaných pracovních migrantů z EU8 v dubnu 2012 byl 227 000 osob, zatímco v dubnu 2014 již 475 000 osob, tj. nárůst o téměř 110 % během

těchto dvou let. Největší podíl v této skupině, 1,4 % na celkové pracovní síle země, měli občané Polska. U pracovních migrantů ze třetích zemí byl migrační přírůstek nižší, a to 37 000 osob v roce 2012 a 21 000 osob v roce 2013. Dle Spolkové agentury práce bylo v roce 2012 vydáno cizincům ze třetích zemí 60 800 pracovních povolení, v roce 2013 to bylo 57 100 povolení (polovina pro kvalifikované pracovníky). [36]

Výše uvedené statistické údaje potvrzují, že pracovní imigrace do SRN v posledních letech stoupá, a to zejména díky přílivu pracovních migrantů ze zemí EU.

c) Zaměstnanost

Graf č. 16 v příloze č. 2 ukazuje mírný růst zaměstnanosti mužů v majoritní populaci, zatímco u mužů cizinců míra zaměstnanosti naopak mírně klesala, vyjma období 2005 - 2011, kdy vzrostla o 11,4 % a značně se tak rodilé populaci přiblížila. U žen obou skupin má zaměstnanost shodnou rostoucí tendenci. Míra zaměstnanosti žen z rodilé populace stoupla mezi lety 2000 - 2012 o 10,3 % a u žen cizinek dokonce o 11,7 %. Ve srovnání s ČR lze uvést, že zaměstnanost cizinců v SRN je sice nižší než u majoritní populace, ale na druhé straně rozdílnost měr zaměstnanosti dle genderu není tak signifikantní.

d) Nezaměstnanost

V roce 2012 byla celková míra nezaměstnanosti cizinců 8,79 %, zatímco míra nezaměstnanosti domácí populace činila necelých 5 %. Údaje z minulých let a genderové složení nabízí graf č. 19 v příloze č. 3. Na první pohled je patrná vysoká nezaměstnanost cizinců (mužů i žen) v letech 2000 a 2005. V tomto období rostla i nezaměstnanost majoritní populace. Mezi dalšími roky 2005 - 2011 dochází u obou skupin ke značnému poklesu nezaměstnanosti, a to u německé populace celkově o 5 % a u populace cizinců celkově dokonce o 8,7 %. Nejdůležitější je však náhled z perspektivy populací, je vidět zásadní rozdíl mezi majoritní a populací cizinců, u které je nezaměstnanost značně vyšší.

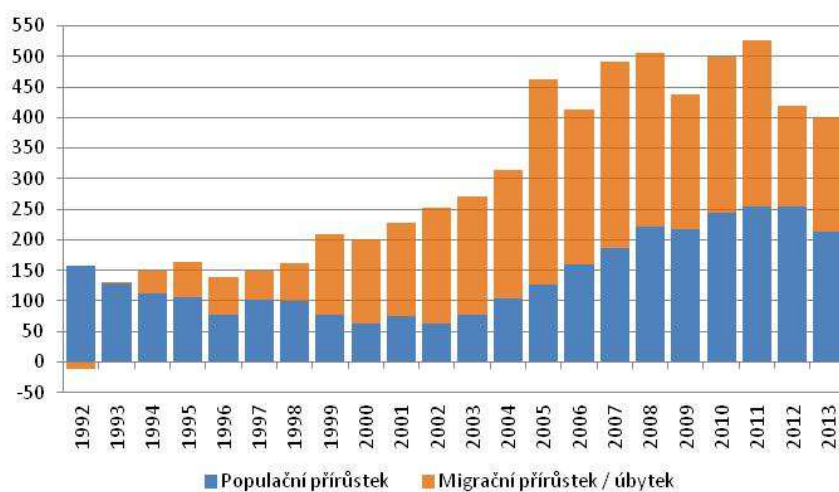
4.3 Velká Británie

4.3.1 Vývoj migrační politiky

Spojené království Velké Británie a Severního Irska vzniklo v roce 1922. V té době zažívalo rozsáhlou imigraci nejen z Irska, ale také z původních britských kolonií. Po druhé

světové válce začali do Velké Británie přijíždět především migranti ze zemí Commonwealthu, jimž bylo umožněno vstoupit na území, žít zde a pracovat bez omezení, což se záhy projevilo na britském trhu práce rychlým zaplněním volných míst v nekvalifikovaných profesích. Reakcí britské vlády na neudržitelnou situaci bylo schválení commonwealthského cizineckého zákona (The Commonwealth Immigration Act, 1962), kterým zavedla kontroly imigrantů ze zemí Commonwealthu a tím omezila i jejich přístup na trh práce. V roce 1971 byl přijat nový cizinecký zákon (The Immigration Act), kterým byl od roku 1972 umožněn vstup do země pouze držitelům pracovního povolení, nebo osobám, jejichž předci byli narozeni ve Velké Británii. [50] Po mnoho let se tak migrační saldo země pohybovalo spíše v záporných číslech. Výraznější oživení přišlo až v roce 1994 a jak rovněž ukazuje graf č. 3, v letech 1999 - 2005 rostla populace jen díky migračním přírůstkům.

Graf č. 3: Vývoje populace Velké Británie v letech 1992 - 2013
(roční změna populace v tisících osob)

Zdroj: zpracováno dle údajů ONS [51]

Důležité je rovněž zmínit významnou imigrační vlnu po rozšíření EU v roce 2004, viz graf č. 3, kdy do Velké Británie imigrovalo velké množství občanů z nových členských států¹⁵ označovaných jako EU8. Na žadatele o práci se však vztahovalo přechodné opatření, na základě kterého se museli registrovat v tzv. Programu pracovní registrace (UK Worker Registration Scheme) a až do roku 2011 tak měli na britském pracovním trhu omezené možnosti.

¹⁵ Česká republika, Estonsko, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Polsko, Slovensko a Slovinsko.

Ve Velké Británii byla původně problematika migrace v gesci Britské hraniční správy (UK Border Agency). V roce 2013 tuto složku nahradilo oddělení Víz a imigrace (UK Visas and immigration), které je součástí britského ministerstva vnitra (Home Office) a rozhoduje o veškerých vízech, povoleních k pobytu a registracích zaměstnavatelů a škol (UK visa sponsorship management system). Některé navazující kompetence mají i další britská ministerstva v rámci svých agend (např. ministerstvo školství, ministerstvo pro obecní a místní samosprávu) a také národní vlády Walesu a Skotska. Dalšími státními (poradními) institucemi jsou Úřad komisaře pro imigrační služby (Office of the Immigration Services Commissioner) a Poradní výbor pro migraci (Migration Advisory Committee), jehož pravidelným třiletým hodnocením trhu práce a analýzami potřeb zaměstnavatelů¹⁶ se řídí vláda při svém rozhodování. [50]

Migrační politika Velké Británie je tak založena na tzv. bodovém systému (the points-based system), který byl zaveden v roce 2008. V rámci tohoto systému musí většina cizinců ze třetích zemí, kteří chtějí v zemi dlouhodobě pobývat, projít bodovým ohodnocením¹⁷, a to ještě před vydáním pracovního povolení. Zvláštní podmínky vstupu do země mají občané zemí Commonwealthu s britskými předky, občané Turecka, pracovníci ve zdravotnictví a v domácnostech atd. Tito cizinci nemají povinnost procházet bodovým systémem. [35]

Cílem novodobé britské migrační politiky bylo především omezení pracovní migraci ze třetích zemí. V posledních dvou letech však britská vláda, pod tlakem euroskeptické části parlamentu a sílících obav Britů z přistěhovalců nezaměstnaných a práci hledajících osob z jiných zemí EU, uvažuje o vyjednávání nových podmínek s EU založených na zavedení přistěhovaleckého práva (snížení migrace zavedením limitů pro počet pracovníků z EU, zejména těch málo kvalifikovaných). [50]

4.3.2 Podmínky vstupu cizinců trh práce

Občané EU nepotřebují ve Velké Británii pracovní povolení, musí se však do 30 dnů od zahájení výdělečné činnosti nahlásit na příslušném registru (Worker Registration

¹⁶ Na základě těchto analýz je sestavován přehled obsazenosti pracovních pozic pro stanovení kvót pro pracovníky ze třetích zemí, aby nepřevýšili potřeby britského pracovního trhu.

¹⁷ Body jsou udělovány za kvalifikaci, znalost jazyků, finanční nezávislost, věk, výši předchozího platu atd. Důležitost konkrétního kritéria je dána typem pracovní pozice. U některých pozic může být nesplnění kritéria i hlavním důvodem zamítnutí žádosti (např. neznalost anglického jazyka).

Scheme). V případě **cizinců ze třetích zemí** umožňují zákony Velké Británie vstup těmto pěti vízovým kategoriím [35]:

- 1) Tier 1 - vysoce cenění pracovníci (podnikatelé, investoři, umělci atp.);
- 2) Tier 2 - kvalifikovaní pracovníci s pracovní nabídkou;
- 3) Tier 3 - nízko kvalifikovaní pracovníci;
- 4) Tier 4 - studenti;
- 5) Tier 5 - dočasní pracovníci a mobilita mladých pracovníků.

Po zavedení bodového systému v roce 2008 se předpokládalo, že postupně nahradí původní kvótní systém a regulace nově příchozích cizinců bude probíhat zvyšováním či snižováním bodového ohodnocení, jako základního předpokladu k získání víza. K tomu však došlo až v roce 2013, a to jen pro vysoce kvalifikované pracovníky. V platnosti zůstaly např. tyto kvótní limity pro výše uvedené kategorie [26]:

- ad 1) podnikatelé (jen absolventi britské univerzity) - 2 000 osob ročně, výjimečné talenty (např. umělci) - 1 000 osob ročně;
- ad 2) pracovníci s maximálním ročním příjmem 152.000,- liber - 20 700 osob ročně;
- ad 3) pro nízko kvalifikované pracovníky není limit stanoven, neboť tyto pozice jsou na britském trhu zcela pokryty občany členských zemí EU a nejsou tak v současnosti otevřeny pro cizince ze třetích zemí.

Britská pracovní migrace je zpravidla řízena dílčími kriteriálními úpravami bodového systému pro jednotlivé vízové kategorie. V roce 2012 byla například zvýšena požadovaná úroveň kvalifikace pro kvalifikované pracovníky s pracovní nabídkou a zpřísněny podmínky pro dlouhodobý pobyt těchto pracovníků stanovením minimálního ročního příjmu ve výši 35.000,- liber. Naopak dochází k postupnému zmírňování imigrační politiky vůči vysoce kvalifikovaným pracovním migrantům. Příkladem je zmírnění testu trhu práce pro cizince na pozici vyžadující doktorandské vzdělání, jejichž roční příjem dosahuje alespoň 70.000,- liber.

4.3.3 Cizinci v hostitelské zemi

a) Populace

Podle ONS [51] žilo k 1. 1. 2013 na území Velké Británie dlouhodobě 4 929 710 cizinců, což bylo o 3,2 % více než v roce předchozím. Na celkové populaci země

se populace cizinců podílela 7,7 %. Podíl cizinců na celkové populaci v předchozích letech je uveden v tabulce č. 7, kde je vidět postupný nárůst podílu cizinců na celkové populaci mezi roky 2000 - 2012.

Tabulka č. 7: Složení imigrantů ve VB

(% celkové populace)

	2000	2005	2011	2012
Populace narozená v zahraničí	7,9	9,4	11,7	11,9
Populace cizinců	4,0	5,1	7,6	7,5

Zdroj: zpracováno dle údajů OECD [36]

Výrazný podíl migračního přírůstku na růstu celkové populace země v období let 1999 - 2011 byl již zmiňován. Z následující tabulky č. 8, rovněž z předchozího grafu č. 3, vyplývá, že v roce 2012 došlo k vyrovnání obou přírůstků a v dalších letech již přirozený přírůstek dominoval, naopak migrační přírůstek klesal.

Tabulka č. 8: Komponenty vývoje populace ve VB

(na 1000 obyvatel)

	2000	2005	2011	2012
Migrační přírůstek	2,4	3,8	3,9	3,5
Přirozený přírůstek	1,2	2,3	3,9	4,1
Celkem	3,6	6,2	7,8	7,6

Zdroj: zpracováno dle údajů OECD [36]

Nejpočetnější skupinou imigrantů byli v roce 2012 občané Číny, následovala Indie a Polsko. V grafu Velké Británie v příloze č. 1 je zřetelný významný přírůstek čínských imigrantů oproti ročnímu průměru let 2002 - 2011. U dalších nejpočetnějších občanství sledujeme spíše pokles imigračních tendencí. Výjimkou je pouze Španělsko, které v roce 2012 opustilo velké množství převážně mladých emigrantů jako důsledek vysoké nezaměstnanosti způsobené hospodářskou recesí země.

b) Pracovní migrace

V roce 2012 bylo imigrantům vydáno 111 100 pracovních a pobytových víz, což bylo o 3 000 méně než v roce 2011. Nejvíce jich spadalo do kategorie Tier 1 (99 900 víz). V následujícím roce 2013 byly limity pro tuto kategorii sníženy a uspokojeno bylo o 41 % méně žadatelů. V kategorii Tier 2 obdrželo v roce 2012 vízum 68 700 osob, v roce 2013 ještě o 21 % více. V rámci kategorií Tier 4 bylo v roce 2012 vízum uděleno 179 000 studentů a v roce 2013 dokonce více než 218 000 studentů (nárůst 4 %). V dubnu 2013

bylo na britském trhu práce zjištěno téměř 2,7 milionů pracujících migrantů, kteří tvořili historicky nejvyšších 9,3 % britské pracovní síly. Pro srovnání to v roce 1993 byl pouhých 3,5 %. Více než třetina byla tvořena vysoce kvalifikovanými cizinci. [36]

Na základě zjištěných skutečností lze konstatovat, že o britská pracovní víza je permanentně velký zájem, což je mj. důvodem neustálé regulace kvótními limity.

c) Zaměstnanost

Podle OECD [36] byl podíl migrantů¹⁸ na celkové zaměstnanosti 7,2 % v roce 1993 a do roku 2013 stoupl až na 15,2 %. Porovnáním měř zaměstnanosti v grafu č. 17 v příloze č. 2 bylo zjištěno, že zatímco míra zaměstnanosti rodilé mužské populace převážně klesala, zaměstnanost mužů cizinců neustále rostla. V roce 2011 dokonce převýšila domácí populaci mužů a tento trend pokračoval i v dalších letech. U žen z rodilé populace míra zaměstnanosti oscilovala kolem hranice 66 %, míra zaměstnanosti populace cizinek však kontinuálně stoupala, až na 58,7 % v roce 2011. Z uvedených statistických údajů je zřejmé, že zaměstnanost cizinců dlouhodobě roste, zatímco zaměstnanost majoritní populace naopak dlouhodobě pozvolna klesá.

d) Nezaměstnanost

V roce 2012 (graf č. 20 v příloze č. 3) byla celková míra nezaměstnanosti pracujících migrantů 9,2 %, zatímco u domácí populace činila 7,9 %. Oproti roku 2005 stoupla nezaměstnanost majoritní populace mužů téměř dvojnásobně na 8,8 % v roce 2011, zatímco ve stejném období došlo u mužů cizinců ke zvýšení jen o 1,8 %. U rodilé populace žen se míra nezaměstnanosti dlouhodobě pohybuje kolem 7 %, u žen cizinek v roce 2012 dokonce překročila hranici 10 %. U domácí populace lze vysledovat shodný dlouhodobý trend, ale populace cizinců vykazuje na základě genderu zcela protichůdný pohyb.

4.4 Srovnání zemí ve vybraných oblastech

4.4.1 Charakteristiky migrantů

Pro potřeby srovnání postavení cizinců na trhu práce byly jejich charakteristiky zpřehledněny následující tabulkou.

¹⁸ Osoby narozené v zahraničí, v publikaci dále označené jako „žijící na území VB po dobu méně než 5 let“.

Tabulka č. 9: Souhrn hlavních charakteristik migrantů ve srovnávaných zemích
(údaje z let 2012 - 2013)

	Česká republika	Německo	Velká Británie
Podíl cizinců v populaci	4,2 %	9,5 %	7,7 %
Podíl osob narozených v jiné zemi ¹⁹ v populaci	není sledováno	20 %	12,5 %
Podíl občanů EU mezi cizinci	40 %	78 %	49 %
Nejpočetnější skupiny imigrantů podle státního občanství	Ukrajina	Polsko	Čína
	Slovensko	Rumunsko	Indie
Zaměstnanost ²⁰ majoritní populace	66,4 %	73,6 %	70,5 %
Zaměstnanost cizinců	67 %	67 %	70 %
Podíl OSVČ v majoritní výdělečně činné populaci	17 %	11 %	14 %
Podíl OSVČ mezi výdělečně činnými cizinci	27 %	10,5 %	15,5 %

Zdroj: zpracováno dle údajů OECD [36] a ONS [51]

Počty cizinců i jejich postavení na trhu práce se v rámci sledovaných států liší nejen kvůli rozdílnému historickému vývoji, ale rovněž na základě nastavení podmínek přijetí na trh práce. Nejvíce osob s migračním původem žije v Německu, a to především původem z Turecka, přesto z perspektivy populace cizinců převažují občané EU.

Míra zaměstnanosti cizinců indikuje, za jakým účelem cizinci do daného státu přicházejí, jaké mají schopnosti a jak se dokážou asimilovat na pracovním trhu. Míra zaměstnanosti cizinců ve srovnání s majoritní populací (tabulka č. 9) zřetelně ukazuje velmi dobrou adaptabilitu pracovních migrantů na trhu práce. V žádné ze zemí není výrazný rozdíl mezi zkoumanými populacemi, v ČR je zaměstnanost cizinců dokonce mírně vyšší než zaměstnanost domácí populace.

Mnohem výraznější rozdíl byl shledán v postavení samostatně výdělečně činných cizinců na českém trhu práce. U druhých dvou zemí se nevyskytuje tak signifikantní rozdíl ve srovnání s domácí populací. Z bližší specifikace OSVČ cizinců v ČR [24] vyplývá, že k 31.12.2013 mělo platné živnostenské oprávnění 85 887 osob, z toho 61 898 osob (72 %) byli cizinci ze třetích zemí. Tato skutečnost je alarmující a ukazuje na značně odlišné postavení cizinců na českém trhu práce. Jelikož se tak výrazná odchylka nevyskytuje ani na německém ani na britském trhu práce, lze konstatovat, že v ČR jsou cizinci ze třetích zemí vytlačováni ze zaměstnaneckých poměrů. V širším pohledu má tato realita negativní dopad na jejich postavení a také omezuje jejich integraci.

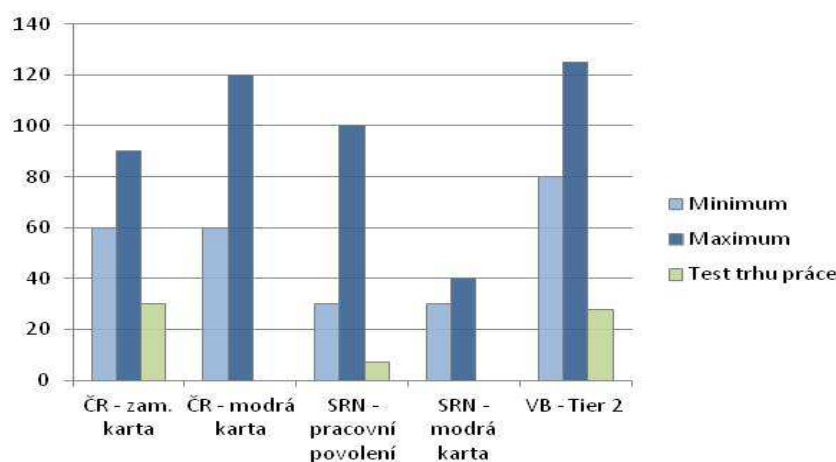
¹⁹ Osoby s migrantským původem (SRN), osoby narozené v zahraničí (VB).

²⁰ Z důvodu odlišně definované zaměstnanosti v jednotlivých státech byla pro tuto tabulku použita data ze statistik OECD, kde je míra zaměstnanosti podílem zaměstnaných (15 - 64 let) v celkové populaci této věkové kategorie. [36]

4.4.2 Vstup na trh práce z perspektivy cizinců ze třetích zemí

Zcela převažujícím důvodem příchodu cizinců ze třetích zemí do hostitelské země EU je práce. Graf č. 4 porovnává, jak dlouhé jsou vyřizovací lhůty u konkrétních povolení a nabízí také srovnání délky trvání testu trhu práce, pokud je k němu přistoupeno.

Graf č. 4: Délka vyřizování vybraných pracovních povolení a minimální²¹ délka testu trhu práce, rok 2014
(ve dnech)

Zdroj: zpracováno dle údajů OECD [36] a MPSV [44]

Nejvstřícnější k cizincům ze třetích zemí, co se lhůt pro vydávání pracovních povolení týče, je jednoznačně Německo, přestože se na první pohled může jevit procedurálně nejsložitější. U Německa je také zřejmý zájem o vysoce kvalifikovanou pracovní sílu, neboť délka vyřizování modrých karet je mnohem příznivější, než je tomu v ČR. I když se ČR snaží vytvářet efektivní systém pro pracovní migraci ze třetích zemí²², zejména usnadněním vstupu a dočasného pobytu vysoce kvalifikovaným vedoucím pracovníkům a stážistům v rámci vnitropodnikových převodů, Německu se v této oblasti prozatím nevyrovnala. U Velké Británie je srovnávána kategorie Tier 2, což jsou kvalifikovaní pracovníci s pracovní nabídkou. Délka vyřizování tohoto druhu pracovního povolení patří obecně k nejdelším a spolu s kvótními limity pro tuto kategorii a aktuálním požadavkem na zvýšenou úroveň kvalifikace tvoří vstupní bariéru pro cizince ze třetích zemí.

²¹ Určující je spodní hranice časového rozmezí, a to souhrnně u všech typů vydávaných víz/povolení. Například u sezónních prací v Německu trvá test trhu práce 14 dní. [36]

²² Viz projekt č. 28 pod názvem „Politika migrace kvalifikovaných pracovníků“, součást strategie mezinárodní konkurenceschopnosti ČR pro období 2012 - 2020. [48]

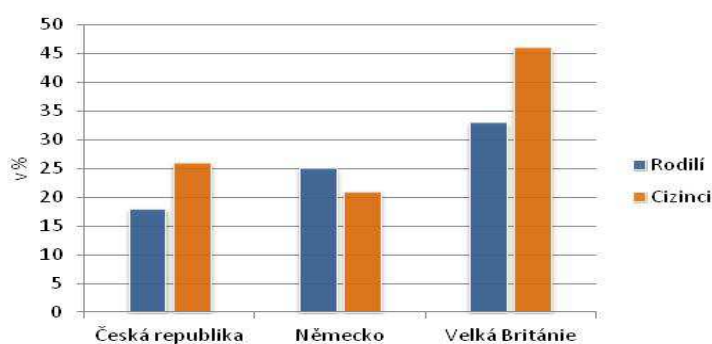
Nelze však říci, že by Velká Británie neměla zájem o vysoce kvalifikovanou sílu. Pro cizince ze třetích zemí, kteří nesplňují požadavky na kategorii Tier 1, ale jsou vysoce kvalifikovanými ve svém oboru, aktuálně platí zmírněný test trhu práce.

4.4.3 Potenciál ekonomicky aktivní populace

Získávání kvalifikovaných či vysoce kvalifikovaných odborníků na potřebné pracovní pozice, které nelze obsadit vlastními pracovníky, je v současné době nedílnou součástí většiny evropských migračních politik a zároveň i součástí globálních obchodních modelů. Spíše než stupeň dosaženého vzdělání je důležitější požadavek trhu na kvalifikovanost zahraniční pracovní síly pro určité pracovní pozice. Zároveň je požadováno, aby byla touto cestou zaplňována pouze tato určitá pracovní místa a nebyla zabírána místa pro vlastní občany, což je zásadním postojem migračního managementu zkoumaných zemí.

Graf č. 5 ukazuje, že v ČR i ve Velké Británii je více vysokoškolsky vzdělaných mezi cizinci než v majoritní populaci. Naopak Německo vykazuje zcela opačný trend, převažují vysokoškolsky vzdělaní z rodilé populace.

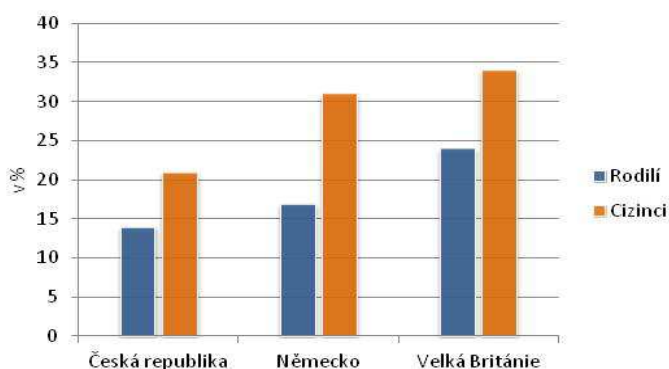
Graf č. 5: Podíl vysokoškolsky vzdělaných osob 15-64 let, podle migračního statusu rok 2013
(% v dané populaci)

Zdroj: zpracováno dle údajů OECD [36]

V grafu č. 6 se odráží důsledek současného trendu v obsazování pracovních míst pracovníky s vyšší kvalifikací, než je kvalifikace požadovaná pro danou pozici. Zároveň tento problém zasahuje více populaci cizinců, a to ve všech sledovaných zemích. Největší rozdíl nacházíme mezi populacemi v Německu, naopak rozdíl mezi populacemi v ČR je nejnižší.

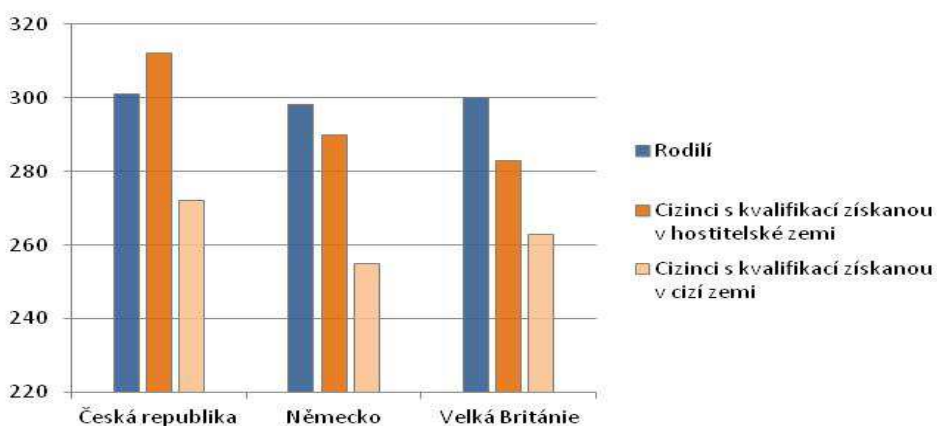
Graf č. 6: Podíl překvalifikovaných mezi vysokoškolsky vzdělanými pracovníky 15 - 64 let, podle migračního statusu, rok 2013
(% v dané populaci)

Zdroj: zpracováno dle údajů OECD [36]

ČR dle grafu č. 7 vykazuje nejvyšší odbornost, a to ve všech sledovaných skupinách. Tím se projevuje zejména užitná hodnota českého terciárního vzdělávání a zároveň jeho otevřenost vůči cizincům. Mnozí z nich zůstávají v ČR i po ukončení studií a vstupují na trh práce jako kvalifikovaná pracovní síla. SRN i VB vykazují srovnatelnou odbornost rodilé populace, nicméně u populace cizinců viditelně zaostávají za ČR.

Graf č. 7: Srovnání odbornosti vysokoškolsky vzdělaných osob 16 - 64 let, podle migračního statusu a země dosažení nejvyšší kvalifikace
(počet bodů)

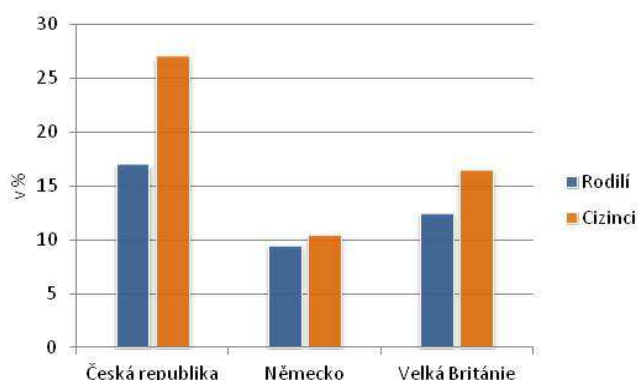

Zdroj: zpracováno dle údajů OECD [36]

Graf č. 8 zřehledňuje podíl OSVČ v konkrétní populaci. ČR značně převyšuje jak Velkou Británii, tak s ještě ztelnějším rozdílem Německo. Podíl OSVČ na populaci cizinců v ČR je 27 %, zatímco v Německu jen něco málo přes 10 %. Zde se projevuje rozdílnost podmínek pro výkon samostatně výdělečné činnosti cizinci. Zatímco v ČR se podnikání cizinců řídí stejnými pravidly jako podnikání českých občanů, v SRN

je podmíněno vysokým vstupním kapitálem a vytvořením určitého počtu pracovních míst či získáním podpory některé z místních organizací. Hlavně se však jedná o problém již zmiňovaný v kapitole 4.4.1, a tím je vytlačování cizinců ze zaměstnaneckých poměrů, následkem čehož jsou nuceni stát se osobou samostatně výdělečně činnou.

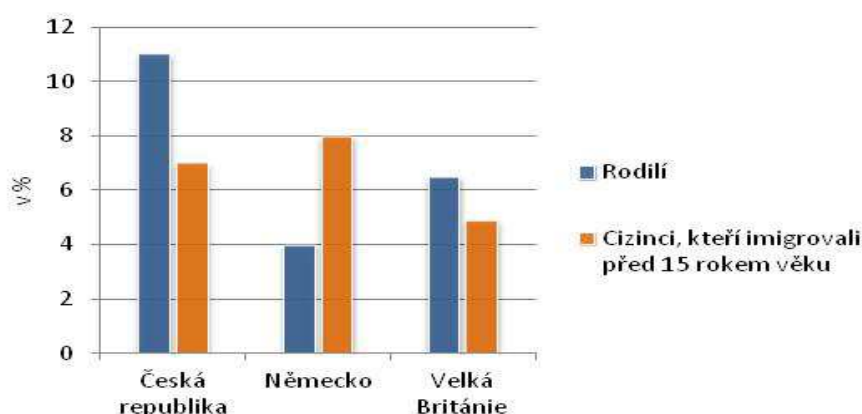
Graf č. 8: Podíl OSVČ na ekonomicky aktivní populaci 15 - 64 let (vyjma zemědělství), podle migračního statusu, v letech 2012 - 2013

Zdroj: zpracováno dle údajů OECD [36]

Nezaměstnanost mladých, v grafu č. 9, je nejvyšší v české rodilé populaci, vyjádřeno podílem 11 % na celkové populaci 15 - 25 let a tím očividně ČR převyšuje druhé dvě země.

Graf č. 9: Podíl nezaměstnaných mladých lidí s nízkou nebo žádnou kvalifikací v celkové populaci 15 - 25 let, podle migračního statusu, v letech 2012 - 2013

Zdroj: zpracováno dle údajů OECD [36]

Nejvíce mladých nezaměstnaných cizinců s nízkou či žádnou kvalifikací je v Německu s podílem 8 % na celkové populaci 15 - 25 let, ČR je hned druhá s rozdílem

pouhého 1 %. Lze tedy konstatovat, že problémem ČR je nezaměstnanost mladých, ale není ovlivněna nezaměstnaností mladých cizinců, jako je tomu v Německu.

4.4.4 Vliv migrace na ekonomický růst

Ze studie MPSV [22] vyplývá, že vyšší čistá imigrace, za předpokladu stejné participace a nezaměstnanosti imigrantů jako rodilé populace, znamená významný nárůst počtu zaměstnaných osob, což se promítá (za jinak nezměněných podmínek) ve vyšším vytvořeném HDP (v mezinárodních pramenech GDP).

De Haas [28] ve své studii uvádí, že korelace mezi počtem imigrantů a HDP má tendenci být silnější, než je tomu u jiných ukazatelů výkonnosti (např. u HDI - index lidského rozvoje). Z výše uvedených předpokladů vychází zjišťování vzájemného vztahu mezi počtem cizinců a vývojem HDP u každé ze sledovaných zemí. Na růstu HDP závisí ekonomická úroveň země (vyjádřená HDP na obyvatele), tedy její růstová výkonnost, kdy hlavním faktorem růstu je produktivita práce.

Předpoklad vzájemné korelace mezi počtem cizinců a růstem HDP potvrzují grafy všech tří zemí v příloze č. 4, ve kterých je velmi dobře pozorovatelný růst počtu cizinců následovaný růstem HDP. V opačném případě, když výkonnost ekonomiky klesá, zpomaluje se ekonomický růst a lze očekávat zvýšení emigrace. V grafech vidíme i tuto situaci, a to konkrétně ve vývoji let 2008 - 2009 v důsledku celosvětové hospodářské krize. Lze tedy potvrdit, že imigrace resp. pracovní imigrace má pozitivní vliv na ekonomický růst všech zkoumaných zemí.

4.5 Vlastní výzkum v oblasti migrace

Při zkoumání dostupných sekundárních zdrojů v ČR bylo nalezeno mnoho výzkumných šetření týkajících se postojů české veřejnosti k cizincům, především v rámci vysokoškolských prací. Avšak jako strukturou výstupů nejvhodnější byl zvolen publikovaný výzkum Centra pro výzkum veřejného mínění (viz kapitola 4.5.1).

Zahraniční výzkumy týkající se názorů veřejnosti na zaměstnávání cizích státních příslušníků byly zjišťovány rozšířeným vyhledáváním v zahraničních zdrojích, například European Social Survey, International Social Survey Programme, Finnish Social Science Data, nebyl však nalezen žádný aktuální sociologický výzkum zabývající se touto problematikou v potřebné struktuře. Z tohoto důvodu bylo přistoupeno k provedení

vlastního výzkumného šetření k získání primárních dat v Německu, o kterém pojednává kapitola 4.5.3. Pro potřeby srovnání názorů české veřejnosti s postoji britských občanů byl vybrán výzkum veřejného mínění provedený a publikovaný Oxfordskou univerzitou (viz kapitola 4.5.2), jenž nabízí srovnatelné výstupy v otázce postoje k ohrožení zaměstnávání domácích občanů levnou pracovní silou ze zahraničí.

4.5.1 Názor české veřejnosti na zaměstnávání cizinců

V České republice proběhlo v roce 2013 výzkumné šetření CVVM k obecnému postoji české veřejnosti k zaměstnávání cizinců [23]. Vzorek obyvatelstva ČR ve věku od 15 let byl vybrán kvótním výběrem, celkem se průzkumu mínění zúčastnilo 1 059 respondentů. Publikované výsledky, jež jsou předmětem komparativní analýzy, zřehledňuje tabulka č. 10.

Tabulka č. 10: Vybrané výstupy šetření CVVM z roku 2013

	Výzkumný dotaz	Souhlas/ano (v %)	Nesouhlas/ne (v %)
1	Je správné zaměstnávat cizince v ČR.	50	43
2	Příliv cizinců zlepšuje situaci na českém trhu práce.	52	36
3	Levná cizí pracovní síla ohrožuje zaměstnávání českých občanů.	81	17
4	Je správné upřednostňovat cizince z EU před jinými cizinci.	38	54
5	Cizinci by se měli zaměstnávat v profesích, které nechtějí občané ČR.	69	27

Zdroj: zpracováno dle údajů CVVM [23]

Podrobnější analýza respondentů rovněž dokázala, že s odborností (s vyšší pracovní pozicí) a s rostoucím stupněm vzdělání roste rovněž podpora zaměstnávání cizinců.

4.5.2 Názor britské veřejnosti na zaměstnávání cizinců

Ve Velké Británii byl v roce 2011 uskutečněn sociologický výzkum Oxfordské univerzity zaměřený na postoj britské veřejnosti k imigrantům [49]. Jednalo se o reprezentativní vzorek 1 002 osob od 15 let věku žijících ve Velké Británii. Oblasti zaměstnávání cizinců byl v tomto rozsáhlém šetření věnován dotaz na redukci přistěhovalectví z důvodu obavy z pracovní imigrace. Bylo zjištěno, že 45 % respondentů by upřednostnilo významnou redukci přistěhovalectví a 22 % by souhlasilo s jakoukoliv, i menší redukcí. To znamená, že celkově 67 % britských respondentů se obává přílivu pracovní síly ze zahraničí. Britové jsou zejména proti imigraci nízko-kvalifikovaných

či nekvalifikovaných pracovních sil, což vyplývá ze zjištění, že se 62 % všech dotazovaných cítí ohroženo zahraniční pracovní silou s nízkou kvalifikací a 31 % se cítí ohroženo pracovní silou s vysokou kvalifikací.

4.5.3 Názor německé veřejnosti na zaměstnávání cizinců

Tato kapitola je zaměřena na průzkum a vyhodnocení postoje německé veřejnosti k zaměstnávání cizinců v SRN. Nejprve byl zformulován výzkumný problém, což je názor německé veřejnosti na zaměstnávání cizinců a výzkum byl zasazen do prostředí, ve kterém ke zkoumanému jevu dochází. Cílem výzkumu je tedy zjištění, jaké názory má německá veřejnost na zaměstnávání cizinců v SRN.

Byl zvolen kvantitativní typ výzkumu (založený na verifikačním postupu), jenž zároveň umožňuje zobecnění výsledků výzkumného šetření na celou populaci. K získání relevantních dat byla zvolena technika dotazovací, konkrétně formou standardizovaného dotazníku v německém jazyce, viz příloha č. 5, český překlad viz příloha č. 6. Dotazy byly konstruovány dle pravidel pro zvolenou dotazovací techniku. První část dotazníku tvoří pět otázek meritorních, zaměřených na vlastní problematiku (otázky č. 1 - 5), druhou část čtyři otázky identifikační (otázky č. 6 - 9). Všechny dotazy jsou uzavřené, selektivní. Odpovědi jsou seřazeny v pětibodové škále, a to v případě otázek s výroky od „souhlasím“ přes „nevím“ do „nesouhlasím“. U dotazů přímých pak od „ano“ přes „nevím“ do „ne“.

Poslední fází byl pretest seznamu otázek, který byl proveden na menším vzorku respondentů v počtu 18 osob. Na základě zkušebně vyplněných dotazníků a připomínek respondentů byly dvě otázky srozumitelněji přeformulovány a jedna otázka týkající se omezení zaměstnávání cizinců v určitých oblastech byla zcela vyřazena z důvodu nejasných závěrů. Na úvod dotazníku byl doplněn průvodní dopis seznamující respondenty s účelem výzkumného šetření a ujištění o anonymitě při zpracování dat.

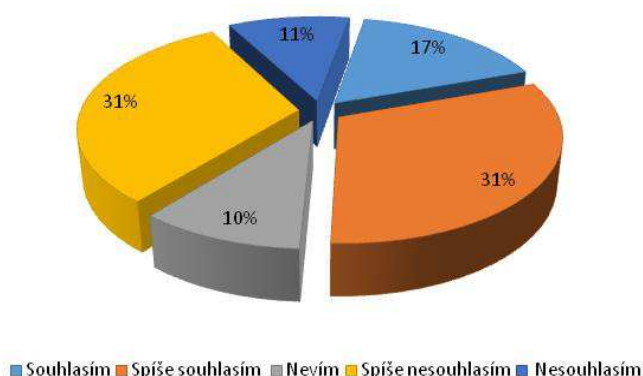
Sběr dat proběhl prostřednictvím nově vytvořené internetové stránky <http://bit.ly/umfrage-zu-migration>, kam byl dotazník v konečné podobě umístěn a zpřístupněn po dobu dvou měsíců. Bylo nastaveno poděkování za vyplnění dotazníku, které se zobrazilo po jeho odeslání. Zájem respondentů o vyplnění dotazníku byl podpořen e-mailovými zprávami, četnými odkazy na sociálních sítích a za pomoci části rodiny žijící v SRN byl rozdáván i v tištěné podobě. Návratnost takto distribuovaných dotazníků byla 83 %. Celkem bylo shromážděno 405 dotazníků, což značí dobrou vypovídací schopnost.

4.5.3.1 Deskriptivní analýza dotazníkového šetření

Pro potřeby vyhodnocení jsou v dotazníku obsaženy nejen výzkumné, ale rovněž **identifikační dotazy** (dotazníkové otázky č. 6 - 9), které byly vyhodnoceny jako první. Dotazníkového šetření se zúčastnilo 271 mužů a 134 žen, v procentuálním vyjádření 67 % mužů a 33 % žen, viz příloha č. 7, tabulka č. 17. Z perspektivy věku respondentů, otázka č. 7, byla nejvíce zastoupena kategorie 30 - 39 let, kterou zvolilo 40 % dotazovaných, tj. 164 respondentů a druhou nejvyšší kategorií byla 18 - 29 let s počtem 114 respondentů a relativním podílem 28 %, viz příloha č. 7, tabulka č. 18 a graf č. 24. Dále respondenti volili nejvyšší dosažené vzdělání, otázka č. 8, kdy nejvíce z nich, 34 %, mělo středoškolské vzdělání, 27 % střední vzdělání bez maturity a 13 % vysokoškolské vzdělání, viz příloha č. 7, tabulka č. 19 a graf č. 25. Pozice v zaměstnání byla zjišťována otázkou č. 9, na kterou odpovědělo 41 % všech respondentů, tj. 164 osob, že jsou OSVČ, dále 36 % osob tj. 145 respondentů pracuje na zaměstnanecké pozici (zde je předpokládán požadavek na určitou kvalifikaci) a žádný respondent nebyl v době vyplňování dotazníku nezaměstnaný, ani se neucházel o práci, viz příloha č. 7, tabulka č. 20 a graf č. 26.

Vlastní **výzkumné dotazy** (dotazníkové otázky č. 1 - 5) zjišťovaly postoj německé veřejnosti k zaměstnávání cizinců obecně. Na dotaz č. 1 ke správnosti zaměstnávání cizinců v SRN se s výrokem zjišťujícím souhlas celkově ztotožnilo 48 % respondentů (194 osob), naopak celkem 42 % dotazovaných (170 osob) vyjádřilo nesouhlasné stanovisko, viz graf č. 10 a příloha č. 7, tabulka č. 12.

Graf č. 10: Zaměstnávání cizinců v SRN²³

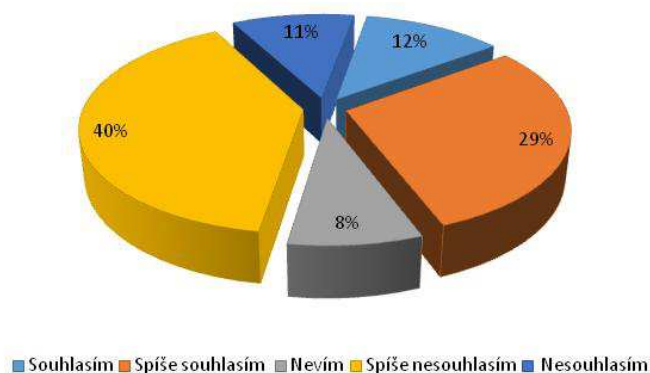

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření

²³ Otázka č. 1: Zaměstnávání cizinců v SRN je správné. Souhlasíte s tímto výrokem?

Výzkumným dotazem č. 2 bylo sledováno vnímání vlivu pracovních migrantů. S výrokem, považujícím příliv zahraničních pracovníků za pozitivní pro německý trh práce, souhlasilo celkově 41 % všech dotázaných tj. 168 osob. Nesouhlasilo celkem 51 % dotázaných tj. 204 respondentů, viz graf č. 11 a příloha č. 7, tabulka č. 13.

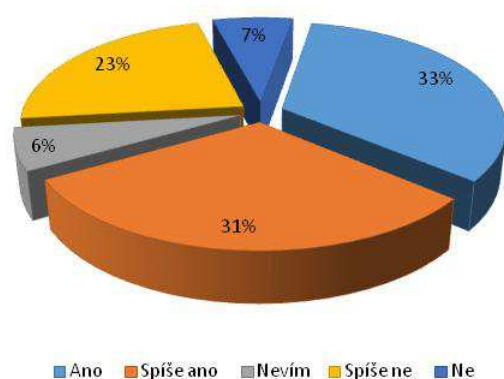
Graf č. 11: Vliv zahraničních pracovníků na německý trh práce²⁴

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření

Zajímavé je, že zatímco v první otázce odpověděla téměř polovina (48 %) německých respondentů pozitivně, tj. že považuje zaměstnávání cizinců v SRN za správné, u otázky č. 2 se více než polovina (51 %) dotazovaných naopak domnívá, že příliv pracovníků ze zahraničí není pro německý pracovní trh pozitivní.

Graf č. 12: Ohrožení zaměstnávání německých občanů²⁵

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření

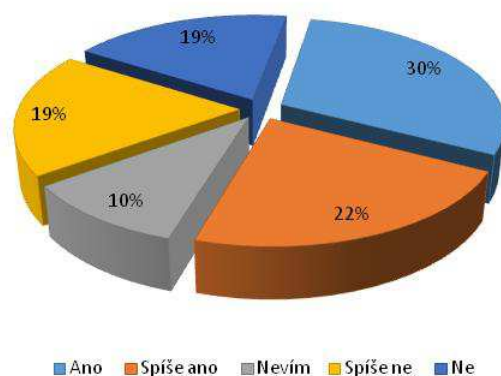
²⁴ Otázka č. 2: Příliv pracovníků ze zahraničí má pozitivní vliv na německý trh práce. Souhlasíte s tímto výrokem?

²⁵ Otázka č. 3: Domníváte se, že levné pracovní síly ze zahraničí ohrožují zaměstnávání německých občanů?

Otázka č. 3 se týkala názoru německé veřejnosti na ohrožení zaměstnávání domácích občanů levnou pracovní silou z jiné země. Pracovními imigranty se cítí být ohroženo celkem 259 německých respondentů s relativním podílem 64 %, naopak v levné zahraniční pracovní síle nevidí problém celkem 120 dotazovaných s relativním podílem 30 %, viz graf č. 12 a příloha č. 7, tabulka č. 14. Tento výzkumný dotaz je předmětem testování hypotéz v podkapitole 4.5.3.2.

Dotazníková otázka č. 4 zjišťovala názor německé veřejnosti na obsazování pracovních míst cizinci, konkrétně dotazem na přednost občanů jiných zemí EU před cizinci ze třetích zemí. Na tuto otázku odpověděla většina dotazovaných, 52 % s absolutním podílem 210 osob, že by tomu tak být mělo. Opačný názor mělo 38 % všech německých respondentů, tj. 153 osob, kteří se nedomnívají, že by pracovníci ze zemí EU měli být upřednostňováni, viz graf č. 13 a příloha č. 7, tabulka č. 15.

Graf č. 13: Upřednostnění občanů EU²⁶

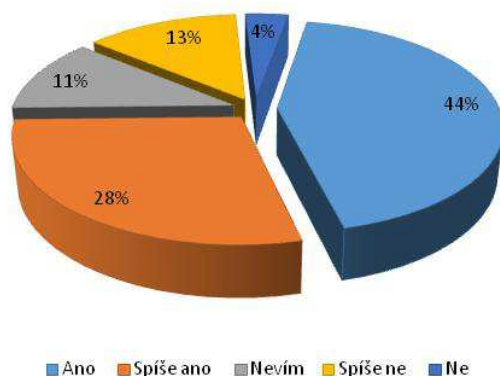

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření

Dotaz č. 5 dále zjišťoval, zda by cizinci měli obsazovat jen pracovní místa v profesích, o které nemají němečtí občané (němečtí pracovníci) zájem. Zde velká většina německých respondentů, 72 %, v absolutním podílu 291 osob, odpověděla souhlasně, tedy že by cizinci měla být obsazována jen nechtěná pracovní místa na německém trhu práce a pouze 17 %, v absolutním podílu 68 osob vyjádřilo svůj nesouhlas s tímto postupem, viz graf č. 14 a příloha č. 7, tabulka č. 16.

²⁶ Otázka č. 4: Domníváte se, že při obsazování pracovního místa by měla být dána přednost cizinci ze země EU před cizincem ze třetí země (mimo EU)?

Graf č. 14: Zaměstnávání cizinců jen v určitých profesích²⁷

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření

4.5.3.2 Analýza kvalitativních dat a testování hypotéz χ^2

Pro potřeby analyzování kvalitativních dat byl využit software IBM SPSS Statistics. K hodnotám primárních kvalitativních dat byly přiřazeny číselné kódy, aby tato data mohla být dále zpracovávána jako kvantitativní. Vždy byla stanovena H_0 – nulová (testovaná) hypotéza a k ní H_1 – alternativní hypotéza, která platnost nulové hypotézy popírá. Závislost dvou otázek byla testována na základě kontingenční tabulky, do které byly vloženy zakódované odpovědi respondentů. [14] Posuzovanou oblastí je obava německých občanů z přílivu levné pracovní síly ze zahraničí ve smyslu ohrožení jejich zaměstnávání. I když si 48 %, respondentů myslí, že zaměstnávat cizince je správné (viz graf č. 10), v otázce ohrožení zaměstnávání německých občanů levnou zahraniční pracovní silou se pouze 30 % vyjádřilo negativně, viz graf č. 12. Rovněž tato je tato otázka řešena ve výzkumech ČR a VB, nabízí se tedy adekvátní srovnatelnost.

Jako první byla testována závislost otázek č. 3 a č. 8, stanovené hypotézy jsou uvedeny níže. Odpovědi na otázku č. 3 byly zakódovány - ano (1), spíše ano (2), nevím (3), spíše ne (4), ne (5). U otázky č. 8 byly, pro potřeby kontingenční tabulky, stanoveny tři hlavní skupiny, a to základní vzdělání a student (1), střední a středoškolské vzdělání (2) a vysokoškolské vzdělání (3). Předpokladem pro testování je očekávaná četnost v jednotlivých políčkách tabulky větší než 1 a alespoň v 80 % políček nesmí hodnoty klesnout pod 5, tzn. podíl četností menších než 5 musí být nižší než 20 %. [14] Kontingenční tabulku, viz příloha č. 8, výstup SPSS č. 1, je možno pro testování použít,

²⁷ Otázka č. 5: Měli by být cizinci zaměstnávání jen v profesích, o které nemají zájem německí občané?

neboť podíl teoretických četností menších než 5 je 13,30 %. Z tabulky vyplývá, že 50 % všech německých respondentů se základním vzděláním (zařazeni také studenti) a téměř 30 % respondentů se středoškolským vzděláním se obává levné pracovní síly. Naopak 67 % vysokoškoláků se neobává či spíše neobává, že by zahraniční migranti brali práci německým občanům, ale tato skupina respondentů byla zároveň nejméně početná. Byly stanoveny hypotézy:

H₀: Vzdělání respondenta nedeterminuje jeho názor na ohrožení zaměstnávání německých občanů levnou pracovní silou ze zahraničí;

H₁: Vzdělání respondenta determinuje jeho názor na ohrožení zaměstnávání německých občanů levnou pracovní silou ze zahraničí.

V programu IBM SPSS Statistic byl vybrán Pearson Chi-Square (Pearsonův chí-kvadrát test), který je základním a nejvíce využívaným testem nezávislosti v kontingenční tabulce a Cramer's V (Cramérův kontingenční koeficient) určující sílu závislosti. [14] Příloha č. 8, výstup SPSS č. 2 ukazuje získané hodnoty. Výsledek chí-kvadrát testu potvrzuje, že nulovou hypotézu lze zamítnout na jakékoliv hladině významnosti, přijímá se hypotéza alternativní. Cramérův koeficient má hodnotu 0,270. Závěr: **Nejvyšší dosažené vzdělání respondenta ovlivňuje jeho názor na ohrožení zaměstnávání německých občanů**, síla závislosti znaků je však slabá.

Jako druhá byla testována závislost otázek č. 3 a č. 9, stanovené hypotézy jsou uvedeny níže. U otázky č. 3 byly použity stávající číselné kódy z předchozího testování, u otázky č. 9 byly zakódovány čtyři skupiny, a to dělnická profese (1), zaměstnanec (2), OSVČ (3), student/důchodce (4). Kontingenční tabulka, viz příloha č. 8, výstup SPSS č. 3, má podíl teoretických četností menších než pět 19,8 %, lze ji tedy použít. Z tabulky je patrné, že pocit ohrožení zaměstnávání v důsledku přílivu levné pracovní síly vnímají všechny skupiny téměř obdobně, nejvíce však OSVČ, kdy odpověď ano či spíše ano zvolilo celkem 62 % respondentů v této kategorii. Rozložení negativních odpovědi se rovněž významně neliší v žádné ze sledovaných skupin. Byly stanoveny hypotézy:

H₀: Současná pracovní pozice respondenta nedeterminuje jeho názor na ohrožení zaměstnávání německých občanů levnou pracovní silou ze zahraničí;

H₁: Současná pracovní pozice respondenta determinuje jeho názor na ohrožení zaměstnávání německých občanů levnou pracovní silou ze zahraničí.

Příloha č. 8, výstup SPSS č. 4 zřehledňuje vypočtené hodnoty. Chí-kvadrát test ukazuje hodnotu 26,848, která je vyšší než kritická hodnota na hladině významnosti větší než 0,008. Nulová hypotéza se zamítá, neboť s 99,2 % pravděpodobností jsou sledované znaky závislé. Cramérův koeficient má hodnotu 0,149. Závěr: Bylo potvrzeno, že zaměstnání resp. pracovní pozice respondenta ovlivňuje jeho názor na ohrožení zaměstnávání německých občanů levnou pracovní silou ze zahraničí, jedná se však o slabou závislost.

4.5.4 Shrnutí

Pro potřeby závěrečného zhodnocení byly relevantní výstupy všech tří výzkumných šetření zřehledněny následující tabulkou.

Tabulka č. 11: Komparace výzkumů v oblasti zaměstnávání cizinců

Otázka č.	ČR		SRN		VB
	Souhlas/ano (v %)	Nesouhlas/ne (v %)	Souhlas/ano (v %)	Nesouhlas/ne (v %)	Souhlas/ano (v %)
1 ²⁸	50	43	48	42	x
2 ²⁹	52	36	41	51	x
3 ³⁰	81	17	64	30	67
4 ³¹	38	54	52	38	x
5 ³²	69	27	72	17	x

Zdroj: zpracováno dle údajů CVVM [23], MO [49] a vlastního dotazníkového šetření

V tabulce č. 11 je na první pohled vidět, že odpovědi německých respondentů se v zásadě příliš neliší od odpovědí českých občanů u otázek č. 1, 2 a 5. V otázce č. 3 je již pozorovatelný velký rozdíl, kdy si 81 % českých respondentů myslí, že levná pracovní síla ze zahraničí ohrožuje zaměstnávání domácích pracovníků. Naproti tomu německá veřejnost sdílí tento názor jen 64 % většinou a britští občané 67 %. Rozdíl ukazují i odpovědi k otázce č. 4, kde by čeští respondenti neupřednostnili občany EU před cizinci ze třetích zemí, naopak německá veřejnost se většinou vyjádřila pro přednost cizinců z EU při obsazování pracovního místa. Podrobnější analýzou německých respondentů bylo dokázáno, že stupeň vzdělání a současná pracovní pozice determinuje jejich názor v oblasti zaměstnávání cizinců, tak jako je tomu u české veřejnosti.

²⁸ Zaměstnávání cizinců je správné. Souhlasíte s tímto výrokem?

²⁹ Příviv pracovníků ze zahraničí má pozitivní vliv na trh práce. Souhlasíte s tímto výrokem?

³⁰ Domníváte se, že levné pracovní síly ze zahraničí ohrožují zaměstnávání domácích pracovníků?

³¹ Domníváte se, že při obsazování pracovního místa by měla být dána přednost cizinci ze země EU před cizincem ze třetí země (mimo EU)?

³² Měli by být cizinci zaměstnáváni jen v profesích, o které nemají zájem domácí pracovníci?

5 VÝSLEDKY A DISKUSE

Stručným zhodnocením politik přijímání pracovních migrantů ze třetích zemí byly potvrzeny dva společné cíle migrační politiky sledovaných zemí:

- 1) upřednostňování (vysoce) kvalifikovaných migrantů;
- 2) omezování přístupu na trh práce pro nízko-kvalifikované migranty.

První cíl migrační politiky není překvapivý, je státy veřejně deklarován jako aktuální potřeba trhu práce. Tato skutečnost logicky vyplývá z nastavení právních předpisů, zvláště v případě Německa a Velké Británie, kde lze téměř hovořit o vyloučení nízko-kvalifikovaných cizinců z trhu práce. Česká legislativa je k nízko-kvalifikovaným cizincům liberálnější, nicméně v praxi je realizován podobný postup prostřednictvím jiných nástrojů, např. metodických pokynů ministerstev, tudíž ve výsledku rovněž dochází k upřednostňování kvalifikovaných cizinců. Lze proto konstatovat, že přístup ČR k pracovní migraci se výrazně neliší od přístupu druhých dvou zemí, dala by se mu však vytknout neujasněnost legislativního rámce pracovní migrace.

Aktuálním problémem ČR je velmi nízký, v roce 2013 již dokonce záporný, přirozený přírůstek populace. Vyvážen by mohl být, alespoň částečně, migračním přírůstkem, ale zvyšující se emigrace z ČR je příčinou zcela opačného vývoje a počet obyvatel dále klesá. Nejdůležitějším faktem je zde kontinuální úbytek pracovních migrantů, což bude mít spolu s ubývající rodilou populací produktivního věku zásadní negativní dopad na trh práce. Německo ani Velká Británie obdobný problém nemají. Německo, které se rovněž potýká se záporným přirozeným přírůstkem, vykazuje v posledních letech významně rostoucí (zejména dlouhodobou pracovní) imigraci a tím roste i celková populace země. Lze tedy konstatovat, že ČR potřebuje zajistit demografickou rovnováhu. Přičemž pro podporu přílivu pracovních migrantů do ČR hovoří nejen prokázaný pozitivní vliv imigrace na ekonomický růst země, ale také dlouhodobě rychleji rostoucí zaměstnanost cizinců než zaměstnanost rodilé populace. Česká republika má jako jediná ze sledovaných zemí vyšší míru zaměstnanosti cizinců než majoritní populace, což značí velmi dobrou adaptibilitu migrantů na českém pracovním trhu. Česká republika ve srovnání s Německem rovněž vykazuje v ekonomicky aktivní populaci vyšší podíl vysokoškolsky vzdělaných cizinců a absolutně nejvyšší odbornost těchto osob v porovnání nejen s Německem, ale také s Velkou Británií.

Analýza OSVČ mezi cizinci a v majoritní populaci ukázala anomálii na českém pracovním trhu, jenž spočívá v odlišném postavení cizinců a domácí populace. Zatímco v Německu a Velké Británii jsou podíly OSVČ v jednotlivých populacích téměř shodné, v ČR je v populaci cizinců o více než polovinu více OSVČ než v majoritní populaci. Toto zjištění je velmi závažné, neboť ukazuje na faktické vytlačování cizinců, především ze třetích zemí, ze zaměstnaneckých poměrů. Nejen, že takto skutečnost negativně ovlivňuje postavení migrantů na trhu práce, ale také fakticky brzdí jejich integraci do společnosti. Hovoříme o problému zvaném „švarcsystém“, tedy zaměstnávání pracovníků jako OSVČ místo jejich přijetí do řádného pracovního poměru. Řešením by mohlo být podmínění živnostenského oprávnění vstupním kapitálem, jako je tomu v Německu, rovněž s podmínkou vytvoření určitého počtu pracovních míst či prokázání přínosu podnikatelského záměru pro danou obec či region. Proběhla by tedy určitá selekce důvodů pro získání statusu OSVČ. V důsledku toho by museli zaměstnavatelé, kteří stojí o levnou pracovní sílu ze zahraničí, tyto cizince bez živnostenského oprávnění řádně zaměstnat a platit povinné odvody. Právě tomu se snaží někteří zaměstnavatelé vyhýbat, porušují tím zákon a poškozují práva pracovních migrantů.

V souvislosti s teorií politiky řízené migrace je k zamyšlení, zda jsou výše uvedené společné cíle migrační politiky pro ČR správné. Vychází z nich totiž rozdělení pracovních migrantů na dvě skupiny:

- 1) migranti vzdělaní, užiteční a ekonomice prospěšní;
- 2) migranti nevzdělaní, neužiteční, kteří jsou přítěží.

Za předpokladu, že by o práci v ČR projevil zájem velké množství cizinců, ze kterého by bylo možné vybírat jen ty vzdělané a užitečné, pak zároveň předpokládáme, že je jejich počet neomezený. Ale jelikož víme, že tomu tak na evropském trhu práce není, nezbude ČR nic jiného, než o tyto cenné přistěhovalce bojovat s ostatními zeměmi. Jakými pobídkami však může ČR uspět vedle zemí, jako je Německo či Velká Británie, kde se hovoří světovými jazyky a úroveň mezd je nesrovnatelně vyšší? Co zajímavějšího může tak malá země ceněným migrantům nabídnout? Zde se primárně nabízí úprava imigračních regulí ve smyslu podstatně vstřícnějšího zacházení s kvalifikovanými migranty. Prvním krokem by mohlo být zkrácení lhůt pro vydávání pracovních povolení.

K výše uvedenému rozdělování migrantů do dvou skupin lze rovněž namítnout, že v podstatě neexistuje žádná „stupnice užitečnosti“ a nelze tedy takto dělit migranty jen

na základě vzdělání či výše jeho majetku před vstupem na území ČR. U ceněných cizinců, kterým se bude na pracovním trhu dařit, navíc není žádná jistota, že se z ČR nepřesunou do některého z bohatších států EU s vidinou vyšší výnosnosti jejich vzdělanostního či finančního kapitálu. Prospěšnost migranta totiž ovlivňuje i celá řada dalších faktorů, např. kontakty v majoritní společnosti či diskriminace, které mohou i zprvu úspěšného pracovního migranta vytlačit z trhu práce nebo naopak migranta, který nemá potřebnou kvalifikaci, na trh práce vrátit. Z analýzy ekonomicky aktivní populace v ČR vyplynul také zajímavý fakt, že je mnohem méně nezaměstnaných nízko-kvalifikovaných mladých cizinců, než je tomu u majoritní populace. Jsou opravdu všichni nízko-kvalifikovaní cizinci v ČR pouze přítěží?

V průzkumech veřejného mínění, ve srovnání s německou a britskou populací, se česká veřejnost nejvíce obává přílivu levné pracovní síly. A přestože se v Německu stupňuje rétorika na téma nutné osvěty německé veřejnosti o kladech přistěhovalectví, ze srovnání výzkumných šetření vyplynulo, že česká populace je v této oblasti mnohem potřebnější. Nutně tedy vyvstává otázka, proč drtivá většina české veřejnosti zastává názor, že zahraniční pracovní síla ohrožuje zaměstnávání českých občanů a že by cizinci měli být zaměstnávání pouze v profesích, o které čeští pracovníci neprojeví zájem. Vždyť i ve Velké Británii s daleko vyšším podílem cizinců v populaci není tento názor sdílen tak velkou většinou veřejnosti, jako je tomu v ČR. Lze tedy konstatovat, že osvěta české veřejnosti ve vztahu k přistěhovalectví, zvláště pak k pracovní migraci, je velmi aktuálním tématem, kterému by měla být věnována maximální pozornost.

Lze realisticky předpokládat, že se česká migrační politika v blízké době nikterak významně nezmění a bude i nadále zacílena na (vysoce) kvalifikované migranty na úkor těch nízko-kvalifikovaných. Zde se však vrací již vyřčené otázky: Jak bude ČR konkurovat ostatním zemím v lákání ceněných cizinců? A může si vůbec dovolit ostatní migranty odmítat, když je český trh práce potřebuje?

6 ZÁVĚR

Někteří politici se snaží líčit přistěhovalectví jako zásadní ohrožení bezpečnosti a prosperity státu, většinou z důvodu volebního vítězství, tím však jen podněcují paniku a xenofobii veřejnosti. A přitom postoj veřejnosti k migrantům zásadně ovlivňuje jejich postavení ve společnosti resp. na pracovním trhu a jejich integraci. Chtějí tito politici zvrátit směřování EU k ekonomické otevřenosti a regionální integraci? Jelikož je to velice nepravděpodobné, lze se domnívat, že se z jejich strany jedná pouze o pokrytectví a předstírání boje proti imigraci v zájmu získání volebních hlasů.

O migraci lze vášnivě debatovat, ale hlavním problémem zůstává její „uchopení“. Státy se prostřednictvím svých migračních politik snaží o dosažení určitého stavu společnosti a hospodářství, ale zatímco jeden problém řeší, mnoho dalších vyvstává a v konečném důsledku se dlouhodobě nedaří cíle migrační politiky naplňovat. Migrace by totiž neměla být posuzována jako problém k řešení či naopak něco krátkodobě využitelného. Měla by být chápána jako nezbytná součást společenských změn, a to nejen v mezinárodním pojetí, ale také uvnitř každé země. Státy ani nemají možnost dostatečně zmapovat příčiny a důsledky migrace v krátkodobém časovém horizontu, aby tak mohly na tyto jevy reagovat úpravou svých migračních politik. Měly by spíše pochopit základní příčiny migrace a realisticky posoudit, kterých cílů nelze migrační politikou dosáhnout. A i když teoretické migrační modely neodpovídají reálné skutečnosti, jsou cenným základem zkoumání příčin migračních procesů, jsou pro výzkumníky výchozím bodem sledování migračních tendencí, mohou být dále rozvíjeny i vyvraceny. Jejich kombinacemi a konfrontací s reálným životem máme možnost získat určitou představu o tak rozsáhlém fenoménu, jakým je mezinárodní migrace.

Jistotou v dnešním nejistém světě zůstává, že v dnešní globální otevřené společnosti bude k mezinárodní migraci docházet vždy. Ať už se jedná o migraci taženou poptávkou bohatších zemí či o migraci způsobenou kterýmkoliv jiným faktorem či kombinací několika faktorů. Jistotou také je, že migrace nebude nikdy znamenat zásadní ohrožení či zásadní řešení hlavních sociálně-ekonomických problémů zemí.

7 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- [1] ABRHÁM, Josef. *Ekonomická, sociální a územní diference Evropské unie*. Praha: MAC, 2011, 147 s. ISBN 978-80-86783-52-9.
- [2] BADE, Klaus J. *Evropa v pohybu: evropské migrace dvou staletí*. Překlad Alexej Kusák. Praha: Lidové noviny, 2005, 497 s. Utváření Evropy, sv. 9. ISBN 80-7106-559-5.
- [3] BARŠOVÁ, Andrea a Pavel BARŠA. *Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, 2005, 308 s. ISBN 80-210-3875-6.
- [4] BATUEVA, Ekaterina. *Challenges of International Migration: Conference Proceeding*. Prague: University of Economics, Oeconomica, 2013, 70 p. ISBN 978-80-245-1961-6.
- [5] BROŽOVÁ, Dagmar. *Kapitoly z ekonomie trhů práce*. Praha: Oeconomica, 2012, 288 s. ISBN 978-80-245-1880-0.
- [6] DOHNALOVÁ, Eva. *Úvod do sociální práce s migranty: problematika migrace a integrace v ES/EU a České republice*. Olomouc: Caritas - Vyšší odborná škola sociální Olomouc, 2012, 124 s. ISBN 978-80-87623-02-2.
- [7] HIRTLOVÁ, Petra, Ján LIĐÁK a Vladimír SRB. *Mezinárodní migrace v evropském kontextu*. Kolín: Nezávislé centrum pro studium politiky, 2008, 316 s. ISBN 978-80-86879-16-1.
- [8] HORÁKOVÁ, Milada. *Dlouhodobé trendy ve vývoji pracovních migrací v České republice*. Praha: VÚPSV, 2008, 114 s. ISBN 978-80-7416-020-2.
- [9] JEŘÁBEK, Martin. *Deutschland und die Osterweiterung der Europäischen Union*. Wiesbaden: VS Verlag, 2011, 374 p. ISBN 978-3-531-16761-9.
- [10] KLUFOVÁ, Renata a Zuzana POLÁKOVÁ. *Demografické metody a analýzy: demografie české a slovenské populace*. Praha: Wolters Kluwer, 2010, 306 s. ISBN 978-80-7357-546-5.
- [11] ÖZDEN, Çaglar a Maurice SCHIFF. *International migration, remittances, and brain drain*. Washington: World Bank, © 2006, 274 p. ISBN 0-8213-6372-7.
- [12] PALÁT, Milan. *Ekonomické aspekty mezinárodní migrace: teorie a praxe v Evropské unii*. Ostrava: Key Publishing, 2013, 92 s. ISBN 978-80-7418-161-0.
- [13] ROUBÍČEK, Vladimír. *Úvod do demografie*. Praha: CODEX Bohemia, 1997, 348 s. ISBN 80-85963-43-4.
- [14] ŘEZANKOVÁ, Hana. *Analýza dat z dotazníkových šetření*. Praha: Professional Publishing, 2007, 212 s. ISBN 978-80-86946-49-8.

[15] TVRDOŇ, Michal. *Institucionální rámec fungování trhu práce v kontextu ekonomické konvergence a přijetí společné měny: aplikace na země Visegrádské skupiny*. Brno: Institut vzdělávání Sokrates, 2011, 199 s. ISBN 978-80-86572-75-8.

Zákony

[16] Česko. *Zákon č. 101/2014 Sb. ze dne 23. dubna 2014, kterým se mění zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony* [on-line]. 12 s. (PDF) [cit. 2015-01-25]. Dostupné také z: www.mvcr.cz/soubor/zakon-c-101-2014-pdf.aspx

[17] Česko. *Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů* [on-line]. 160 s. (PDF) [cit. 2014-12-28]. Dostupné také z: www.mvcr.cz/soubor/aktualizovane-uplne-zneni-zakona-326-1999-o-pobytu-cizincu-k-1-5-2013-pdf.aspx

[18] Česko. *Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti* [on-line]. 59 s. (PDF) [cit. 2015-01-28]. Dostupné také z: www.mvcr.cz/soubor/sb022-09-pdf.aspx

[19] Deutschland. *Gesetz über den Aufenthalt, die Erwerbstätigkeit und die Integration von Ausländern im Bundesgebiet (Aufenthaltsgesetz - AufenthG)* [on-line]. 89 p. (PDF) [cit. 2015-01-29]. Dostupné také z: http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/aufenthg_2004/gesamt.pdf

[20] Deutschland. *Verordnung über die Beschäftigung von Ausländerinnen und Ausländern (Beschäftigungsverordnung - BeschV)* [on-line]. 14 p. (PDF) [cit. 2015-02-02]. Dostupné také z: http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/beschv_2013/gesamt.pdf

[21] *Úřední věstník Evropské unie C326* [on-line]. České vydání. Lucembursko: Úřad pro publikace EU, 2012, 412 s. (PDF) [cit. 2015-01-02]. ISSN 1977-0863. Dostupné také z: http://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/c_32620121026cs.pdf

Internetové zdroje

[22] *Analýza citlivosti základní varianty na demografické a makroekonomické předpoklady* [on-line]. Praha: MPSV ČR, 2005, 14 s. (PDF) [cit. 2014-12-18]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/2255/Analyza_citlivosti_zoEkladnoa_varianty.pdf

[23] CENTRUM PRO VÝZKUM VEŘEJNÉHO MÍNĚNÍ. *Postoje české veřejnosti k zaměstnávání cizinců – březen 2013* [on-line]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2013. Tisková zpráva ov130423, 3 s. (PDF) [cit. 2015-01-01]. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a6993/f3/ov130423.pdf

[24] *Cizinci v České republice: Foreigners in the Czech Republic 2014* [on-line]. Praha: ČSÚ, 2014, 192 s. (PDF) [cit. 2015-02-04]. Kód publikace 290027-14. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/9A003F3BED/\\$File/29002714.pdf](http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/9A003F3BED/$File/29002714.pdf)

- [25] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Cizinci: Počet cizinců – popis aktuálního vývoje. *Český statistický úřad* [on-line]. Praha: ČSÚ, 2015. [cit. 2015-02-11]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/o/ciz_pocet_cizincu-popis_aktualniho_vyvoje
- [26] ČIŽINSKÝ, Pavel et al. *Zahraniční zaměstnanci na trhu práce ČR a ve vybraných zemích EU* [on-line]. Praha: Simi, 2014, 137 s. (PDF) [cit. 2015-02-01]. ISBN 978-80-260-7201-0. Dostupné z: http://aa.ecn.cz/img_upload/224c0704b7b7746e8a07df9a8b20c098/simi-zamestnanci-cz-nahled.pdf
- [27] ČTK. Ministr financí Wolfgang Schäuble: Německo potřebuje přistěhovalce. In: *Hospodářské noviny Ihned.cz* [on-line]. Praha: Economia, © 1996-2015. 28.12.2014 [cit. 2015-01-24]. ISSN: 1213-7693. Dostupné z: <http://zahranicni.ihned.cz/c1-63304400-ministr-financi-wolfgang-schauble-nemecko-potrebuje-pristehovalce>
- [28] DE HAAS, Hein. *Migration transitions: a theoretical and empirical inquiry into the developmental drivers of international migration* [on-line]. University of Oxford, 2010, IMI working paper 24, 46 p. (PDF) [cit. 2014-10-11]. Dostupné z: <http://heindehaas.com/Publications/Hein%20de%20Haas%20-%20Migration%20transitions%20WP%2024.pdf>
- [29] DE HAAS, Hein. What drives human migration?. In: *Hein de Haas's blog* [on-line]. December 11, 2013 [cit. 2015-01-03]. Dostupné z: <http://heindehaas.blogspot.com/>
- [30] *Destatis* [on-line]. Wiesbaden: Statistisches Bundesamt, © 2015, last modified on 6.1.2015 [cit. 2015-01-06]. Dostupné z: <https://www.destatis.de/DE/ZahlenFakten/ZahlenFakten.html>
- [31] DRBOHLAV, Dušan a Zdeněk UHEREK. *Reflexe migračních teorií* [on-line příspěvek]. 2008, 18 s. (PDF) [cit. 2014-12-20]. Dostupné z: <http://web.natur.cuni.cz/ksgrrsek/illegal/clanky/Uherek-Teorie.pdf>
- [32] *Eurostat* [on-line]. Luxemburg: European Commission Eurostat, © 2015, last modified on 6.12.2014 [cit. 2014-12-06]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
- [33] FOREJTOVÁ, Monika. Občanství na prodej: Vztah občanství EU a státních občanství členských zemí. In: *Právní prostor.cz* [on-line]. Ostrava: Atlas, 2015. 31.03.2014 [cit. 2015-01-24]. ISSN: 2336-4114. Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/mezinarodni-a-evropske-pravo/obcanstvi-na-prodej>
- [34] HENIG, David. *Migrace: Přehledové studie 07/9* [on-line]. Plzeň: CAAT, 2007, 11 s. (PDF) [cit. 2014-10-11]. Dostupné z: http://www.antropologie.org/sites/default/files/publikace/downloads/149_149_david_henig_migrace.pdf
- [35] HOME OFFICE. UK Visas and Immigration. *GOV.UK* [on-line]. London: GOV.UK, © 2015, last modified on 20.2.2015 [cit. 2015-02-20]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/organisations/uk-visas-and-immigration>

- [36] *International Migration Outlook 2014* [on-line]. Paris: OECD Publishing, © 2014, 430 p. [cit. 2015-01-04]. ISBN 978-92-64-22352-3. Dostupné z: <http://www.oecd.org/migration/international-migration-outlook-1999124x.htm>
- [37] INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR MIGRATION. Key Migration Terms. *International organization for migration (IOM)* [on-line]. Geneva: IOM, last modified on 20.2.2015 [cit. 2015-02-20]. Dostupné z: <http://www.iom.int/cms/en/sites/iom/home/about-migration/key-migration-terms-1.html#Migration>
- [38] JELÍNKOVÁ, Marie. *Employees Beyond Borders: Výsledky výzkumu: Zaměstnávání cizinců – dopad sankční směrnice v praxi* [on-line]. Praha: Sdružení pro integraci a migraci, 2014, 36 s. (DOC) [cit. 2015-01-09]. Dostupné z: http://migrace.com/docs/140805_embebo-report_ceska-republika_final_layout.doc
- [39] *Komise pro udržitelný rozvoj (CSD): Migrace* [on-line]. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky, © 2009, 8 s. (PDF) [cit. 2014-12-20]. ISBN 978-808-7404-10-2. Dostupné z: http://www.studentsummit.cz/data/1258974713944BGR_CSD_Migrace.pdf
- [40] MACHALA, Otakar. Zaměstnávání cizinců. In: *Daňový portál profesionálů a daňových poradců* [on-line]. Praha: Wolters Kluwer, © 2015. 5.8.2008 [cit. 2015-01-20]. Dostupné z: <http://www.danarionline.cz/archiv/dokument/doc-d3856v5212-zamestnavani/>
- [41] *Migrace a rozvoj: rozvojový potenciál mezinárodní migrace* [on-line]. Praha: Fakulta sociálních věd UK, 2011, 254 s. (PDF) [cit. 2015-02-20]. ISBN 978-808-7404-10-2. Dostupné z: http://www.iom.cz/files/Migrace_a_rozvoj-MONOGRAFIE.pdf
- [42] *Migration und Integration: Aufenthaltsrecht, Migrations- und Integrationspolitik in Deutschland* [on-line]. Berlin: Bundesministerium des Innern, 2014, 215 p. (PDF) [cit. 2015-01-06]. BMI08303. Dostupné z: http://www.bmi.bund.de/SharedDocs/Downloads/DE/Broschueren/2014/migration_und_integration.html
- [43] MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. Volný pohyb pracovníků. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [on-line]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, © 2015. 13.5.2011 [cit. 2015-01-20]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/1280>
- [44] MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. Zahraniční zaměstnanost. *Integrovaný portál MPSV* [on-line]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2015 [cit. 2015-01-30]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/sz/zahr_zam
- [45] MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. Migrace. *Ministerstvo vnitra České republiky* [on-line]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, © 2015. [cit. 2015-02-12]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/migrace-novy-clanek-890951.aspx>
- [46] MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. Visapoint. *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky* [on-line]. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí ČR, 2015. 14.11.2014 [cit. 2015-01-11]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/informace_pro_cizince/obecne_vizove_informace/visapoint/index.html

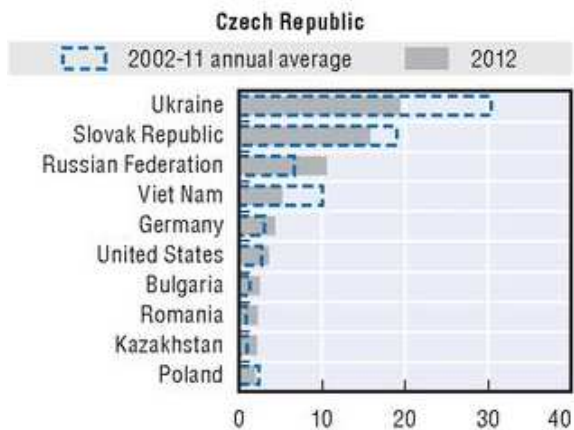
- [47] POPOVOVÁ, Marie. Ekonomické teorie a mezinárodní migrace. In: *Marathon* [on-line časopis]. Praha: Radim Valenčík, 2010, č. 97, s. 4-15 (PDF) [cit. 2014-10-03]. ISSN: 1211-8591. Dostupné z: <http://valencik.cz/marathon/doc/Mar1005.pdf>
- [48] Projekt 28 Politika migrace kvalifikovaných pracovníků (Strategie MK). In: *BusinessInfo.cz* [on-line]. Praha: CzechTrade, © 1997-2015. 1.12.2011 [cit. 2015-01-20]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/smk-migrace-kvalifikovanych-pracovniku-7310.html#b1>
- [49] THE MIGRATION OBSERVATORY. *Report: Thinking Behind the Numbers: Understanding Public Opinion on Immigration in Britain* [on-line]. Oxford: University of Oxford, 2011, 26 p. (PDF) [cit. 2015-01-03]. Dostupné z: <http://www.migrationobservatory.ox.ac.uk/sites/files/migobs/Report%20-%20Public%20Opinion.pdf>
- [50] THE NATIONAL ARCHIVES. Immigration [on-line]. Kew: The National Archives, 2015, last modified on 6.2.2015 [cit. 2015-02-06]. Dostupné z: <http://www.nationalarchives.gov.uk/cabinetpapers/themes/immigration.htm>
- [51] *The Office for National Statistics* [on-line]. Newport: The Office for National Statistics, 2015, last modified on 6.1.2015 [cit. 2015-01-06]. Dostupné z: <http://www.ons.gov.uk/ons/index.html>
- [52] VALEČKOVÁ, Pavla. Volný pohyb pracovníků. In: *Právní rádce Ihned.cz* [on-line]. Praha: Economia, © 1996-2015. 23.6.2004 [cit. 2015-01-20]. ISSN: 1211-8591. Dostupné z: <http://pravniradce.ihned.cz/c1-14535250-volny-pohyb-pracovniku>
- [53] VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV. Evropská komise zahájila řízení proti ČR kvůli Visapointu. *Veřejný ochránce práv* [ON-LINE]. Praha: Kancelář ochránce veřejných práv, 2015. 2.9.2013 [CIT. 2015-01-11]. Dostupné z: <http://www.ochrance.cz/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2015/evropska-komise-zahajila-rizeni-proti-cr-kvuli-visapointu/>

8 PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Cizinci podle nejčastějšího státního občanství.....	I
Příloha č. 2: Zaměstnanost rodilé populace a populace cizinců / gender	II
Příloha č. 3: Nezaměstnanost rodilé populace a populace cizinců / gender	III
Příloha č. 4: Vztah mezi vývojem HDP (GDP) a počtem cizinců.....	IV
Příloha č. 5: Dotazník	V
Příloha č. 6: Překlad dotazníku do českého jazyka.....	VII
Příloha č. 7: Podklady pro analýzu dotazníkového šetření.....	IX
Příloha č. 8: Podklady pro analýzu kvalitativních dat a testování hypotéz χ^2	XII

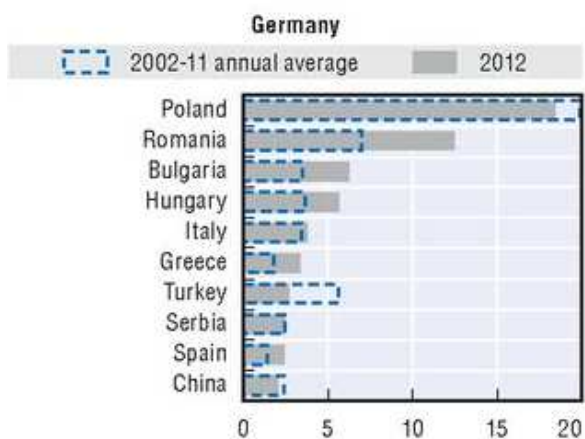
Příloha č. 1: Cizinci podle nejčastějšího státního občanství
(jako podíl dané skupiny na celkovém počtu imigrantů)

Česká republika

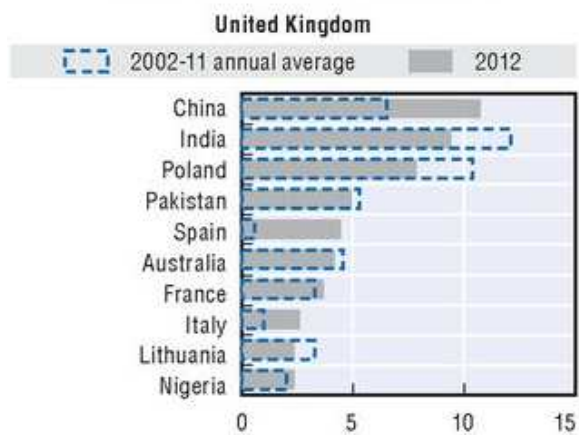
Zdroj: OECD [36, s. 247]

Německo

Zdroj: OECD [36, s. 257]

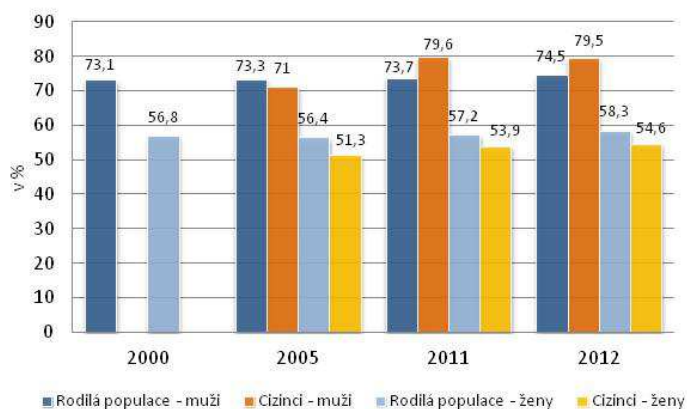
Velká Británie

Zdroj: OECD [36, s. 307]

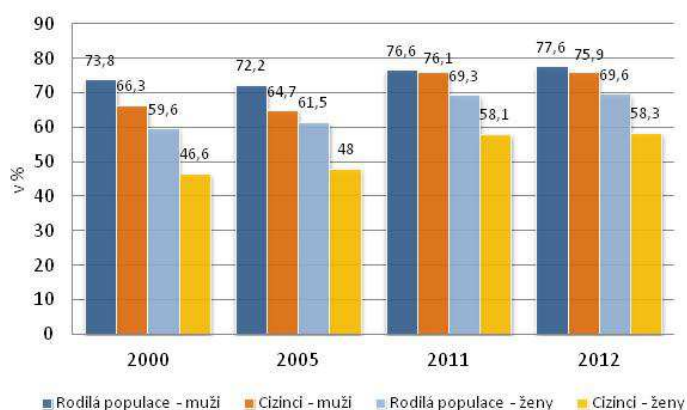
Příloha č. 2: Zaměstnanost rodilé populace a populace cizinců / gender

Graf č. 15: Porovnání měr zaměstnanosti v ČR

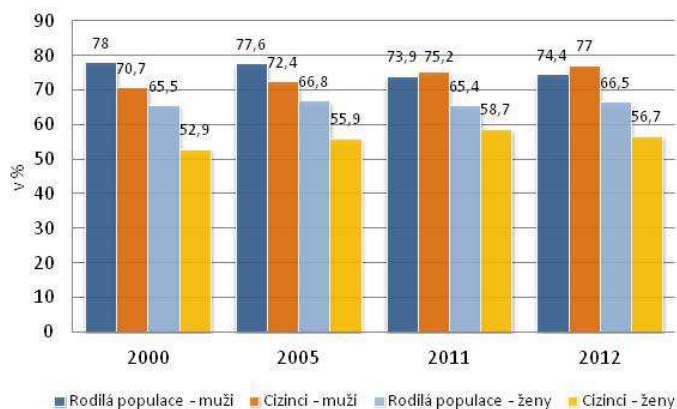
Zdroj: zpracováno dle údajů OECD [36]

Graf č. 16: Porovnání měr zaměstnanosti v SRN

Zdroj: zpracováno dle údajů OECD [36]

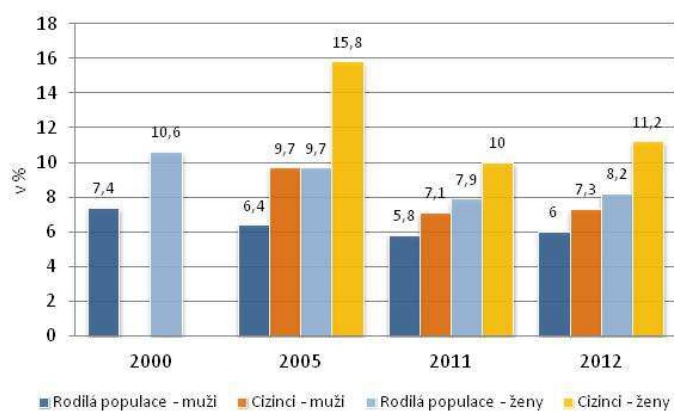
Graf č. 17: Porovnání měr zaměstnanosti ve VB

Zdroj: zpracováno dle údajů OECD [36]

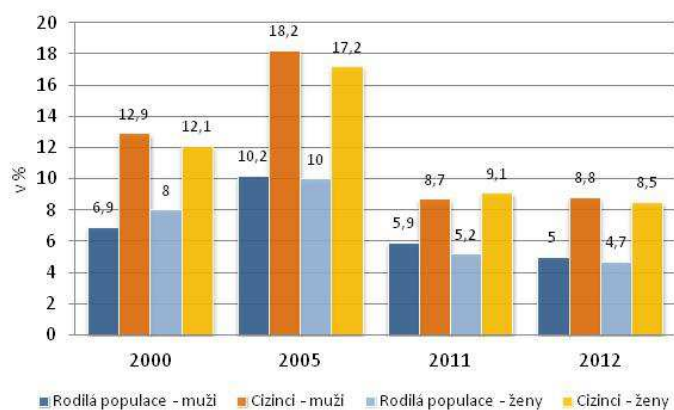
Příloha č. 3: Nezaměstnanost rodilé populace a populace cizinců / gender

Graf č. 18: Porovnání měr nezaměstnanosti v ČR

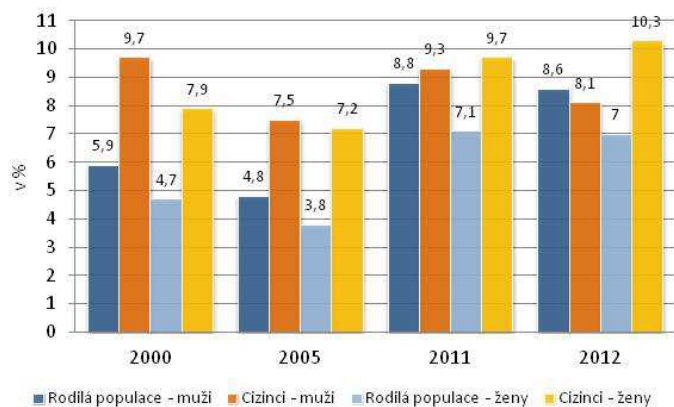
Zdroj: zpracováno dle údajů OECD [36]

Graf č. 19: Porovnání měr nezaměstnanosti v SRN

Zdroj: zpracováno dle údajů OECD [36]

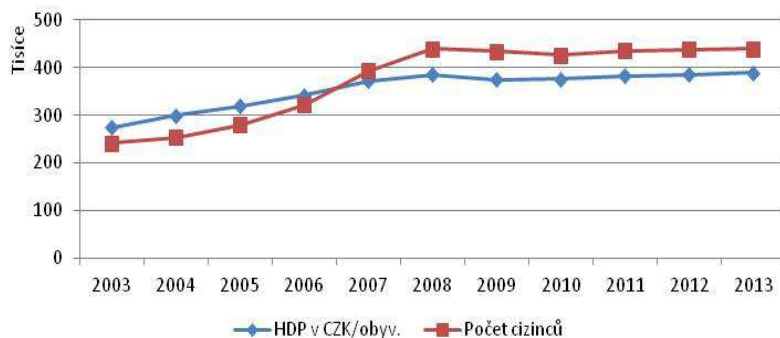
Graf č. 20: Porovnání měr nezaměstnanosti ve VB

Zdroj: zpracováno dle údajů OECD [36]

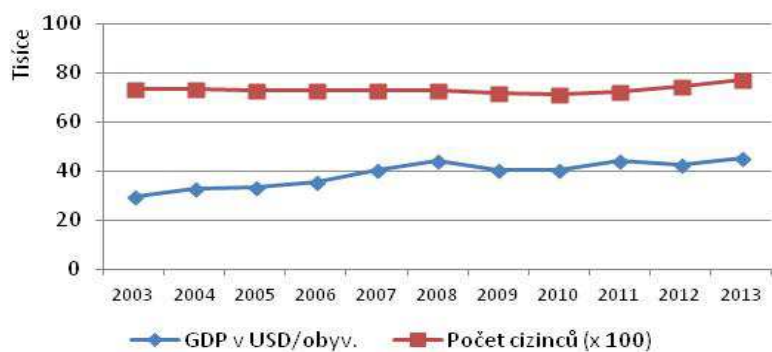
Příloha č. 4: Vztah mezi vývojem HDP (GDP) a počtem cizinců

Graf č. 21: Vývoj HDP a počtu cizinců v ČR v letech 2003 - 2013

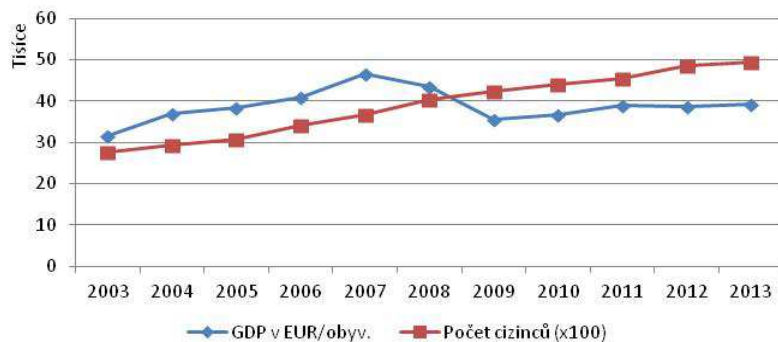
Zdroj: zpracováno dle údajů Eurostatu [32]

Graf č. 22: Vývoj GDP a počtu cizinců v SRN v letech 2003 - 2013

Zdroj: zpracováno dle údajů Destatisu [30]

Graf č. 23: Vývoj GDP a počtu cizinců ve VB v letech 2003 - 2013

Zdroj: zpracováno dle údajů Eurostatu [32]

Umfrage
Die Ansicht der Bundesbürger zur Beschäftigung von Ausländern
in Deutschland

Danke, dass Sie sich die Zeit nehmen, um an dieser Umfrage teilzunehmen. Ihre Antworten werden anonym verarbeitet und nur zu Studienzwecken verwendet. Die Umfrage besteht aus zwei Teilen, die jeweils einige wenige Fragen enthalten. Die Dauer zum Ausfüllen der Umfrage beträgt max. 5 Minuten.

I. BESCHÄFTIGUNG VON AUSLÄNDERN

- 1) Die Beschäftigung von Ausländern in Deutschland ist richtig. Stimmen Sie dieser Aussage zu?**
 - a. Stimme sehr zu
 - b. Stimme zu
 - c. Ich weiß nicht
 - d. Stimme nicht zu
 - e. Stimme gar nicht zu

- 2) Der Zustrom von Arbeitskräften aus dem Ausland hat einen positiven Effekt auf den deutschen Arbeitsmarkt. Stimmen Sie dieser Aussage zu?**
 - a. Stimme sehr zu
 - b. Stimme zu
 - c. Ich weiß nicht
 - d. Stimme nicht zu
 - e. Stimme gar nicht zu

- 3) Glauben Sie, dass billige Arbeitskräfte aus dem Ausland die Beschäftigung deutscher Staatsbürger bedrohen?**
 - a. Ja sehr
 - b. Eher Ja
 - c. Ich weiß nicht
 - d. Eher Nein
 - e. Nein gar nicht

- 4) Sollte bei der Besetzung von Arbeitsplätzen, Ausländern aus EU Ländern Vorrang gegeben werden vor Ausländern aus Dritt-Staaten (ausserhalb der EU). Stimmen Sie dieser Aussage zu?**
 - a. Ja sehr
 - b. Eher Ja
 - c. Ich weiß nicht
 - d. Eher Nein
 - e. Nein gar nicht

5) Sollten Ausländer nur in Berufen eingestellt werden, an denen deutsche Bürger kein Interesse haben?

- a. Ja sehr
- b. Eher Ja
- c. Ich weiß nicht
- d. Eher nein
- e. Nein gar nicht

II. ZU DEN BEFRAGTEN

6) Geschlecht:

- a. männlich
- b. weiblich

7) Alter (Jahre):

- a. 18 – 29
- b. 30 – 39
- c. 40 – 49
- d. 50 – 59
- e. 60 und mehr

8) Höchster erlangter Schulabschluss:

- a. Hauptschulabschluss
- b. Mittlere Reife
- c. Abitur
- d. Bachelor
- e. Studium

9) Beruf:

- a. Arbeiter
- b. Angestellter
- c. Selbstständig
- d. Student/Rentner
- e. Arbeitslos/Arbeitssuchender

Příloha č. 6: Překlad dotazníku do českého jazyka

Dotazník

Názor německých občanů na zaměstnávání cizinců v SRN

Děkuji, že jste si udělali čas na účast v tomto výzkumu. Vaše názory budou zpracovány zcela anonymně a využity pouze pro studijní účely. Dotazník se skládá ze dvou částí, z nichž každá má několik málo otázek. Doba pro vyplnění dotazníku je max. 5 minut.

I. ZAMĚSTNÁVÁNÍ CIZINCŮ

- 1) Zaměstnávání cizinců v SRN je správné. Souhlasíte s tímto výrokem?**
 - a. Souhlasím
 - b. Spíše souhlasím
 - c. Nevím
 - d. Spíše nesouhlasím
 - e. Nesouhlasím

- 2) Příliv pracovníků ze zahraničí má pozitivní vliv na německý trh práce. Souhlasíte s tímto výrokem?**
 - a. Souhlasím
 - b. Spíše souhlasím
 - c. Nevím
 - d. Spíše nesouhlasím
 - e. Nesouhlasím

- 3) Domníváte se, že levné pracovní síly ze zahraničí ohrožují zaměstnávání německých občanů?**
 - a. Ano
 - b. Spíše ano
 - c. Nevím
 - d. Spíše ne
 - e. Ne

- 4) Domníváte se, že při obsazování pracovního místa by měla být dána přednost cizinci ze země EU před cizincem ze třetí země (mimo EU)?**
 - a. Ano
 - b. Spíše ano
 - c. Nevím
 - d. Spíše ne
 - e. Ne

- 5) Měli by být cizinci zaměstnáváni jen v profesích, o které nemají zájem německí občané?**
 - a. Ano
 - b. Spíše ano
 - c. Nevím
 - d. Spíše ne
 - e. Ne

II. IDENTIFIKACE RESPONDENTA

6) Pohlaví:

- a. muž
- b. žena

7) Věk (let):

- a. 18 – 29
- b. 30 – 39
- c. 40 – 49
- d. 50 – 59
- e. 60 a více

8) Nejvyšší dosažené vzdělání:

- a. základní
- b. střední (odborné)
- c. středoškolské
- d. vysokoškolské
- e. student

9) Zaměstnání:

- a. dělnická profese
- b. zaměstnanec
- c. samostatně výdělečně činný
- d. student, důchodce
- e. nezaměstnaný, uchazeč o zaměstnání

Příloha č. 7: Podklady pro analýzu dotazníkového šetření

Otázka č. 1

Tabulka č. 12: Zaměstnávání cizinců v SRN

	Souhlasím	Spíše souhlasím	Nevím	Spíše nesouhlasím	Nesouhlasím	Celkem
Relativní četnost	0,17	0,31	0,10	0,31	0,11	1,0
Absolutní četnost	68	126	41	127	43	405

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření

Otázka č. 2

Tabulka č. 13: Vliv zahraničních pracovníků na německý trh práce

	Souhlasím	Spíše souhlasím	Nevím	Spíše nesouhlasím	Nesouhlasím	Celkem
Relativní četnost	0,12	0,29	0,08	0,40	0,11	1,0
Absolutní četnost	49	119	33	161	43	405

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření

Otázka č. 3

Tabulka č. 14: Ohrožení zaměstnávání německých občanů

	Ano	Spíše ano	Nevím	Spíše ne	Ne	Celkem
Relativní četnost	0,33	0,31	0,06	0,23	0,07	1,0
Absolutní četnost	135	124	26	92	28	405

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření

Otázka č. 4

Tabulka č. 15: Upřednostnění občanů EU

	Ano	Spíše ano	Nevím	Spíše ne	Ne	Celkem
Relativní četnost	0,30	0,22	0,10	0,19	0,19	1,0
Absolutní četnost	121	89	42	77	76	405

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření

Otázka č. 5

Tabulka č. 16: Zaměstnávání cizinců jen v určitých profesích

	Ano	Spíše ano	Nevím	Spíše ne	Ne	Celkem
Relativní četnost	0,44	0,28	0,11	0,13	0,04	1,0
Absolutní četnost	176	115	46	53	15	405

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření

Otázka č. 6

Tabulka č. 17: Rozložení respondentů podle pohlaví

	muž	žena	Celkem
Relativní četnost	0,67	0,33	1,0
Absolutní četnost	271	134	405

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření

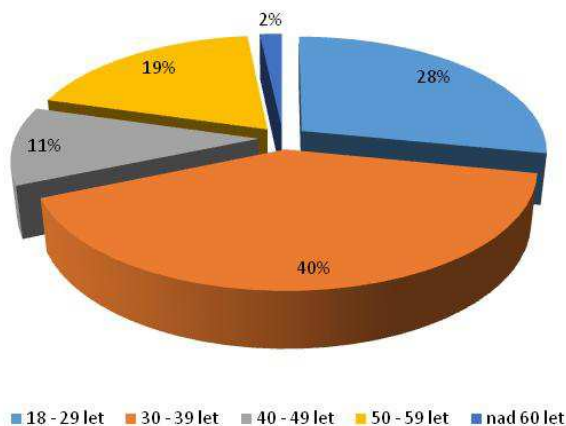
Otázka č. 7

Tabulka č. 18: Rozložení respondentů podle věku

	18-29	30-39	40-49	50-59	nad 60 let	Celkem
Relativní četnost	0,28	0,40	0,11	0,19	0,02	1,0
Absolutní četnost	114	164	44	76	7	405

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření

Graf č. 24: Rozložení respondentů podle věku

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření

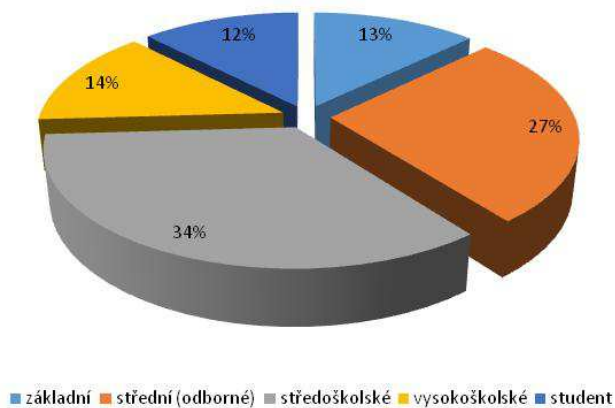
Otázka č. 8

Tabulka č. 19: Rozložení respondentů podle dosaženého vzdělání

	základní	střední (odborné)	středoškolské	vysokoškolské	student	Celkem
Relativní četnost	0,13	0,27	0,34	0,14	0,12	1,0
Absolutní četnost	52	108	140	55	50	405

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření

Graf č. 25: Rozložení respondentů podle dosaženého vzdělání

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření

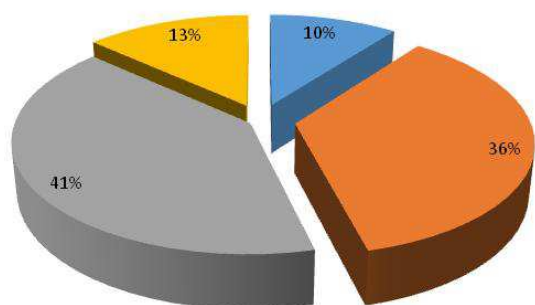
Otázka č. 9

Tabulka č. 20: Rozložení respondentů podle pracovní pozice

	dělnická profese	zaměstnanec	OSVČ	student, důchodce	nezaměstnaný, uchazeč	Celkem
Relativní četnost	0,10	0,36	0,41	0,13	0,0	1,0
Absolutní četnost	42	145	164	54	0	405

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření

Graf č. 26: Rozložení respondentů podle pracovní pozice

■ dělnická profese ■ zaměstnanec ■ OSVČ ■ student, důchodce

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření

Příloha č. 8: Podklady pro analýzu kvalitativních dat a testování hypotéz χ^2

Výstup SPSS č. 1: Kontingenční tabulka pro otázky č. 3 a č. 8

Vzdelani * Ohrozeni_zamestnavani_nem_obcanu Crosstabulation

		Ohrozeni_zamestnavani_nem_obcanu					Total
		1	2	3	4	5	
Vzdelani 1	Count	51	27	6	12	6	102
	% within Vzdelani	50,0%	26,5%	5,9%	11,8%	5,9%	100,0%
	% within Ohrozeni_zamestnavani_nem_obcanu	37,8%	21,8%	23,1%	13,0%	21,4%	25,2%
	% of Total	12,6%	6,7%	1,5%	3,0%	1,5%	25,2%
2	Count	74	92	17	52	13	248
	% within Vzdelani	29,8%	37,1%	6,9%	21,0%	5,2%	100,0%
	% within Ohrozeni_zamestnavani_nem_obcanu	54,8%	74,2%	65,4%	56,5%	46,4%	61,2%
	% of Total	18,3%	22,7%	4,2%	12,8%	3,2%	61,2%
3	Count	10	5	3	28	9	55
	% within Vzdelani	18,2%	9,1%	5,5%	50,9%	16,4%	100,0%
	% within Ohrozeni_zamestnavani_nem_obcanu	7,4%	4,0%	11,5%	30,4%	32,1%	13,6%
	% of Total	2,5%	1,2%	0,7%	6,9%	2,2%	13,6%
Total	Count	135	124	26	92	28	405
	% within Vzdelani	33,3%	30,6%	6,4%	22,7%	6,9%	100,0%
	% within Ohrozeni_zamestnavani_nem_obcanu	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total	33,3%	30,6%	6,4%	22,7%	6,9%	100,0%

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření

Výstup SPSS č. 2: Hodnoty testů pro otázky č. 3 a č. 8

Tests	Value	Asymp./ Approx. Sig.
Pearson Chi-Square	59,920	,000
Cramer's V	,270	,000
N of Valid Cases	405	

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření

Výstup SPSS č. 3: Kontingenční tabulka pro otázky č. 3 a č. 9

Pracovní pozice * Ohrožení zaměstnávání nem. občanů Crosstabulation

			Ohrožení zaměstnávání nem. občanů					Total
			1	2	3	4	5	
Pracovní pozice	1	Count	14	10	4	11	3	42
		% within Prac_pozice	33,3%	23,8%	9,5%	26,2%	7,1%	100,0%
		% within Ohrožení zaměstnávání nem. občanů	10,4%	8,1%	15,4%	12,0%	10,7%	10,4%
		% of Total	3,5%	2,5%	1,0%	2,7%	0,7%	10,4%
	2	Count	29	56	9	42	9	145
		% within Prac_pozice	20,0%	38,6%	6,2%	29,0%	6,2%	100,0%
		% within Ohrožení zaměstnávání nem. občanů	21,5%	45,2%	34,6%	45,7%	32,1%	35,8%
		% of Total	7,2%	13,8%	2,2%	10,4%	2,2%	35,8%
	3	Count	72	46	9	27	10	164
		% within Prac_pozice	43,9%	28,0%	5,5%	16,5%	6,1%	100,0%
		% within Ohrožení zaměstnávání nem. občanů	53,3%	37,1%	34,6%	29,3%	35,7%	40,5%
		% of Total	17,8%	11,4%	2,2%	6,7%	2,5%	40,5%
	4	Count	20	12	4	12	6	54
% within Prac_pozice		37,0%	22,2%	7,4%	22,2%	11,1%	100,0%	
% within Ohrožení zaměstnávání nem. občanů		14,8%	9,7%	15,4%	13,0%	21,4%	13,3%	
% of Total		4,9%	3,0%	1,0%	3,0%	1,5%	13,3%	
Total	Count	135	124	26	92	28	405	
	% within Prac_pozice	33,3%	30,6%	6,4%	22,7%	6,9%	100,0%	
	% within Ohrožení zaměstnávání nem. občanů	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
	% of Total	33,3%	30,6%	6,4%	22,7%	6,9%	100,0%	

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření

Výstup SPSS č. 4: Hodnoty testů pro otázky č. 3 a č. 9

Tests	Value	Asymp./ Approx. Sig.
Pearson Chi-Square	26,848	,008
Cramer's V	,149	,008
N of Valid Cases	405	

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření